



E

▼  
ĎATELINKA



Nela Nezábudková

[www.elist.sk](http://www.elist.sk)

Nela Nezábudková  
ĎATELINKA



Realizované s finančnou podporou  
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín



Autorka: Nela Nezábudková  
Redaktorka: Magda Kmeťková  
Korektorka: Mgr. Anetta Letková  
Grafik: Zuzi Maat  
Vydali: Elist s.r.o., Liptovský Mikuláš  
Zdieľanie o.z., Bratislava

Tlač: Finidr, Český Tešín  
Náklad: 1 000 kusov  
Rok vydania: 2021, prvé vydanie  
ISBN: 978-80-8197-364-2

Všetky práva vyhradené.

## Predslov

Celkom obyčajná škola. Škola plná detí, kde život pulzuje ako všade inde. Pedagógovia, asistenti, deti. Len rôzna farba pleti sa nedá prehliadnuť. A tak žiak hľadá oporu. Učiteľa, asistenta, búľlavú vrbu, ktorá všetkému načúva a je tu preňho v dobrom aj v zlom. Spoločne prežívajú šťastie, radosť, lásku, hádky, hnev, vzdelávanie, mimoškolské aktivity, celý detský život. Jeden je tu pre druhého. Farba pleti sa odrazu dostáva do úzadia. Kultúra školy sa mení. Deti sú len deti, bez ohľadu na etnicitu, kultúrne a sociálne zázemie či farbu pleti. Deti sú len deti, nie sú medzi nimi žiadne rozdiely. Aspoň by nemali byť. Ani na Slovensku.

Kalista



Cesta na pracovný pohovor bola nekonečná. Jedna zákruta za druhou, hneď kopec a prudké klesanie. A asfaltka rozbitá ako môj život. Juh stredného Slovenska zažíval najhorúcejšie prázdninové dni. Celá spotená som zakrútila kľučkou a otvorila okienko. Hltala som vzduch. Míňali nás rýchle luxusné autá. Nervózne na nás trúbili.

Konečne sme sa ocitli v celi. Naše auto zastalo na dvore veľkej školy. Dvor a budova zívali prázdninovou prázdnotou. Slnko nemilosrdne páliło a vzduch mal možno päťdesiat stupňov. Vystúpila som z auta. Chlap za volantom na mňa povzbudivo žmurkol. Nedalo sa inak. Musela som vykročiť. V duchu som si šepkala: *Neboj sa. Nebuď ako malá, vojsi.*

S trasúcou sa rukou som siahla na kľučku a neistým krokom, pripravená kedykoľvek na útek, som vstúpila do útrov základnej školy *Ďatelinka*. V rukách som drvila svoje osobné dokumenty.

Na dlhej chodbe som zacítila vôňu prichádzajúceho školského roka. Maliarsku farbu. Z ktorejsi zadnej triedy sa ozýval tichý spev pracujúceho maliara.

- O poštáris ável telegramos avel...

Odrazu mi odľahlo. Vybehla som po schodoch a zastala pred dvermi riaditeľne. Zaklopala som.

- Ďalej! - ozval sa spoza dverí prekvapivo jemný hlas. Otvorila som a strčila do nich hlavu.

- Dobrý deň. Mám s vami dohodnutý pracovný pohovor týkajúci sa miesta pedagogickej asistentky. Volali ste mi...

Riaditeľka rýchlo vstala a s vystretou rukou mi kráčala oproti.

- Vitajte, - povedala s úsmevom. Bola to útla žena. Keď si sadla do kresla, takmer sa v ňom stratila. Hnedými očami, ktoré ukrývala za hranatými okuliarmi, ma prepaľovala až na kosť. Rýchlo som sklopila zrak. Zjavne bola prekvapená. Čo ju prekvapilo? Moja maličkosť? To, že som tmavšia? Cigánka? Odrazu som nevedela, čo mám povedať, hoci doma som si celý pohovor detailne nacvičila pred zrkadlom.

- Ved' sa ma nebojte, poďte, sadnite si, - ukázala na kreslo vedľa seba. Keď som si sadla, pocítila som úľavu a podala jej životopis a žiadosť o prácu. Kým študovala môj životopis, opäť na mňa spadli spomienky na moje školské roky, na detstvo. Pod stolom som si nervózne lámala prsty. Hlasno mi pritom pukalo v kĺboch. Spýtavo na mňa pozrela. Prestala som a podvedome si založila ruky za chrbát. Začudovane sa usmiala a opäť sa vrátila k čítaniu. Sústredene sa prehrabovala v mojom živote. Z jej postoja, z toho, ako sa skláňala nad mojimi papiermi, som cítila maximálnu opatrnosť. Bála som sa jej, ale zároveň ma neskutočne priťahovala. Bolo v nej niečo magnetické. Dačo hlboko duchovné, čo som tak dôverne poznala. Nakoniec zodvihla zrak, zadívala sa mi hlboko do očí a spýtala sa: - Prečo chcete robiť v školstve?

Nadýchla som sa a konečne chcela predviesť doma nacvičené motivačné divadielko. Vtom ma prepadli spomienky. Odrazu som bola dieťa a opäť sa ocitla v minulosti.

Píše sa rok 1988. Vonku je sychravé jesenné počasie a ja stojím uprostred triedy so sklonenou hlavou pred súdružkou učiteľkou. V ušiach sa mi ozýva jej krik: - Ako si si dovolila povedať mi, že som ti zle oznámkovala písomku?! Kde berieš tú drzosť!? - vypínala sa nado mnou ako obryňa a okuliare jej padali z nosa. Zdvihla som hlavu a pozrela jej do očí.

- Lebo som porovnala svoju písomku s Leninou a tá má také isté výpočty ako ja. Ona dostala jednotku a ja päťku. Možno ste mi omylom dali päťku, súdružka učiteľka.

V tej chvíli akoby do nej vošlo sto čertov. S rukami v bok sa ku mne priblížila a pod nos mi strčila hroziaci ukazovák.

- Ty, ty cigánska zberba! Ty, ty cigánsky bastard! Zapamätaj si, že nemáš právo spochybňovať moje hodnotenie, lebo v tejto triede som ja Boh a ty si obyčajný cigánsky červík!

Vzdorovito som hodila hlavou a potichu som prvýkrát vyslovila osudné slová, ktoré mi vždy, keď som ich povedala, iba skomplikovali život.

- Ide mi len o pravdu.

Tresk! Zauchá len tak lietali sprava, zľava, zhora, zdola a hlava sa otáčala o stoosemdesiat stupňov.

- Ty mi budeš hovoriť o pravde?! Keď som ti napísala päťorku, tak to platí! Rozumieš?!

V triede nastalo ticho, spolužiaci ani nedýchali. Cítila som, ako ma pália oči od slz a celá tvár od rán. Dotkla som sa nosa. Tiekla mi z neho krv. Utrela som si ju opakovane ruky a pohľad plný detskej nenávisti som uprela na súdruhu.

- Keď vyrastiem, budem učiteľkou. A stokrát lepšou ako vy! Ste zlá učiteľka, - dodala som, otočila sa a išla si sadnúť na miesto.

- Za tieto slová pôjde tvoj otec do basy a ty do polepšovne! - kričala na mňa až do konca hodiny, ale ja som ju už nepočula. Úplne som vypla príjem a rozmyšľala som, čo poviem doma rodičom.

Mamina bola v kuchyni a mladší súrodenci sa hrali vonku na skrývačku. Otec bol ešte v robote. Sadla som si na nízku stoličku a sklonila som hlavu.

- Prečo si tak ticho? - spýtala sa ma mama. Zdvihla som zrak a chcela jej všetko vyrozprávať, ale nemalo by to význam. Aj tak ju to nezaujímalo.

- Máš opuchnutý nos! Zasa si sa bila?! Naďka, otec ťa zabije, keď si nás triedna predvolá pred komisiu a prídeme kvôli tebe o príspevky. Dievča, nemáš rozum?! Dokedy sa budeš tlčiť ako chlapec? Kedy konečne dospeješ?!

Videla som, že mama sa bojí otcovej bitky viac ako ja.

- Tak ma otec zabije, vydržím, ale keď vyrastiem, budem učiteľka. Prisahám.

- Tak ako? Chceli by ste u nás učiť ako pedagogická asistentka? - vrátila ma späť do reality riaditeľkina otázka. Rýchlo som si odkašlala.

- Áno, áno, veľmi rada. A nie je problém, že som Rómka?

- Práve vás tu potrebujeme, - upokojujúco ma potľapkala po ruke a posunula ku mne pracovnú zmluvu. Podpísala som ju a odišla domov.

V ten deň mi ani len nenapadlo, že základná škola *Ďateľinka* sa tak hlboko zapíše do môjho srdca a života.

Čakala som na svoju prvú hodinu. Na matematiku u šiestakov. Matematika bola odjakživa mojím obľúbeným predmetom. Milujem kombinácie a operácie čísel, rozpletať ich tajomstvá. Pred triedu som prišla hneď na začiatku malej prestávky. Postávala som na chodbe a pozorovala žiakov. Zdalo sa mi, že neriešia svoju rôznorodosť. Dávali nabok predsudky a bariéry, ktoré bežne stavajú dospelí. Pokojne viedli rozhovory a chodbou sa ozýval ich smiech.

- Ahoj, som Sofia, matikárka. Ak ti to neprekáža, budem rada, ak si budeme tykať, - s úsmevom mi podávala ruku kolegyňa s krátkymi vlasmi, ktoré sa jej miestami neposlušne kučeraveli, a s okuliarmi, ktoré zvýrazňovali farbu a múdrosť jej očí.

- Naďa. Rada si budem s tebou tykať, - odpovedala som s nadšením a prijala podávanú ruku. Netušila som, že priateľstvo, ktoré sa zrodilo podaním rúk, sa jedného

dňa rozpadne, že jeho základy naruší tvrdohlavosť a túžba chcieť ovládať a že do môjho srdca zasadí hlboký úder sklamania, ktoré ma ochromí na veľmi dlho.

- Poď, bude už zvoniť a prvú hodinu máš v mojej triede.

- Viem, - prikývla som trochu nervózne a ťahala sa za ňou. Rázne vykročila. Žiaci už sedeli na svojich miestach. Spôsob, akým vošla do triedy, ma očaril. Vstúpila do nej ako milujúca a chápaná osoba.

- Tu ste?! Jaj, už ste mi chýbali. Ledva som bez vás prežila prázdniny.

Triedou sa zavlnil smiech.

- Aj vy ste nám chýbali, pani učiteľka.

- Skôr ako začneme, niekoho vám predstavím. Pani asistentku. Bude tu s nami na hodinách matematiky a pomáhať s matematikou, ale aj s inými predmetmi.

Deti na mňa skúmavo civeli. Vzápätí mi Sofia predstavila všetkých žiakov. O každom povedala niečo pekné.

- A môžeme prejsť k matematike. Tento rok začneme sčítaním a odčítaním prirodzených čísel.

Príklady na tabuli len tak fičali a Sofia okrem počítania stíhala deti aj rozosmievať. Striedala riešenie úloh s uvoľnením. Uvedomila som si, aké drsné hodiny matematiky som mala ja ako dieťa.

Na druhý deň som sa chystala na hodinu matematiky k malým piatakom. V zborovni som si zobrala svoje veci a malú tenisovú loptičku. Cestou som sa zastavila u Sofii v kabinete.

- Ahoj, Sofia, ak dovolíš, pôjdem na hodinu troška skôr. Dáš mi nejakých päť minút?

Sofia sa na mňa usmiala a povedala: - Pokojne choď. Nájdi si k nim cestu.

Otočila som sa a odišla do piatackej triedy. Žiaci asi nepočuli, že už zvonilo. Postávali pri laviciach a vôbec ich netrápilo, že je už hodina. Vrieskali ako paviány. Od dverí som podišla ku katedre.

- Dobré ráno! - povedala som rázne s mierne zvýšeným hlasom. V duchu som sa celá chvela. Deti stíchli a posadali si na svoje miesta.

- Som pedagogická asistentka a budeme sa stretávať na niektorých hodinách. Budeme spolu pracovať, učiť sa.

Deti vypliešali na mňa oči a ja som si uvedomila, že v duchu riešia, že som iná, Rómka. V zadnej lavici sedel malý chlapec. Bol buclatejší a oči mal tesne pri sebe. Výraz jeho tváre hovoril, že mnou veľmi pohrda.

- A počítat' viete? - vyšlo z neho. V ušiach mi zaznel posmievačný smiech.

- Viem počítat' do desať a zatiaľ som sa nestratila. A ty sa vieš slušne správať? - vrátila som mu to. Chlapec očervenel ako paradajka a sklonil hlavu. Spolužiaci sa usmievali popod fúzy.

- Kým príde pani učiteľka, zahráme sa. Chcete?

Deti nadšene prikývli. Hádzala som im tenisovú loptičku s príkladom a ich úlohou bolo hodiť mi ju späť aj s výsledkom. Prebudila som v nich súťaživosť. Po chvíli vošla do triedy Sofia. Spokojne na mňa žmurkla a riekla:

- Vidím, že ste sa rozcvičili, môžeme pokračovať. Otvorte si zbierku úloh a do zošitov si napíšete dnešný dátum.

Šum učebníc a zošitov ma odtlačil k zadným laviciam, kde sedeli prevažne rómske deti, ktoré mali pred sebou iba zbierky úloh z matematiky. Chýbali im zošity aj perá. Podišla som k Sofii a šepala jej, že hneď prídem. Zišla som do zborovne a zo svojho stolíka som vybrala niekoľko zošitov a pier. Vrátila som sa späť.

- Nech sa páči, napíšete si na zošity mená a počítajte.

Deti na mňa prekvapene pozreli a v ich očiach som uvidela vďaku. Celú hodinu som sústredila pozornosť na ne. Prvý problém, ktorý som si u nich uvedomila, bol s uchopením pera. Držali ho křčovito a čísla nepísali, ale škraľali, vyrývali do papiera. Pri počítaní násobilky používali prsty, a keby mohli, zapojili by aj prsty na nohách. Na konci hodiny som sa k nim naklonila a šepala: - Koľko máte dnes vyučovacích hodín?

Začali počítať na prstoch.

- ... ta... asi šesť. Prečo?

- Pozývam vás na čaj, - žmurkla som. - Stretneme sa v triede po vyučovaní.

Nedôverčivo na mňa pozerali a rozpačito si súchali dlane o stehná.

- Akože po škole?

- Nie, akože piť čaj.

- A čo budeme robiť? - spýtal sa zavalitý chlapec s očami blízko seba.

- Nechaj sa prekvapiť, - pohladkala som ho po líci a odišla z triedy.

Koniec vyučovania, koniec šiestej hodiny. Mala som dozor na hornej chodbe.

- Dobrý deň, tak my sme už tu, - hlásili sa dvaja piatáci.

- Fajn. Boli ste aj na obede?

Zavrteli hlavami.

- Chlapci, treba si dobiť baterky, lebo sivé bunky nebudú mať dosť energie. Počkám vás v triede.

Chalani sa na seba pozreli, zachichotali sa a bežali do jedálne. Ja som si zatiaľ nachystala veci na popoludňajší čaj. Z domu som si doniesla zopár hrnčiekov, ovocný čaj, cukor a sušienky. Varnú kanvicu som si požičala zo zborovne. Keď bolo v triede všetko pripravené, vyšla som na chodbu. Zívala prázdnotou. Niektorí žiaci boli ešte na ihrisku, iní už poodchádzali domov. Všade navôkol sa rozliehalo ticho. Zaujal ma šuchot papúč po schodoch. Moji dvaja nezbedníci sa vracali zo školskej jedálne. Rozprávali sa po cigánsky.

- Čo myslíš, je Cigánka ako my?

- Nie je Cigánka. To skôr Vrlíková je Cigánka.

- Vrlíková asi je, lebo nosí zlato a vždy je namaľovaná.

- Hej, máš pravdu. Asistentka zlato nenesí, ale má zlatú obrúčku. A ani hlas nemá cigánsky. Rozpráva ako gadžovka.

Opretá o zábradlie som si nechtiac vypočula ich nevinný detský rozhovor. Keď ma zbadali, zarazili sa. Vo svojom vnútri ustráchané riešili, či som ich nepočula.

Drgali do seba a bez slova vošli do triedy. Tam im odľahlo.

- Nežartovali ste. Naozaj si s nami len vypijete čaj! - zvolal jeden z nich. Chlapci si posadali a ja som im naliala čaj.

- Cukor si dajte podľa chuti a ponúknite sa aj sušienkami. - Sadla som si oproti nim na stoličku a vzala si hrnček s kávou.

- Ako sa voláte, chlapci?

- Ja som Ivan a toto je Štefan. A vy ste Cigánka? - zaútočil Ivan priamou otázkou. Usmievala som sa, lebo ich zvedavosť narastala.

- A podľa vás som?

Pokrútili hlavami.

- Prečo si to myslíte?

- Lebo ste iná, - odpovedal Ivan.

- Ste síce tmavá ako my, - pokračoval Štefan, - ale ne-správate sa ako Cigánka.

- Nie ste namaľovaná! - vyhrkol zo seba argument Ivan a hanblivo si poškrabal ucho.

- A nenosíte zlato. Aj hlas máte iný.

- Chlapci, byť Rómkou neznamená pútať na seba pozornosť, a to, že nenosím zlato a nemaľujem sa, neznamená, že nie som Rómka.

- Tak ste Cigánka?! - vyletelo z chlapcov jednohlasne.

- Áno, som, - uistila som ich, oprela sa o operadlo stoličky a vychutnávala si prekvapenie detí.

- Fíha, padnem na zadok. Keď to poviem doma, nebudú mi veriť, - s nadšením predniesol Ivan.

- A budete nám pomáhať s učením?

- Budem, len vy musíte tiež chcieť.

- My budeme chcieť, - odvetil Štefan aj za Ivana a v očiach som mu uvidela blysnúť iskričky.

- Aj sa s nami zahráte?

- Zahrám, ak budete dobrí.

- To je skvelé, - tešil sa Ivan.

- A viete aj kričať?

Pri tejto otázke som sa nezdržala smiechu. Chlapci na seba nechápavo pozerali. Zbadala som ich rozpačitosť.

- Chlapci moji, viem kričať, a ako, ale robím to nerada. Radšej mám veselé deti, ktoré sa vedia tešiť aj z maličkostí.

- A keď dopijeme čaj, zahráme sa?

- Môžeme, nemám s tým problém, ale najprv by som rada...

- ... jaj, domáce úlohy, - dokončili chlapci vetu za mňa, ale vôbec sa netvárili, že by im to prekážalo. Pustili sme sa do úloh.

- Chlapci, pamätajte si, že pekne upravený zošit môže byť zrkadlom vašej duše. Chalani sa ponorili do písania domácich úloh. Snažili sa písať najkrajšie, ako vedeli, aj keď to trvalo dvakrát dlhšie. Hodinu nakoniec zavřil Ivan hrdou vetou: - Prvýkrát v živote mám napísanú domácu úlohu.

- To ma nesmierne teší.

- A teraz si môžeme zahrať futbal?

Prikývla som.

- A dáte nám loptu zo zborovne? Lebo my nemáme...

- Dám a pôjdem s vami.

- Budete hrať aj vy? - vyvalil oči Ivan.

- Nooo, sem-tam si kopnem aj ja, - odvetila som s úsmevom. Chlapci sa rozbehli do šatne prezúť a ja som sa vybrala do zborovne po loptu.

Keď som s ňou vyšla na školský dvor, namiesto dvoch chlapcov ma ich tam čakalo päť.

- Môžeme si s vami zahrať aj my? Stáli predom mnou chlapci, ktorí mohli byť aj o tri roky starší od mojich dvoch loptošov. Pôsobili arogantne a drzo.

- Nemám nič proti, ale do ktorej triedy chodíte? Ešte som vás tu nestretla.

- Chodíme do špeciálnej triedy. Našou triednou je pani učiteľka Vrlíková.

- Tak hráme my traja, - ukázala som na svojich piatokov, - a vy traja.

Všetci súhlasili.

- No nebudeme hrať na ihrisku, lebo je dosť veľké a nás je málo. Nabehali by sme sa. A, navyše, teraz tam praží oskar.

- Chi-chi, že oskar... umriem od smiechu.

- Ivanko, myslím tým slniečko.

- Viem, pani asistentka... chi-chi.

- Tak kde budeme hrať? - ozvali sa špecialisti.

- Pred školskou jedálňou je chládok, rovina a dosť

veľká plocha.

Špecialisti len pozerali. Stáli bez pohnutia.

- Bojíte sa, chlapci, že vás napráskame?

- Hm? Ha, to sa nestane. Žiadna učiteľka ešte s nami nehrala futbal, takže ani nevyhráte.

Všetci sme sa rozbehli k jedálni. Bránky sme si postavili z kameňov. Hra sa mohla začať. V prvých minútach sme schytali tri góly. Špecialisti viedli tri nula a boli na koni. V mojom vnútri ožilo moje detské ja, ktoré naháňalo loptu a chodilo domov s modrinami na nohách.

- Ivko, Štefan, poďte sem. Budeme sa v bráne striedať a presnejšie prihrávať.

- Pani asistentka, to nedáme. Oni sú najlepší v celej škole.

- Ivko, poslúchni ma a hraj, ako som povedala.

- Dobre, pani asistentka.

- Pani asistentka, nechcete to vzdať? - ozval sa Edo zo špeciálky.

- Edko, ešte takú nehrali, aby som sa ja vzdala, - odvetila som s úsmevom. Do našej brány sa postavil Ivko. Ja so Štefanom sme vyrazili do útoku. Edo sa snažil obrať ma o loptu, počítal s tým, že jediné, čo ovládam, je kopnúť špicák. Špicom botasky som si prehodila loptu na stehno, odkiaľ sa odrazila nad moju hlavu, a hlavičkou som ju posunula k Štefanovi. Štefan pekne obišiel Jana a šupol loptu Martinovi do brány. Dostal jasličky.

- Góóó! - zakričal Ivan.

- Náhoda, - skonštatoval Edo. - Hrajme ďalej.

Pokračovali sme v hre, ktorá sa vyvíjala v náš prospech. Vyhrali sme šesť k piatim. Moji dvaja čajovní spoločníci sršali šťastím.

- Ako to, že viete tak dobre hrať? - spýtal sa Martin.

- Chlapci, každý dospelý bol raz dieťaťom.

- To hej, ale už na to zabudli, - riekli chlapci.

- Musím uznať, že ste dobrá.

- Edo, bola to len náhoda. Nič viac ani menej.

- A zahráte si s nami aj zajtra?

- Uvidím, chlapci, ak mi zvýši čas. Ak rýchlo napíšeme s Ivom a so Štefanom úlohy...

- A môžeme s vami písať aj my? - opýtal sa Edko. Prikývla som. Unavená a smädná ako ľava som sa pobrala do zborovne.

Tam na mňa zaútočili spomienky. V hlave mi ako v ozvene hučal nenávistný krik mojej triednej: - Nebehaj po tej chodbe! Nepočuješ!?! Nepraj si ma, keď sa mi dostaneš do rúk, ty jedna špinavá Cigánka!

Moja myseľ z nevysvetliteľných dôvodov vytiahla z najhlbšej zásuvky zaprášenej dávnou minulosťou tie najboľavejšie spomienky. A mnou prenikla horká chuť detstva. Za ruku ma chytilo moje detské ja, strapaté a so spotenými vláskami. Kým mne sa zarosili oči spomienkami a kĺzali sa ako slzy po mojich líkach, moje detské ja sa usmievalo, upieralo na mňa nezbedné očká, akoby mi hovorilo: - Som tu, aby si nezabudla... Nezabudni, prosím. Nezabudni na chvíle, keď si sama sedávala

v poslednej lavici a bola si jedinou Rómkou v triede. Nezabudni, ako veľmi si chcela mať kamarátov a kamarátky a bola si sama ako prst, pretože aj keď si sa dobre učila, stále mala dobrú náladu, milovala šport a bola si čisto oblečená, pre tvojich spolužiakov si vždy bola iba špinavá Cigánka, ktorá smrdí. Nezabudni, ako si sa s ranou v srdci utiahla do kúta, do poslednej lavice, ktorú tvoji spolužiaci posmešne volali somárska. Nezabudni, ako si tam ticho sedela a pozorovala dianie okolo ako štvané zviera zo svojej nory, pripravené pri akomkoľvek náznaku nevraživosti zúfalo zaútočiť. Nezabudni, ako veľmi si túžila po pohladení a pochopení, povzbudení pedagógov, ako si dennodenne snívala o tom, aby ťa motivovali. Pozri sa okolo seba: ani dnes to nie je iné. Aj dnes sú deti, ktorých detské duše trpia a volajú o pomoc. Nepochopené, zlomené, pošliapané a dotrhané detské duše, ktoré trpia nepochopením rodičov aj pedagógov. Nebuď taká. Si moderná učiteľka, ktorá chápe, vníma, žije, učí a kreuje výchovu a vzdelávanie rýchlosťou blesku. Vieš, že pred tebou sa rozplýva jemná detská duša plná neustále sa meniacich a nezrelých citov, ktorá je v rozpuku a horí a zároveň sa trasie. Nezabudni, že detská duša je plná života a že hnev, krik a nepochopenie v nej zadusia plamienok detskej radosti. Nesmieš byť predátorom na detskej pôde, ale búťľavou vrbou, oporným múrom. Nezabudni byť milujúcim priateľom, ktorý nikdy nevyzradí tajomstvá, ale vie byť zároveň kritickým radcom. Nezabudni jednou rukou pohladať a druhou postrčiť dopredu. Nezabudni sa

stať batériou života s nevyčerpatelným zdrojom energie. Nezabudni sa stať motivátorom detského sveta, mostom, ktorý prepája svety, aj kladivom, ktoré búra bariéry. Nezabudni, ako si cestou domov zo školy na samotu, do toho nekonečného kopca popri cintoríne, so slzami v očiach sama sebe, mne, prisahala, že keď vyrastieš, budeš učiť a staneš sa priateľom detí – všetkých bez rozdielu – a že ich budeš bezpodmienečne a nadovšetko milovať. Nezabudni, že v tebe ešte stále žije to dieťa, ktoré nikdy neodišlo a je tvojou súčasťou.

Po lícach mi tiekli slzy. Aby kolegyne v zborovni nemali reči, rýchlo som schmatla svoje veci a takmer som sa rozbehla preč zo školy, na zastávku. Autobus prišiel o chvíľu.

Cestou domov sa mi v srdci rozprestrel zvláštny pokoj okorenený akousi horkosťou. Prečo je toto pracovné miesto iné ako tie, kde som pôsobila predtým? Čím ma tak púta k sebe? Všetko je tu iné – od pedagogického zboru až po žiakov. Nesmiem si ich pripustiť k srdcu, lebo ak to urobím, budem trpieť. Vždy to tak bolo, keď som sa s láskou vrhla do práce, nakoniec roztrhali moje srdce na márne kúsky a zahodili ako bezcennú vec. Vždy som musela vstať z popola, pozliepať roztrhané časti svojho srdca a žiť ďalej.

Autobus zastavil a ľudia vystupovali a ďalší nastupovali. Nevnímala som ich. Z myšlienok ma vytrhlo až

zvonenie mobilu. Číslo, ktoré sa mi zobrazilo, som nemala uložené.

- Prosím.

- Ahoj, Nadi. To som ja. Martina. Ešte stále hľadáš prácu?

- Nie, už pracujem. Prečo?

- Potrebujeme ťa v osadách na východe Slovenska. Máš bohaté skúsenosti a človek ako ty by sa mi zišiel ako predĺžená ruka.

Sústredene som počúvala a uvažovala. Mám prijať ponuku? Práve som odštartovala ďalšiu etapu svojho života. Mala by som jej dať šancu?

- Haló, Nadi, si tam?

- Áno, áno, počúvam.

- A?

Premýšľala som. Autobus sa pohol zo zastávky a vyšiel z dediny na úzku cestu lemovanú lesom.

- Nemôžem prijať tvoju ponuku, je mi to nesmierne ľúto. Chcem dokončiť to, čo som tu práve začala.

- Fajn, nebudem ťa prehovárať, - ozvalo sa zo slúchadla trochu sklamané. - Držím ti palce.

Vložila som telefón do vrecka a oprela si rozhorúčenú hlavu na chladné sklo. Vonku začalo pršať.

Cez prestávku som postávala pri okne na chodbe a sledovala, ako školník hrabe lístie, mokré zo včerajšieho dažďa. Jeseň bola neúprosne tu.

- Pani asistentka? - potiahol ma odrazu ktosi za nohavicu. Malá blond'avá Mirka. Bledosť jej tváre mi prišla až éterická.

- Počúvam ťa, - sklonila som k nej hlavu.

- Prečo sa musíme učiť také predmety, ktoré nebudeme potrebovať, keď vyrastieme?

- Aké predmety máš na mysli?

- Biológiu, dejepis, chémiu, fyziku a vééééľa ďalších.

- Vieš, všetky predmety na seba nadväzujú – od slovenského jazyka až po telesnú. A keď budeš dospelá, spomenieš si, že toto si sa učila. Poznatky z predmetov, ktoré sa ti zdajú teraz možno zbytočné, sa v dospelosti stanú súčasťou tvojho života v rôznych podobách.

Mirka sa zatvárala otrávene.

- Naozaj sa ich nikdy nezbavím?! Ani keď budem dospeláčka?

- Je mi to nesmierne ľúto, ale vyzerá to tak, že nie. A hovorím to z vlastnej skúsenosti. Napľula som si na ukazovák a prostredník ľavej ruky a vo vzduchu jej to nimi odprisahala. Mirka smutne zvesila hlavu.

- Lenže ja mám z tých predmetov zlé známky.

Pohladila som ju po jemných blond'avých vláskoch.

- Tak tomu sa, moja milá, dá ľahko pomôcť.

- Ako? Nerozumiem tomu! Neznášam tie hodiny!

Objala som Mirku okolo pliec a dala jej návrh.

- Mohli by sme sa dvakrát do týždňa stretnúť a doplniť to, čo ti prievan vyfúkol z hlavy.

- Ja by som rada, ale asi sa to nebude dať, lebo...

- Lebo? - hodila som na ňu spýtavý pohľad. Netrzeplivo dupla nôžkou.

- Ježiši, pani asistentka, nechápete?

- Namojveru, nechápem, vysvetli mi to.

- Však ja nie som Cigánka.

Tá veta z nej len tak vystrelila a potom sa nešťastne zosypala na lavičku.

- Neviete si predstaviť, ako my bieli závidíme Cigánom, keď sú s vami. Že vás majú a tak. Trávia s vami každú prestávku, stále vás hľadajú. A vy ich máte tak rada! Hráte s nimi futbal alebo len tak sedíte na schodoch a rozprávate sa. Pomáhate im s učením na hodinách... keby mohli, tak by tu kvôli vám aj spali.

Malé dievča si predou mnou vylialo srdiečko a potom sa srdcervúco rozfňukalo. Jeho vety sa mi zaryli do duše a nechávali po sebe krvavú stopu. Prisadla som si k nemu a chytila jeho malé ruky do svojich dlaní.

- Mirka, ďakujem za úprimnosť. Nesmierne si to vážim, ale je to inak. Ako pedagogická asistentka sa venujem všetkým deťom v škole bez rozdielu, či sú zelené, alebo modré. A moje srdce tiež patrí všetkým deťom. Rómske deti iba ako prvé nadviazali so mnou kontakt. Chcem ti tým len povedať, že aj vy ostatní môžete za mnou kedykoľvek prísť, učiť sa so mnou, tráviť voľný čas... Aj vám ponúkam svoje srdce na dlani a záleží len na vás, či ho prijmete, alebo po ňom poskáčete.

Sedela so sklonenou hlavou a po líkach jej tiekli slzy. Pohládila som ju po vlasoch.

- Naozaj? Naozaj ste tu aj pre nás, nielen pre Cigánov?  
Usmiala som sa a povedala: - Naozaj. A mám k tebe veľkú prosbu.

- Akú? - zvedavo zodvihla uplakané oči.

- Keď nazveš niekoho Cigánom, v dnešnom modernom svete ho ponížiš a zahanbíš. Použi radšej slovíčko Róm alebo spolužiaci, dobre?

- Prepáčte, nechcela som... ja som len... - habkala a bolo vidno, že je jej to úprimne ľúto.

- To je v poriadku, Mirka, - žmurkla som na ňu. - Tak čo urobíme s tými nešťastnými predmetmi?

- Pomôžete mi, prosím?

- Pomôžem. A s radosťou. Bež si do triedy po veci.

Mirka naštartovala prúdový motor a raz-dva bola späť.

- Najskôr mi ukáž rozvrh hodín, dobre?

Mirka vytiahla z peračníka rozvrh a podala mi ho.

- Vidím, že zajtra máš biológiu.

- No, - zagúľala očami, - zasa dostanem päťku.

- Mirka, prečo hneď hádžeš flintu do žita? Prečo sa vzdávaš bez boja? Stanov si ciele, ktoré chceš dosiahnuť, a potom urob všetko pre to, aby sa splnili.

Dievča hádzalo na mňa prekvapené pohľady. Asi sa s ním takto nikto doteraz ešte nezhováral.

- Aký je teda tvoj cieľ?

Mirka sa chvíľu okúňala, no potom z nej vyšlo: - Myslí, že by som chcela mať na vysvedčení dvojku.

- Prečo dvojku?

Mykla plecami.

- Lebo na jednotku sa necítim.

- Dobre, rešpektujem. A akú známočku by si chcela dostať zajtra z odpovede?

- Trojku? - hádala opatrne. Čelo sa mi zatiahlo nesúhlasom, ale nechcela som ju do ničoho tlačíť.

- V poriadku, aj to rešpektujem. Ukáž poznámky.

Otvorila som zošit a skoro mi vypadli oči. To, čo som držala v ruke, ničím nepripomínalo zošit z biológie. Bol to medzinárodný zošit všetkých predmetov.

- Mirka, ale ja tu nevidím poznámky z biológie. Mám pocit, že tento tvoj zošit z biológie si skôr zaslúži názov *VŠETKY PREDMETY, SPOJTE SA!* Máš tu síce poznámky z iných predmetov, ale z biológie ani ň. Nepíšeš si poznámky na hodine?

- Nie.

- Prečo?

- Lebo nestíham. A potom už neviem, o čom učiteľka hovorí a nudím sa.

- Poznámky z hodiny sú veľmi dôležité. Musíš sa naučiť vnímať na hodine pani učiteľku a zároveň si písať poznámky. Používaj farebné perá a...

Vytrhla mi zošit z rúk.

- Fajn, nemám poznámky, takže to môžeme zabaliť? - chystala sa urazene odísť. Zadržala som ju.

- Počkaj, slečna nebezpečná. Nevidím problém v poznámkach, pretože si ich vieme doplniť spolu. To len pre budúcnosť, uľahčí ti to učenie. Učebnicu máš?

Trochu nedôverčivo mi ju podala.

- Nech sa páči.
- A posledné učivo?
- Čo ja viem? Tuším vodné vtáctvo.

Otvorila som učebnicu a položila jej ju na kolená.

- Vezmi si do rúk ceruzku a pomaly začni čítať.

Mirka začala nahlas čítať. Po prečítaní piatich viet som ju zastavila.

- Skús mi teraz zopakovať, čo všetko si si zapamätala. Môžeš aj vlastnými slovami.

Mirka opakovala a čítala, opäť opakovala a zasa čítala. Takýmto štýlom sme prešli celé učivo. Potom sme sa zastavili pri obrázkoch vodného vtáctva, ktoré pomenovala a slovne priblížila. Nakoniec sme si všetko spolu zopakovali.

Na druhý deň sa po skončení druhej hodiny Mirka rútila ku mne.

- Mám jednotku! Mám jednotku, pani asistentka. Dokázala som to.

V duchu som tancovala od radosti.

- Mirka, a akú známočku si chcela z dnešnej odpovede? Aký si mala cieľ?

- Trojku, - prekvapila samu seba odpoveďou a mlčky zostala nad tým premýšľať.

- Áno, tvoj cieľ bol získať trojku, ale dostala si jednotku. Prekonala si svoj cieľ, čo ma nesmierne teší. Gratulujem, - potriasla som jej rukou.

- Ďakujem, pani asistentka. Zistila som, že biológiu

mám asi celkom rada.

- Pomôžem ti s ňou aj nabudúce. Aj s inými predmetmi,  
- dokončila som náš rozhovor a vybrala sa do zborovne. Mirka sa však rozbehla za mnou a silno ma objala. Stislo mi srdce.

Zrazu sa vedľa mňa opäť objavilo moje detské ja a usmievalo sa. V jeho očkách som videla spokojnosť. Aký malý zázrak dokáže jedno objatie dieťaťa: prelomiť ľady a zbúrať beznádejne nekonečné a nepreniknuteľné múry. Pocit pochopenia zo strany pedagóga môže v detskej duši podporiť a roznieť nádej, že je v nej neovládateľný oheň, ukryté vzácne tajomstvo, ktoré vie s našou pomocou objaviť. Prečo zabúdame na to, že aj my sme boli kedysi deťmi a len kvôli negatívnemu prístupu pedagógov sme mali k niektorým predmetom úplne zbytočne negatívny prístup? Dospelosť a čestný titul učiteľ v mnohých utlačili do úzadia pocit pochopenia, nehy, empatie a na povrch vypĺvali chlad, umelo vynútená autorita spoločenského statusu a povýšenecký odstup.

Skončila sa slávna hodina ruského jazyka a plná hnevu som vošla do kabinetu. Za mnou ruštinárka Mračná. Jej vysoká postava a krátky účes spolu so športovým oblečením mi pripomínali, že okrem ruského jazyka trápi deti aj na telesnej výchove.

- Čo ti je? Prečo si taká nahnevaná?

- Vy sa pýtate?

- Pýtam sa, lebo nechápem, čo ťa tak vytočilo.

- Vytočil ma váš prístup, pani učiteľka. Nesmiete, nemáte právo hádzať po žiakoch kľúče len preto, lebo nezvládáte hodinu. Sú to deti, nie plechovice na triafanie kľúčmi!

- Čo si to dovoľuješ?! Z akého titulu?

- Dovoľujem, lebo sú to moje deti!

- Akože tvoje deti? Boli tam predsa len biele deti. *Moje deti* môžeš hovoriť iba cigánskym deťom!

- Je mi jedno, či sú žlté, alebo kakaové. Sú to moje deti! Zvalila sa na stoličku a posmešne na mňa zagánila.

- A čo? Pôjdeš sa teraz požalovať do riaditeľne?

- To nie je môj štýl, ale uvedomte si, že deti ťažko znášajú krivdu, - hovorila som nahlas. Vtom niekto zaklopal a vo dverách kabinetu sa objavila hlava rómskeho dievčatka.

- Pani asistentka, všade vás hľadáme.

- Som samé ucho. Čo by ste rady, dievčatá? - vyšla som na chodbu.

- Budete mať dnes poobede na nás čas?

- Budem sa snažiť nájsť si ho pre vás. Dievčatá, prečo sa tvárite tak vážne? Chystáte sa vyhlásiť mi vojnu?

- Chi-chi... Nie, pani asistentka. Zajtra píšeme päťminútovku zo zlomkov a nevieme ich.

- Dobre, tak po vyučovaní vo vašej triede. Môže byť?

- Lenže my máme ešte otázku...

- Hovorte, dievčatá, vaša asistentka počúva, - snažila som sa dievčatá uvoľniť ľahkým štýlom komunikácie. Videla som, že sa hanbia položiť otázku.

- Baby, smelo do toho. Nezmám vás, už som raňajkovala. Dievčatá pukali smiechom.

- Pani asistentka, to sa neráta. Vy nás tu rozptyľujete.

- Dobre, tak teraz už vážne. Dajte otázku.

- A môžu prísť aj ostatní naši spolužiaci?

- Áno, môžu.

- My však myslíme tých, ktorí nepatria medzi Cigánov.

- Ježkove oči, dievčatá. Budem rada, keď prídu aj oni.

A ak budem vedieť, pomôžem im.

- Tak prídeme, - podskočili veselo. Zjavne z nich opadol stres.

- Dievčatá?

- Áno, pani asistentka?

- Začínam byť hladná. Otvorila som ústa a rukami naznačila, že ich chcem chytiť a zjesť. Dievčatá sa s krikom rozbehli do triedy a jediné, čo po nich na chodbe zostalo, bola ozvena smiechu.

Po piatej hodine som sa vybrala do šiestackej triedy. Vstúpila som dnu a s údivom zabudla zatvoriť ústa. Čakala ma tam kompletne celá šiesta trieda. Postavila som sa pred katedru.

- Čím vás trápia zlomky? Hm? Nech im to ručne a stručne vysvetlíme, - povedala som, akoby som chcela tie zlomky vyboxovať na knock-out. Deti sa zasmiali.

- Nevieme ich rozširovať, sčítavať a odčítavať.

- Skôr ako začneme, mám k vám prosbu. Skúste sa vo svojom vnútri naladiť v tejto chvíli len na matematiku.

Vypnite všetky rušičky.

Začala som jednoduchými príkladmi a postupne som pridávala ťažšie. Každého žiaka som zavolała k tabuli, kde vypočítal dva príklady.

- Pani asistentka, ale veď je to ľahké, - divili sa deti.
- Máte pravdu, nepopieram, len u vás je jeden problém.
- Aký?

- Taký, že na hodine ste nesústredené a nevnímate výklad pani učiteľky. Všetko podstatné z hodiny vám odpláva ako voda dolu potokom.

- Ale keď...
- ... neexistuje žiadne keď.

Deti pokorne stíchli.

- Už je koniec doučovania?
- Ešte nie. Vytvorte dve skupinky.

Nechala som na nich, ako sa pomiešajú. Všimla som si, že v každej skupinke bol spolužiak, ktorý bol najslabší. Postavila som sa za tabuľu a diktovala som príklad. Všetci sa s chuťou pustili do riešenia. Už máme. Otočila som tabuľu s vyriešeným príkladom. Prešla som k žiakom a každému som skontrolovala správne riešenie. Keďže to bol ľahučký príklad, každé riešenie bolo správne. Ďalší bol už ťažší. Rýchlo som na tabuli vyriešila príklad a prešla po medzi skupinky. Postrehla som, že šikovnejší pomáhajú slabším. Trpezlivosť, s akou sa im venovali, mi vyčarila spokojný úsmev na tvári.

- Vidím, že aj spolupráca vám ide veľmi dobre, - pochválila som ich.

- Keď vy pomáhate nám, tak my si musíme tiež pomáhať.

- Deti moje, vyrazili ste mi dych. Nebudem vás už trápiť, je čas na relax.

Šibalsky sa na mňa usmievali.

- Zahráme si florbal?

- Môže byť.

- Hurááá! Vyleteli z triedy ako rakety a zastali pred kabinetom. V momente sa rozdelili do družstiev.

- Chýba nám jeden hráč. Zahráte si s nami?

- Jasné, - prikývla som. Z kabinetu sme vyniesli hokejky, loptičky a bránky a hra sa mohla začať. Po pár minútach som si uvedomila, že hráme florbal plný detského smiechu a radosti. Nikto nepočítal góly v sieťke, len sme hrali. Pre radosť z hry.

O niekoľko dní som zavítala do ich triedy.

- Ako dopadla písomka?

- Pani asistentka, neuveríte, najhoršia známka bola trojka. Aj pani učiteľka sa potešila.

- Jupííí, gratulujem! Teším sa s vami.

- A budete dnes hrať florbal?

Prikývla som.

- Môžeme tiež prísť?

Znovu som prikývla a spokojná som odišla z ich triedy. Na chodbe ku mne podišla učiteľka Vrlíková. Jej štíhlu postavu objímali dlhé, kvetmi obsypané šaty. Pôsobila sebavedome, cítila pevnú pôdu pod nohami. Bola triednou

v špeciálnej triede. Vedela som, že tak ako ona pristupuje k svojej práci, takí sú aj žiaci. Ponúkala mi priateľstvo, ale môjmu srdcu táto ponuka veľmi nelahodila. Cítila som z nej vypočítavosť, ktorá si zo mňa bez ostychu odkrojila pri akejkoľvek príležitosti.

Kráčali sme do kabinetu.

- Čo si porobila so žiakmi?

- Prepáč, nechápem, o čom hovoríš.

- Pozri sa, ako si ich pobláznila! Učia sa, na chodbe po skončení hodiny ti oznamujú, akú známku dostali. A poobedia? Len florbal a futbal. Naďa, oni nás pedagógov prenasledujú. Nechcú ísť domov. Zapamätaj si, ja som špeciálna a nebudem robiť to, čo robíš ty.

- Veď nikto od teba ani vyžaduje, aby si robila to, čo ja. Každý pedagóg si musí nájsť vlastnú cestu k deťom. A ešte niečo... robím to preto, lebo ma to baví.

Nechala som ju takú rozčúlenú stáť uprostred kabinetu. Nezavesila som jej na nos, že vnímam svoju prácu ako poslanie, že každý deň vkladám do každej sekundy svojej práce srdce. Nepovedala som, že žiakom dávam to, po čom som túžila ako dieťa v škole – pochopenie a lásku. Príhoda z kabinetu ma prenasledovala ako nočná mora. Uvedomila som si, že musím byť opatrná.

Áno, musíš byť opatrná... malá rúčka chytila moju ruku a usmiala sa. Na chvíľu som zastala a pretrela si oči. Šibe mi? Malé dievčatko sa od smiechu prehýnalo a híkalo. Ešte stále si nepochopila, že som tvoja detská boľavá spomienka? Žijem v tebe a dnes, keď tu učíš, ti

pripomínam tvoju minulosť, jej horkosť detstva.

Smutne som sa usmiala.

Nebud' smutná, veď dnes učíš v škole. Splnil sa ti sľub, ktorý si si dala.

Splnil, ale trápi ma, že po toľkých rokoch som nezabudla, že krvácajúca rana ešte stále nezaschla. A deti to nemajú o nič jednoduchšie ako ja kedysi. Pomôž mi.

Moje detské ja mi pustilo ruku a potiahlo ma za rukáv, aby som sa naklonila k nemu.

Už ti pomáham. Som tu s tebou. A objalo ma okolo krku.

Srdce mi naplnil pokoj.

Bolo po vyučovaní. Schádzala som z druhého poschodia do zborovne, keď ma zrazu zaujala ľudová hudba. Do jej tónov vtancovali slová pani učiteľky Olívie.

- Držte rytmus! Chyťte si kamarátku, kamaráta!

Nedalo mi a otvorila som dvere. Žiaci z prvého stupňa nacvičovali ľudový tanec. Pripravovali prekvapenie pre svojich starých rodičov. Chvíľu som stála vo dverách a pozorovala usmiata, rumencom zaliata tváričky detičiek.

Tanec malých detí ma prenasledoval. Nedalo mi a dovolila som myšlienke, aby ma prepadla. Nacvičiť ľudový tanec so staršími žiakmi. Obliecť ich do ľudových krojov. Bolo by to pekné.

Zapla som počítač a začala zháňať hudbu. Hľadala som na internete a nakoniec som natrafila na *Dva duby* od Kandráčovcov. Prehrávala som si pieseň dookola, zatvorila

som oči a predstavovala si choreografiu ľudového tanca.

- A kde zoženiem kroje?

Jediné miesto, ktoré mi napadlo, bol ľudový súbor, v ktorom som kedysi tancovala ako decko. Badínčanka.

- Myslím si, že požičať kroje nebude problém, - hundrala som si pre seba, keď som vyťukávala číslo vedúcej súboru. A tak aj bolo. Vedúca kládla spočiatku mierny odpor, no nakoniec som ju zlomila.

- Naďa moja, daj na kroje veľký pozor.

- A čo za to?

- Nuž, za požičanie krojov by si nám mohla prísť hrať do tanca na heligónke.

- Teta, však viete, že zaspievam, zatancujem, ale hrať nebudem. Prezradím vám tajomstvo - hanbím sa.

- Tak žiadne požičiavanie, - riekla rázne a čakala na moju odpoveď.

- Vydierate ma.

- Tak nebudeš hrať? V poriadku, žiadne kroje, - trvala na svojom, ale ja som ich veľmi potrebovala požičať. Už v ten večer som šla k tete po ne.

Na druhý deň žiaci ako vždy postávali na chodbe alebo v triede a vymýšľali huncútstva. Postavila som sa do prostred chodby a s mierne zvýšeným hlasom som zvolala: - Siedmáci a ôsmaci, bojová porada v triede!

Otočila som sa a odpochodovala do osmičky. Vôbec som sa na žiakov nepozerala, len za chrbtom som začula šum a šuchot, ktorý ma prenasledoval až do triedy. Decká

ma zvedavo obkolesili. Sadla som si na lavicu a spustila som: - Deti moje, potrebujem vašu pomoc.

- Čo sa stalo? Povedal vám niekto niečo škaredé? Len nám to povedzte... my si to s ním vybavíme.

Pokrútila som hlavou.

- Kdeže, nič také. Iba zháňam šikovných tanečníkov a tanečnice.

- Budeme tancovať hip-hop?

- Niečo krajšie. Ľudový tanec.

- Jaj, pani asistentka, také staré tance my netancujeme.

- Sú to tance vašich starých rodičov. Nechcete sa ich naučiť?

Nastala chvíľka ticha. Normálne bol na nich vidieť vnútorný boj.

- A budeme mať aj ozajstné kroje?

- Čestné pionierske, že áno.

- Pionierov už dávno nemáme.

- Tak čestné asistentské, - žmurkla som na ne.

- Že ste to vy, pani asistentka, budeme tancovať.

- Nesmierne si to vážim, - povedala som s plnou vážnosťou a hľadela im rovno do očí. Nikto neuhol pohľadom.

- Tak sa uvidíme poobede, - oznámila som a odišla. V triede to bzučalo ako v úli. Vo vzduchu viselo veľké očakávanie.

Prečo som oslovila siedmakov a ôsmakov? V týchto triedach sme mali takzvaný mix - rómske aj nerómske deti. Boli to deti rôznych pováh, tvrdohlavé, výbušné ako

sopky, ale najpodstatnejšie pre mňa bolo, že sa v nich prelínali dva svety. Napriek tomu deti komunikovali bez bariér. V týchto triedach neriešili farbu pleti. Ich priateľstvá boli pevné. Všimla som si, že voľné hodiny trávia spolu, pomáhajú si na hodinách. Držali sa hesla slávnych mušketierov: Jeden za všetkých, všetci za jedného! Na rozdiel od ich rodičov.

Nastala hodina H. Stretli sme sa v osmičke. Poodkladali sme lavice a stoličky a pustili sa do práce.

- Pustím vám tanečnú na rozohriatie nôh?
- Hej, takú od zeme.
- Tak v takom prípade cigánsky čardáš.

Len čo začuli prvé tóny, ich telá sa dali do pohybu. Pri pohľade na ladné pohyby nerómskych dievčat a chlapcov som zostala stáť v nemom úžase. Samozrejme, že ani Rómovia sa nedali zahanbiť. Pieseň sa skončila a moji tanečníci si fučiac ľahli na zem. Nechala som ich chytiť druhý dych. Keď sa vydýchali, zatlieskala som.

- Poďme, kuriatka, čas je vzácny. Vytvorte dvojice.

Čakala som, že budú protestovať, okúňať sa, ale ich tanečné dvojice mi zatvorili ústa a doširoka roztvorili oči. Sami a bez protestov vytvorili prevažne etnicky zmixované páry.

- Určite chcete takto tancovať?
- Neprekáža nám to. Sme zmiešané triedy. Už sme si na seba zvykli.
- Nechceli by ste nacvičiť nejaký rómsky tanec? Videla som, že vám to ide perfektne.

Decká sa po sebe popozerali a potom natešene súhlasili.

- Áno, pani asistentka, prosíme vás!

Hneď sme sa pustili do nacvičovania prvých krokov choreografie. Veľmi som sa bála, že to nepôjde, ale išlo to. Deti upokojili neistotu a obavy môjho srdca. Samy navrhovali vylepšenia, prichádzali s nápadmi. Nacvičovali sme každý deň, celé dva týždne, každé poobedie. A potom nadišiel deň, keď sme sa mali odprezentovať. Deti, rómske aj nerómske, si obliekli kroje. Najskôr slovenské, v ďalšom tanci rómske. Hrdosť v ich očiach bola neopísateľná. Ich prvé tanečné vystúpenia v ľudových krojoch dvoch národností v kultúrnom dome obce *Ďatelinka* zožali veľký úspech. Každý o ich tancoch hovoril. Každý ich mal natočené v mobile. Rómski aj nerómski rodičia boli na svoje deťúrence pyšní a na chvíľu zmizla z ich životov etnická nevraživosť.

Môjmu oku však neunikol pán, ktorý mal pred vystúpením maďarsko-slovenský príhovor. Sedel v prvom rade, a keď tlieskal, tak len tak ledabolo, obzerajúc sa, či jeho potlesk všetci vidia.

- Kto je to? - spýtala som sa detí v zákulisí.

- Pán starosta.

*Veľký šéf*, prebehlo mi mysl'ou. Sedel tam nespokojne. Uvedomila som si, že som s deťmi nepripravila ani jeden jediný maďarský tanček. Z pohľadu, ktorý hádzal na deti počas vystúpenia, som cítila negativizmus.

- Pani asistentka, aj nabudúce budeme takto v krojoch?

- Mojim starým rodičom sa to veľmi páčilo. Všetko si aj natočili na mobil, - chválila sa nerómska ôsmačka.

- Aj moji rodičia boli nadšení. Chcú, aby som k vám chodil na tancovanie. Však ešte niekedy také nacvičíme? - švitoril rómsky siedmak. Nadšenie, ktoré vyžarovalo z detí, bolo pre mňa najväčšou odmenou. Slovenský a rómsky ľudový kroj a tanec mi otvorili ďalšie dvere. Tentoraz nielen do srdc mojich žiakov a ich rodičov, starých rodičov a ďalších príbuzných. Dvere vzájomného spoznávania a úcty cez ľudovú kultúru je ideálna metóda, aj keď mnohí isto povedia, že je to podporovanie stereotypov. Ja si to však nemyslím, lebo dôležité je nájsť kľúče k srdciam ľudí, a ak je nimi ľudový tanec, tak sú to tie správne kľúče.

Voľná hodina s dievčatami bola vždy plná smiechu a zábavy.

- Baby, tak aký je dnes program?

- Nevieme, pani asistentka, nám sa nič nechce. Vonku prší a je nám zima.

- Tak vám, milé slečny nebezpečné, ponúkam dve možnosti. Prvá je, že si pozrieme film podľa vášho výberu, a druhá, že si spravíme čaj, donesieme žinenky do triedy a budeme sa k sebe túliť a rozprávať sa.

- Môžeme aj spať?

- Áno, ale nesmiete chrápať.

Dievčatá sa rozosmiali a bežali po žinenky. Ja som zbehla po hrnčeky, kanvicu a ovocný čaj.

- Nech sa páči, ponúknite sa. Koláčiky však nemám, nechcelo sa mi piecť.

Dievčatá si s hrnčekmi v rukách posadali do kruhu a mne uvoľnili miesto uprostred reťazca tak, že po každej strane sedelo dievča. Oprela som sa chrbtom o stenu a zavrela oči.

- Spíte?

- Nie, dievčatá, čakám, kedy nahodíte nejakú tému. Otvorila som jedno oko a zagúľala ním na ne. Dievčatá sa znovu rozosmiali, a tak som otvorené oko znovu zavrela.

- Pani asistentka, prečo ste iná?

- Iná ako kto?

- Iná ako bežní ľudia.

- Janka, máš pocit, že som ET mimozemšťanka?

Dievčatá sa opäť začali smiať.

- Niekedy ste ako Majster N, keď hráte florbal a rozstrapatia sa vám vlasy.

V tom momente sme sa jedna po druhej váľali od smiechu po žinenkách. Nevedeli sme zastaviť smiech, lebo každá účastníčka sedenia si predstavila moju strapatú postavu s hokejkou v ruke, ako bežím za loptičkou. Keď sme sa dosmiali, Janka na mňa vážne pozrela.

- Pani asistentka, ale ja to myslím vážne. Prečo ste iná? - nedala sa odbiť. Tiež som mierne zväžnela a dievčatá sa utíšili.

- Janka, definuj iná. Obraz...

- Však viete. Hráte sa s nami, učíte. Teraz tu s nami sedíte a bláznite sa ako my. A ak niečo spravíme v škole,

nežalujete našim rodičom, - pridala sa bežne veľmi tichá, až introvertná Barborka, ktorá odrazu, možno vďaka atmosfére, ožila. S obdivom som tľapla rukami.

- Barborka, zlato moje, ty vieš rozprávať?

- Hej, a viem aj kričať.

- Ty, ty utajená Barborka, - pohrozila som jej prstom.

- Nezahovárajte, prečo ste iná?! - dožadovala sa odpovede Janka.

- Janka, to je príbeh nadtľho.

- Nevadí, pani asistentka. My máme uši pripravené.

- Dievčatá, každý človek zažil v minulosti dobré i zlé chvíle, a najmä každý jeden z nás dospelých sme boli deťmi, žiakmi základných škôl.

Dievčatá si políhali na žinenky, túlili sa k sebe a počúvali, akoby som im začala čítať rozprávku na dobrú noc. Veľká moc príbehov. Polkruh sa premenil na pospľietanú kopu nôh.

- Ani ja som to nemala v škole ľahké. V tom čase nás bolo v triede dvadsaťšesť a ja som bola jediná Rómka. Sedávala som vzadu, v poslednej lavici, celkom sama. Nikto nechcel sedieť vedľa mňa. Nikdy som nemala ozajstných kamarátov alebo kamarátky, hoci som po tom túžila najviac na svete. Veľmi som tým trpela. Hrávala som futbal s chlapcami, ale strpeli ma len preto, lebo som hrala dobre. Keď sa mi nedarilo, zbili ma.

- Ach, čo to boli za ľudia?! - čertila sa Barborka.

- A prečo nebolo vo vašej triede viac Rómov? - spýtala sa Janka.

- Neviem, možno išli radšej do špeciálnej školy.

- Išli do špeciálnej školy a vás nechali samu? - začudovala sa Barborka.

- Barborka, oni nevedeli, že existujem. A ja som nemohla ísť za nimi, lebo som bola dobrá žiačka.

- Barbora, buď ticho, neprerušuj pani asistentku! - zahriakli ju dievčatá, keď sa nadychovala s úmyslom položiť mi ďalšiu otázku. Barborka si dala prst na ústa a kývla mi, že mám pokračovať.

- Mala som učiteľov, ktorí ma podporovali a pomáhali mi patriť k tým najlepším v učení v triede, ale boli aj takí, ktorí boli nepríjemní a ktorých som obchádzala veľkým oblúkom.

- Prečo ste ich obchádzali?

- Lebo som bola neposedná ako niektorí chlapci. A Rómka.

- Aj ste sa bili? - nedalo opäť Barborke. Prikývla som. Líca mi pokrýl rumenec.

- Tak ste naša krvná skupina, preto je medzi nami taká chémia, - tešila sa Barborka.

- Ako to bolo medzi Rómami a bielymi, keď ste chodili do školy? - vypytovala sa Janka.

- Ako dieťa som tieto veci nevnímala, ale dnes je to iné. Dnes viem, ako ma to poznačilo, a že teraz je to oveľa silnejšie. Vznikajú medzi nami medzery, ktoré sa menia na obrovskú priepasť. Rómovia a Nerómovia sa stále viac nemajú radi.

- Ja tiež nemám rada Cigánov! Ani naši, - povedala bezprostredne Janka. Polovica rómskych dievčat otočila prekvapene hlavy Jankiným smerom.

- Janka, ale aj ja, aj dievčatá, s ktorými tu ležíš na žienke a počúvaš toto rozprávanie, sú niektoré Rómky.

- Lenže ony sú iné, - potichu poznamenala Janka a zahabene sklopila oči. Všetci zmĺkli a ponorili sa do svojho vnútra. Vtom sa ozvala Barborka: - Odpustili ste im?

Pošúchala som si unavené oči a prešla dlaňami po tvári.

- Dievčatá, všetko je o odpustení, tu vo vašom vnútri. Kým človek neodpustí sám sebe, nedokáže odpustiť druhým. A na všetko potrebuje čas, dozrieť. Dlhú som bojovala s pocitom, že som Rómka. Nevedela som sa s tým zmieriť a prijať sa ako Rómka. Až po rokoch, keď som bola staršia, som pochopila, že je jedno, či som Rómka, alebo nie. Podstatné je, ako žijem. Prijala som samu seba, Rómku. A som na to hrdá. A vtedy sa všetko zmenilo. Prišlo odpustenie.

- Prečo sa venujete aj nám, bielym? - spýtala sa odrazu zastretým hlasom Janka. Bolo vidno, že zvädza vo svojom vnútri veľký boj.

- Lebo milujem pestrosť farieb, ktoré sa prelínajú. Predstavte si letnú lúku, na ktorej rastie veľmi veľa rôznofarebných kvetov. A každý jeden kvet na tej lúke má svoju vôňu, farbu, jedinečnosť, svoju úlohu, svoj zmysel. A keby chýbal na lúke čo i len jeden kvet, bola by oveľa smutnejšia, menej farebná, voňavá a menej krásna. Každý kvet tej lúky si zaslúži náš obdiv a rešpekt.

- Teraz nás učíte, aby sme sa navzájom rešpektovali?

- Je to mojou túžbou.

- Ja nenávidím, neznášam Rómov! - postavila sa Janka rozčúlene zo žinenky a demonštratívne odišla.

- Janka, počkaj! - vybehla som za ňou, ale na chodbe už nebola. Ani v triedach. Našla som ju až na dievčenských záchodoch o poschodie nižšie. Sedela na parapete a plakala. Keď ma uvidela, zoskočila a silno ma objala.

- Ja vás mám tak rada, pani asistentka, ale ste Cigánka. A všetci Cigáni sú asociáli a nezaslúžia si našu úctu. Lenže vy sa nám tak veľmi venujete a všetkých nás ľúbite. Všetky kvety na tej lúke. Nechcem vás nenávidieť, nedokážem to. Pani asistentka, prečo ste Cigánka? - plakala zdrvene v mojom náručí.

- Lebo tak Boh rozhodol, Janka. Tiež som ju mocne objala.

- Pod', pôjdeme do triedy, treba sa prezliecť na telesnú.

V ten deň sa v mojom srdci otvorila rana, ktorá začala pomaly krváčať. Vedela som, že Janka bude stále zvädzať so sebou boj a zraňovať všetkých navôkol.

Dedina už spí a ja ešte stále sedím vonku pod obrovským orechom a počúvam koncert cvrčkov. Jeden deň sa mení na druhý. Pozerám do okna nášho domu. Muž práve zhasol televízor v obývačke a zasvietil malú lampičku v spálni. Ráno vstáva do atómky o hodinu skôr ako ja. Premýšľam. Vždy, keď rozmýšľam a niečo ma trápi, sedím pod obrovským orechom za domom.

- Kde vziať peniaze na futbalový turnaj? A keby aj boli peniaze, kde zoženiem ocenenia? - lámem si hlavu už dva dni a stále mi nič nenapadlo. V messengeri mi cinkne nová správa. Začudovane pozriem na displej.

- Kto mi píše o takomto čase?

Uvidím meno Peter.

- Prečo ešte nespíš? - blikajú na mňa písmenká.

- Hútam, - vyťukám odpoveď.

- Ha-ha-ha, čo kuješ? Určite niečo vymýšľaš. Odkedy ťa poznám, vždy si dačo kula.

- Prečo ťa to trápi?

- Som zvedavý. Keď sme chodili na gympeľ, tvoje nápady boli najuletejšie. Vždy som ich žral.

- Boli sme len decká, študenti...

- Tak fajn, dospeláčka, von s tým. Čo ti nedá spať?

- Futbalový turnaj. Presnejšie nemám ocenenia? Vieš, náne lóve.

- Náne lóve, náne máro. To si ešte pamätám. Pomôžem ti. Veď načo máš z bývalých spolužiakov úspešných podnikateľov? Špiónuj na nete, objednaj a pošli mi faktúru. A na cenu nepozeraj.

- Peter, myslíš to vážne?!

- Áno, smrteľne. A pohni si, pani asistentka, lebo si to rozmyslím.

- Slovenské školstvo je твоjím dlžníkom.

Mala som pocit, že snívam. Na internete som krátko po polnoci našla športovú stránku a začala som objednávať. Do košíka som vložila medaily a super poháre. V duchu

som si predstavovala, ako sa deti tešia.

Na druhý deň ráno som si zavolała chlapcov od piateho do deviateho ročníka. Posadali si.

- Chlapci, vyhlasujem futbalový turnaj.

- Huráááá! - ozvalo sa triedou.

- Kedy začneme hrať? Ako to bude prebiehať? A dostaneme aj medaily?

- Ronaldovci, Neymarovci a Barcelončania, turnaj bude mať svoje pravidlá a kto ich poruší, nebude hrať. Jovan?

- Igen! - odznela jednohlasná odpoveď.

Na konci vyučovania, po štvrtej hodine, som na nástenku prišla pravidlá turnaja. Keďže jeho cieľom bolo pomocou športového ducha zoceliť triedne kolektívy a zbúrať bariéry, využila som pravidlá ako vzdušný most.

Cez prestávku chlapci postávali pred nástenkou. Čakala som otázky, pripomienky, ale nič také sa nekonalo. Stála som na chodbe a dvere do 5. A boli otvorené. Chlapci viedli rušnú debatu.

- Jano, ty budeš kapitánom na florbalovom a ja zas na futbalovom turnaji. Čo ty na to? - spýtal sa Adrián zamračeného Janka.

- Dobre, môže byť, ale poďme už pripraviť útok, - odpovedal Janko.

Bolo zaujímavé pozorovať, ako Adrián vysvetľuje bojový plán hry, aby mohli vyhrať. Každému spolužiakovi radil, ako brániť či ísť do útoku. Kruh, ktorý ho obštal, ho počúval a sem-tam padla otázka.

- A čo si oblečieme?

- V pravidlách je napísané, že treba mať aj názov tímu.  
- Budeme sa volať *Biely balet* alebo *Real Madrid*, - bleskovo zareagoval Adrián.

- Hej, ale čo si oblečieme?

- Donesiem vám dresy Realu Madrid. Mám doma, - ponúkol sa Adrián. Zagúľala som očami a vbehla do triedy.

- Adrián, pod', prosím ťa, na kávu do kabinetu, - zavelila som do otvorenej triedy.

- Pani asistentka, čo som zas spravil? - vstupoval Adrián do kabinetu s otázkou na perách.

- Nič.

- Tak prečo ste ma zavolali na kávu? Viete, že ju nepijem.

- Ad'ko, myslíš vážne, že donesieš dresy? Mamina sa bude určite hnevať. Tie dresy nestáli jeden cent.

- Mamina dovolí, nebojte sa.

- Dobre, ale uvedomuješ si, že ich požičiavaš Rómom?

- To nevadí, pani asistentka. Môžem už ísť?

- Bež, ty nezbedník, - odvetila som a zároveň si uvedomila, ako sa chlapec zmenil. K Rómom sa správal nedôverčivo a opatrne, a dnes bude hrať s nimi futbal. Dokonca im požičia vlastné dresy.

Na druhý deň poobede sa začalo hrať. Slávnostný výkop absolvovala pani zástupkyňa. Pre chlapcov to bola veľká česť.

Začali hrať *Real Madrid* proti *Barcelone*. *Barcelona* bol názov tímu chlapcov z 8. A. Robila som si obavy, lebo som

vedela, že ôsmaci strieľajú riadne šupy. Hneď v prvej minúte *Real Madrid* zakričal: - Góóó! Góóó!

Malí piatáci, táto mix trieda, hrali výborne. Chlapci zabudli na rozbroje v triede. Góly len tak padali do siete *Barcelony*. Zápas sa skončil tri ku dvom pre piatakov. Chlapci neskrývali nadšenie a radosť.

Aj šport sa dá využiť v prospech žiakov, stačí len využiť ich predpoklady. Hrali dokonca chlapci, ktorí o sebe vyhlasovali, že futbal ich nebaví. Keď však ide o triedu, ide o všetko.

V triedach od rána panovala futbalová horúčka. Na chodbách som videla postávať skupinky chlapcov, ktorí debatovali len o taktike a rozvíjali stratégie, ako zložiť súpera. V ich očkách žiarili iskričky bojovníkov. Tvárila som sa, že ich nevidím a nepočujem. Tak troška som mala obavy, ako budú prebiehať vyučovacie hodiny. Na moje prekvapenie chlapci boli na hodinách aktívni a pripravení. Plní energie. Každý jeden sa zapájal do vyučovacieho procesu. Bola piata hodina a cez šiestu sme mali hrať prvý zápas. Môjmu oku neuniklo, ako chlapci pod lavicami nacvičovali s nohami kopy do lopty. Ich tváre horeli horúčkou nedočkavosti.

Udrela posledná minúta hodiny a chlapci sa rozbehli do šatní. O pár minút už stáli na ihrisku malé piatacké kuriatka proti veľkým levom z 8. A. Kuriatka mali v bráne Dávida, ktorý patril k najmenším brankárom. Levy mali Frederika, ktorý aktívne hrával futbal, teda nebol žiadny

holub. Okolo ihriska postávali spolužiaci a spolužiačky z celej školy. Ako hlavná rozhodkyňa sa na čiaru postavila pani učiteľka telesnej výchovy. Moja maličkosť sa tentoraz zahrála na fotografa.

- Piataci, rozdrvíme vás na cucky! - ukazovali svaly ôsmaci.

- My sa len tak nedáme. Po dohratí zápasu uvidíme, kto bude rozdrvený, - odvetili kuriatka.

Slávnostný výkop a hra. Napätie sa dalo krájať nožom. Kuriatka sa dostali k lopte vďaka Adriánovi, ktorý posunul loptu pomedzi Erikove nohy, rýchlo sa premiestnil za jeho chrbát a prihral Jankovi. Janko neodolal a začal sa predvádzať.

- Jano, nebabri sa, hráááj! - kričali kuriatka.

Janko sa spamätal.

- Adrián, utekaj dopredu, prihrám ti. Adrián sa rozbehol, ale už si ho obsadili Lacko s Erikom.

Janko bežal dopredu s loptou a my sme ani nedýchali. Videli sme, ako ho Timo napáda a chce mu ukradnúť loptu. Zároveň sme sa zľakli, že Jano sa rozhodol ísť sám a zabudol na spoluhráčov. Zrazu Jano loptu tesne pred bránou pätičkou prihral Tomášovi a... góóó! Kuriatka strelili loptu rovno do jamy ľavej. Ihrisko zaburácalo potleskom.

- *Real Madrid*, do toho! - povzbudzovali dievčatá. Levy zostali ako obarení. Vtom Erik ako šíp plný hnevu vyletel a začal strkať do Tomáša.

- Čo si si to dovoľil?! Cigán čierny!

Zrazu sa kuriatka premenili na bojové kohúty a už-už sa pustili do ôsmakov.

- Ty nebudeš nikomu nadávať! Keď nevieš prehrávať, tak nehraj! - kričali piatáci jeden cez druhého. Pani učiteľka len bezmocne postávala a nepískala. Mala som pocit, že ihrisko sa premení na boxerský ring. Ani neviem, ako som sa ocitla medzi horúcimi hlavami.

- Stačilo! Dosť! Každý na svoju polovicu ihriska! Kapitáni, dajte hráčom hlavy pod studenú sprchu! - kričala som tak nahlas, akoby som mala tri megafóny. A zabralo. Každý jeden hráč sa vybral k svojmu kapitánovi. Až na jedného. Erika.

- Prečo ste nás nenechali?! Rozbili by sme im tie čierne huby!

V tej chvíli som vzplanula hnevom, ale rýchlo som sa spamätala a uvedomila si, že nesmiem dať najavo osobné pocity. Všetok môj hnev si odnieslo pero, ktoré som držala v ruke. Zlomila som ho. Erik pochopil, že to prehnal.

- Erik, nebudem sa tu s tebou naťahovať. Poznáš pravidlá hry, končíš, - povedala som nekompromisne, pokojným hlasom. Sama som sa čudovala, ako som to dokázala, lebo vo mne vrelo. V jeho očiach som videla nenávisť, hnev a pomstu. Zatínal päste tak silno, že nechty sa mu zasekávali hlboko do dlaní a pomaly z nich začala tiecť krv.

- Erik, odíď na trestnú lavicu! Po zápase si ťa rada vy počujem.

Otočil sa mi chrbtom a pobral sa preč.

- Pani asistentka, nemôžeš vylúčiť hráča! - ozvalo sa za mojím chrbtom. Obrátila som sa a uvidela som s rukami v bok stáť telocvikárku, ktorá mala úlohu hlavného rozhodcu. Penila ako zúrivy býk.

- Môžem, lebo cieľom turnaja nie je stavať deti proti sebe, ale naučiť ich navzájom sa rešpektovať.

- Ja som rozhodkyňa! - jačala na mňa pred deťmi ako malé decko, keď nedostane lízanku.

- Áno, rešpektujem to, ale nezasiahli ste, keď sa schyľovalo k bitke.

- Nebudeš mi hovoriť, čo mám robiť! Ty, ty, ty, Ci... - rýchlo si zahryzla do jazyka.

- Pokojne dokončite vetu, - odvetila som a hľadela jej priamo do očí.

- Tú radosť ti neurobím.

- Ďakujem, že beriete ohľad na obecnosť, - riekla som. Rozhliadla sa. Prehodnotila situáciu a potom pomaly, dôležito priložila písťalku k ústam a zapískala. Hra pokračovala. Chlapci ako vymenení hrali ďalej. Keďže Erik nemohol hrať, nahradil ho Filip. Pozorovala som piatokov. Boli pekne zohratí, dávali krásne prihrávky. Levom nedovolili priblížiť sa na ich hraciu plochu. Obrancovia sa hádzali do kopancov lopty, ktorá ich nešetrila. Zápas sa skončil tri k dvom pre *Real Madrid*. Moje kuriatka výskali od radosti a na ihrisku sa spoločne fotili a objímali. Navzájom si pochvaľovali techniku hry. Levy odchádzali z ihriska so zvesenými hrivami. Na trestnej lavici stále sedel nadurdený Erik. Pripomínal mi urazeného moriaka.

Podišla som k nemu.

- Erik, posuň sa. Už som stará a nevládzem. Pozrel na mňa a usmial sa.

- Pani asistentka, vy predsa nemáte veľa rokov. Uvoľnil mi miesto na lavičke.

- Mám, Erik, len tak nevyzerám, - skonštatovala som vážne.

- Naozaj? A koľko máte? - zaujímal sa zvedavo.

- Čo ti budem tajiť, zajtra oslávim stovečku, - vyšlo zo mňa jedným dychom. Erik spustil hurónsky smiech, až takmer spadol z lavičky. Smiech ho uvoľnil a ja som využila príležitosť.

- Erik, pozri sa na mňa.

Chlapec otočil tvár ku mne.

- Čo vidíš?

- Vás, pani asistentka, - odvetil chlapec a mykol plecami.

- Nič viac, Erik?

- Nie, pani asistentka.

- A čo mám podľa teba spoločné s niektorými piatakmi?

Sklonil hlavu a nervózne sa pohrával s prstami.

- Ste Cigánka.

- Áno, som Rómka.

- Nechcel som vás uraziť, mám vás veľmi rád. To patrilo iba im, piatakom. Vy ste iná. Ste dobrá, rozumiete nám a vždy si nájdete pre nás čas. Hentí sú ako z divých vajec. Sú to Cigáni z osady a ja ich nemusím.

- A dal si im šancu ukázať, čo v nich je? Keď dostaneš darček, tak ho odmietneš, lebo je zabalený v jednoduchom papieri?

- Nie, rozbalím ho, keď je to darček.

- Prečo?

- Milujem tajomstvá.

- A možno tí „Cigáni z osady“ sú tiež taký darček v jednoduchom hnedom papieri. Aj ja som darček z osady v hnedom papieri. A, chvalabohu, našla som ľudí, ktorí ma rozbalili a nebáli sa.

Erik na mňa spýtavo pozrel.

- Nemôžeme súdiť ľudí podľa toho, k akej rase patria, akú majú farbu papiera, pokožky, lebo každý človek ukrýva v sebe tajomstvá a nádherné poklady. A našou úlohou je tieto dary rozbaľiť, odkryť a pochopiť.

Chvíľu bolo ticho.

- Máte pravdu, vôbec ich nepoznám. Naši hovoria, že sú paraziti, ale ja naozaj netuším, akí sú.

- Erik, si taký malý šikovniček, - prehrabla som mu šticu a pokračovala som: - Dám ti bojovú úlohu. Budúci týždeň budete hrať proti siedmakom.

- Môžem hrať? - skočil mi natešene do reči.

- Nechaj ma dohovoriť, lebo mi ujdú myšlienky. Ty ako prieskumník sa budeš čo najviac snažiť spoznať rómskych žiakov. O týždeň v pondelok mi povieš, k čomu si sa dopracoval, čo si zistil, keď si začal rozbaľovať darček. Dohodnuté? - nastavila som mu chlapsky ruku. Chystal sa podať mi ju, keď sa zrazu zháčil.

- A ako to mám zistiť?

- To už nechám na teba a tvoju fantáziu.

Nechala som Erika na ihrisku s dievčatami a vybrala som sa prezliecť do kabinetu.

V kabinete ma čakalo prekvapenie. Telocvikárka Mračná, s rukami bojovne v bok.

- No, že sa ti aj uráčilo prísť, - začala zostra. V jej hlase som cítila, ako veľmi ma nemá rada.

- Prepáčte, mala som ešte nejaké povinnosti, - snažila som sa byť zdvorilá.

- Nóóó, povinnosti. To už aby som sa na rozhovor s tebou objednávala ako k nejakej kráľovnej!

To „s tebou“ povedala s čo najväčším opovrhnutím a vzápätí pokračovala: - Samozrejme, Cigáni a všelijaká iná zberba má prednosť pred slušným človekom!

Kým si takto vylievala srdce, rýchlo som sa prezliekala. Natiahla som si džínsy, pozapínala blúzku a obula botasky. Pri šnurovaní topánok som sa konečne dostala k slovu.

- Tak, a už som len vaša. Uviazala som si na topánke úhľadnú mašličku a pokojne som si sadla, tváriac sa, že všetko, čo zo seba doteraz vychrlila ako lávou do prasknutia napumpovaná sopka, som nepočula. Vypeštila na mňa oči a ja som mala pocit, že sa mi chystá jednu vylepiť. Rýchlo som vstala a pozrela na ňu.

- Spravíme si k tomu aj kávu?

- Sadni si! - zahrnelo kabinetom. Hrom ma prikoval

späť k stoličke. Jediné, na čo som sa zmohla, bolo, že som sťažka prehltna guču strachu. Začali mi naskakovať spomienky spojené s tou najhrubšou agresivitou. Jej slová som počula len z diaľky.

- Nad'a, to, čo si spravila na ihrisku, ako si ma zhodila pred žiakmi, ti nikdy neodpustím! Zachovala si sa ako sprostá Cigánka! Nemáš právo organizovať turnaje, v tejto škole nemáš žiadne práva! Si taká istá ako tá cigánska čvarga z osady! - zvonili mi v ušiach jej urážlivé slová. Z hmly spomienok sa vynorila ctihodná sestra Katarína a v ruke zvierala krvavý ruženec. Zaháňala sa ním na mňa.

- Iba sprostá Cigánka... - miešali sa nenávistné Katarínine slová so slovami telocvikárky. Striaslo ma. Rýchlo som odplašila spomienky, a keďže som nemienila prejaviť strach, prekrížila som si nohu cez nohu a ruky na hrudi, pohodlne sa oprela o operadlo stoličky a pomaly, veľmi potichu, aby musela naťahovať uši, som povedala: - Nechápem vás. Ste triedna piatakom a neznášate ich? Prečo potom beriete peniaze za triednictvo? Nečudujte sa, že tie deti vás nevpustili do svojho sveta. Vycítili, že ich nemáte rada. A detské srdiečko neoklamete. Pokojne ma urážajte, nadávajte mi, že som iba sprostá Cigánka. Vy mňa uraziť nemôžete. Na rozdiel od vás mi vstúpili, že v živote nie je dôležité, či som, alebo nie som Cigánka, ale to, ako myslím, žijem, či dokážem rozdávať okolo seba lásku.

Počas reči som pomaličky vstala a nenápadne sa posúvala k dverám. Telocvikárka stála opretá o stoličku

a svojím postojom pripomínala zúrivého býka, pripraveného zaútočiť.

- Naďa, toto všetko poviem riaditeľke!

- Nech sa páči. Pevne verím, že pani riaditeľka pozná svoj pedagogický zbor aj jeho zmýšľanie a podľa toho zaujme postoj. Pekný zvyšok dňa, pani učiteľka.

Zatvorila som dvere a odpoveďou mi bol rachot. Hodila do zatvorených dverí moju stoličku. Aj keď som sa ocitla v bezpečí chodby, vôbec sa mi neuľavilo. Skôr naopak, cítila som na pleciach obrovský balvan neistoty.

Opäť sa ozvalo moje detské ja.

- Neplač, prosím.

- Neplačem, len nechápem, ako a kde sa berie toľká nevávisť.

- Nezmenila si sa. Už si zabudla, že ako dieťa si si tiež často kládla túto otázku? A tvoja detská hlávka to nevedela pochopiť. Koľkokrát si išla domov so slzami v očiach a zatínala si päsťe?

- Veľakrát, - odpovedala som sama sebe smutne. Moje detské ja však pokračovalo: - A koľkokrát si schytala v škole výprask od učiteľa a doma ťa čakal ďalší od otca?

- Tiež veľakrát, - odvetila som so zlomeným hlasom.

- Neplač, prosím! - zatarasilo mi cestu moje detské ja a pichlo ma prstom do hrude. - Neplač už! Dnes si dospelá, máš za sebou polovicu života, zvládla si krst ohňom a vo vetre ťa lámala víchrica. Dnes musíš byť silná. Svoje si už vytrpela a preplakala, teraz premeň bolesť na silu, pravdu a dobro.

- Prečo by som mala? - odporovala som ešte trochu sama sebe, ale už-už som sa chystala kapitulovať.

- Pretože budeš ohňom, ktorý bude z diaľky hriať detské duše. Nesmieš zabudnúť na svoj sľub. Nedovoľ, aby žiaci poznali trpkosť a horkosť detských dní.

Neistota z kabinetu ma prenasledovala ako nočná mora. Uvedomila som si, že musím byť opatrná. Týždeň ubehol ako voda a ja som sa pripravovala na ďalší zápas.

Erik bol od rána samé prekvapenie. Žartoval so spolužiakmi, ale k piatom sa nepriblížil. Bili sa v ňom oheň a voda. Hral sa na tvrďasa, ale v skutočnosti len kopíroval správanie a názory svojich rodičov a médií. Bol ako špongia nasiaknutá nenávisťou. No aspoň v škole alebo v mojej prítomnosti si dával pozor na jazyk. Tesne pred zápasom prikvitol za mnou do zborovne.

- Môžem hrať? - spýtal sa.

- Erik, je to len šport a nešportové správanie sa netoleruje. A dnes hráte proti siedmakom, a to je čistý Róm.

- Nebojte sa, budem sa ovládať. Sľubujem.

Keďže som si chcela chlapca nakloniť, dovolila som mu hrať. Hráči už boli pripravení na ihrisku. Chýbal len rozhodca. Uvedomila som si, že dnes to bude len na mne. Te locvikárka turnaj sabotovala spoza okna zborovne. Postavila som sa na čiaru, vykopl loptu a hra sa začala. Siedmáci behali s loptou po ihrisku ako gazely. Levy im nestáli. Šanca zahryznúť sa gazelám do krku bola v nedohľadne. Levy prehrávali s gazelami tri nula. Zápas sa po

dvadsiatich minútach skončil šesť ku dvom pre gazely. Siedmaci skákali a výskali od radosti. A spolu s nimi sa tešili aj piataci. Levy smutní a bez nadšenia odchádzali do šatne.

- Už nebudem hrať, nikto z nás im nestačil, - nešťastne skonštatoval Lacko v šatni.

- Neboj, Laci, ešte stále môžete vyhrať, len popracujte na štýle hry, - snažila som sa dať chlapcovi nádej na ďalšie zápasy. Do šatne vbehla Barborka.

- Bijú sa, pani asistentka. Pod'ťe rýchlo.

Naštartovala som motorové nohy a zabrzdila som až na ihrisku. Timo sa šklbal s Janom.

Timo, zbláznil si sa? Biješ sa s malým piatakom? Kto to kedy videl? Róm gniavi Róma! Naši a bijete sa?! Hromyblesky, tak vás vyobšívam!

Chlapci stáli oproti sebe. Jano mal sklonenú hlavu a Timo sa vzdorovito postavil pred o mňa. Vôbec mu neprekážalo, že sa hnevám.

- Timo, prosím ťa, odstup, lebo príde hurikán, - naznačila som mu, aby sa upokojil.

- Čo si myslíte, že kto ste? Za to, že ste Cigánka ako ja, mi nebudete hovoriť, aby som sa nebil!

Rómski chlapci vytvorili kruh a ja som sa ocitla s Timom v strede.

- Timo, opakujem, aby si sa upokojil, lebo nedopadneš dobre. A navyše sa kontroluj, - snažila som sa navonok dosiahnuť, aby odišiel z ihriska, ale vnútri som začínala cítiť čoraz väčšiu bezradnosť.

- Pôjdem, kedy budem ja chcieť! - drzo vytiahol cigaretu a zapálil si.

Akoby do mňa vstúpilo sto čertov. Urobila som dva kroky a ktovie, čo by sa stalo, keby ho okolostojaci chlapci zrazu neschmatli. Z úst mu vytrhli cigaretu a odvliekli ho k trestnej lavičke. Tam ho všetci obstúpili.

- Chlapci, nechajte to tak, budem to riešiť v riaditeľni. Strach, že ho kvôli mne začnú všetci biť, mi stisol srdce a zobral akékoľvek slová z úst.

- Nebojte sa, pani asistentka, nikto ho nebude biť, - uškrnul sa na mňa Marek.

- Len sa s ním chceme porozprávať. Nedovolíme, aby sa k vám správal takto drzo, veď vy ste tu ako naša mama. Chytila som Mareka prosebne za ruku.

- Verím ti, Marek, choď tam, prosím, aby Janovi nerupli nervy, - požiadala som ho a dávala rozum do hrsti, ako postupovať ďalej. Rómski chlapci totiž uzavreli kruh okolo lavičky a nevidela som, čo sa tam deje. O minútku už Jano prichádzal ku mne s úsmevom.

- Jáj, pani asistentka, Marek mi povedal, že sa bojíte, aby som ho nezbil. Neveríte mi? Neudrel by som ho. Kvôli vám, aby ste z toho nemali zle. A aby ste boli spokojná, tak som odtiaľ aj odišiel.

- Ďakujem, Janko, vážim si to, - odpovedala som čo najtichšie, lebo som naťahovala uši ako slon, aby som počula, čo sa tam rieši, ale nezachytila som nič. Jediné, čo som pochopila, bolo, že mu držia kázeň, poriadne čistia žalúdok.

Trvalo to asi päť minút. Potom som to konečne rozdýchala.

- Chlapci, rozchod, šup-šup! - rozháňala som vrčiacu chásku.

- Pani asistentka, s vami sa nedá, vy nám neveríte, - dodal sklamane Cvičko, keď sa oddelil od skupinky okolo lavičky.

- Cvičko, tak teraz si ma urazil. Však vieš, že ja verím iba vám.

- Pani asistentka, je neskoro, teraz si to už nevyžehlíte. Objala som ho okolo pliec a Cvičko hodil na spolužiakov hrdý pohľad.

- A my? My sme od macochy? - tvárili sa urazene ostatní chlapci.

- Jaj, kuriatka moje, poďte sem.

Vytvorili sme skupinové objatie, iba Timo mlčky kráčal preč. Chlapci ho ignorovali. Ako sme tak všetci stáli v skupinovom dojatí, Cvičko si neodpustil otázku: - Pani asistentka, viete, prečo Cigáni plačú, keď pozerajú *Titanic*?

- Film má predsa veľmi smutný koniec.

Chalani sa začali rehotáť.

- Nie, nie, pani asistentka, plačú preto, lebo sa na dno oceána potápa taká hřba železa, - šplechol Cvičko a bolo po skupinovom objatí. Cvičko nás všetkých fauloval. Odpadli sme od smiechu. Keď dozneli posledné záchvaty, zavelila som: - Loptoši, rozpúšťam parlament. Choďte sa prezliecť a bežte domov, lebo maminy už počítajú deti. Uvidíme sa zajtra.

- A vy zajtra prídete?

- Ak by som neprišla, pošlem svoju kópiu, - odpovedala som s úsmevom.

- Naozaj? - dívali sa na mňa nedôverčivo. Báli sa, že ma sklamali, a preto sa už viac neukážem.

- To si píšete, - namierila som na nich prst a žmurkla.

- Tak dobre. Dovidenia, pani asistentka, - upokojili sa a začali sa rozchádzať do šatní. Zobrala som loptu a tiež som sa pobrala preč z ihriska. Zazrela som Tima. Postával pred školou.

- Ty nejdeš domov?

- Išiel by som, ale nemám ako.

Už sa mi vyzývavo nepozeral do očí. Hlavu mal sklonenú.

- Nepožičali by ste mi na cestu? Minul som na cigarety. Od hanby len tak prehltal slová, ledva mu bolo rozumieť.

- Pravdaže, Timo, nepôjdeš hádam pätnásť kilometrov domov pešo. Nevie, či mám drobné. Počkaj, - povedala som a odišla do zborovne. Našťastie som našla v peňaženke päť eur.

- Nech sa páči, - podávala som mu ich. Váhavo si ich zobral.

- Ďakujem. Nič mi nepoviete, pani asistentka? Prvýkrát mi nescelo pozrel do očí.

- A mala by som? Tvárila som sa, že neviem, o čom hovorí. Sklonil hlavu a zahanbene si zahryzol do pery.

- Tak dovidenia, - otočil sa a bez obzretia odišiel. Dlhú som stála pred vchodom do školy a dívala sa, ako kráča

na zastávku. Uvedomila som si, že na to, aby som okresala toto tvrdé drevo, budem potrebovať veľa trpezlivosti. Ako dlho som ho už poznala? Spomienky na prvé stretnutie sú veľmi dôležité, aspoň u mňa. Je to prvý dotyk s dieťaťom, podstatná je každá reakcia, slovo, čin. A hlavne ich motívy, príčiny. Bez nich človek nikdy nerozmotá následky. Hm, Timo...

V škole som učila už mesiac. Vchádzala som do zborovne, keď moju pozornosť upútal malý chudučký rómsky chlapec, ktorý chrbtom podopieral stenu vedľa zborovne.

- Dobrý deň, - pozdravil a hodil na mňa široký úsmev.

- Ahoj, čo ty tu?

- Bol som... - začal sa hanblivo vrtieť.

- Bol si veľmi dobrý, však? - snažila som sa chlapca uvoľniť.

- Nadi, nechaj ho tak, - ozvalo sa spoza polootvorených dverí zborovne. Strčila som nos dovnútra a uvidela sedieť za stolom kolegyňu Barbaru z prvého stupňa.

*Aha*, preletelo mi myslou, tu je pes zakopaný. Trónila tam odmerane ako bohyňa hnevu.

- Čo urobil? - začala som sondovať.

- Ani sa nepýtaj. Len čo si na to pomyslím, chytá ma zlosť!

- Tak sa upokoj, vypi si kávu a tak, veď vieš... Je to len dieťa, nech urobil alebo povedal čokoľvek.

- Nadi, povedal mi, že som stará p... - vetu nedokončila

a tvár jej zaliala červeň.

- A to len tak vybuchla rozbuška? - chcela som sa dozvedieť viac.

- Myslíš si, že som ho vyprovokovala ja? Si normálna?! Vstala a nervózne sa prešla po zborovni.

- To si nemyslím. Len vieš, predovšetkým je to dieťa, až potom Róm.

- Čo tým chceš povedať?

- Len toľko, že aj on má právo hnevať sa a zúriť. Určite tomu niečo predchádzalo. Mám na mysli hádku so spolužiakmi alebo problémy doma. Jednoducho ho nechaj všetko vysvetliť. Je to dieťa, ktoré máme naučiť ovládať svoje emócie. Skúsme odložiť tie naše vrátane predsudkov.

Sadla si a chvíľu mlčala. Ja som sa pohrávala s malou penovou loptou, ktorú som ukoristila loptošom na chodbe. Veľavravne uprela na mňa zrak a spustila: - Fajn, čo navrhuješ?

- Daj mi pár minút, hodím s ním reč.

- Ako chceš, ale môj názor poznáš.

- Poznám, - odvetila som skromne.

- A ignoruješ ho, - usmievala sa.

- To zas nie, len mu chcem dať šancu. Nič viac, nič menej.

Otvorila som dvere. Timo tam stále stál a podopieral stenu.

- Timčo, chceš urobiť dobrý skutok?

- Áno, chcem, - hneď bol plný nadšenia.

- Super, máš u mňa bezvýznamné plus.

Timo sa usmieval nad mojím žartovaním a videla som, že je rád, že s ním niekto komunikuje.

- Tak poď, - chytila som ho za ruku a vybrali sme sa na druhé poschodie. Timo nestúpал po schodoch, ale poskakoval ako veвериčka, pričom ma stále držal za ruku a silno ju stláčal. Vyšli sme na druhé poschodie a vstúpili do piatockej triedy. Bola prázdna. Všetky deti išli domov alebo na krúžok.

- Zlatko, sadni si.

Timo si sadol na stoličku a stále hompáľal nohami. Bolo na ňom vidieť, že sa teší.

- Aký si mal dnes deň?

- Áááá, bola nuda.

- Nerozumiem ti. Nuda?

- Celý deň som len sedel, až ma bolí zadok. A nemal som domácu úlohu z matematiky, tak učka kričala.

- A prečo si si ju nenapísal?

- Lebo som ju nevedel, - sklonil hlavu a obzeral si špinavé roztrhané botasky.

- Dobre, k domácej úlohe sa vrátíme neskôr. No povedz, prečo si pri zborovni podopieral stenu?

- Lebo mi v triede nadávali, že som špinavý a smradľavý Cigán. Tak som sa im vyhráždal bitkou.

- A?

- Potom prišla pani učiteľka a všetko som jej povedal. Spýtala sa spolužiakov a tí ma obvinili, že si vymýšľam.

- Ako zareagovala pani učiteľka?

- Verila spolužiakom. Povedala, že v triede robím zle iba ja. Dala mi zápis. Bol som nahnevaný a len tak to zo mňa vyšlo.

- Čo z teba len tak vyšlo?

- No... že je stará.

- Iba že je stará?

Timo sklonil hlavu a mlčal.

- Timčo, čo myslíš, čo ti povie slniečko na to, že keď si nahnevaný, rozprávaš hnusné nadávky? Preladí na druhú stanicu? Alebo zostane na oblohe a naďalej sa bude veselo usmievať?

- Zostane na oblohe, - odvetil váhavo a potom doplnil:

- Možno si zapchá uši.

- A prečo by si slniečko malo zapchať uši? Hm?

- Lebo škaredo rozprávam.

- Vidíš. A napriek tomu slniečko po tebe nestrieľa hromy-blesky, keď začneš používať pestré slovíčka. Povie si: ‚Mám Tima rado. On to isto nechcel povedať.‘ A tak slniečko ovládne svoj hnev.

- Čo to znamená?

- To máš tak, ako keď chytíš do ruky kameň a chceš z neho vytlačiť šťavu.

- To sa nedá, pani asistentka, - rozosmial sa.

- A vieš mi povedať, prečo sa to nedá?

Chvíľu ho prehýbalo od smiechu.

- Je to predsa tvrdý kameň.

- Aj človek sa musí ovládať, mať pevnú vôľu. Ako ten kameň.

- Už chápem, pani asistentka.  
- Timčo, chceš prejaviť dobrú vôľu ako slniečko?  
- Áno, chcem, - odpovedal vojensky.  
- Takže dostaneš bojovú úlohu. Pôjdeš k zborovni, zaklopeš na dvere a vyjde pani učiteľka.

Neveriacky sa na mňa pozrel.

- A potom jej povieš prvú vetu, ktorá ti napadne.

Timo sa rozbehol dole schodmi a zastal pred zborovňou. Váhavo zaklopal. Klop, klop. Otvorila moja milovaná kolegyňa. Timo nečakal a spustil: - Prepáčte, pani učiteľka, že som vám povedal stará piča. Bolo to odo mňa škaredé. Rýchlo sa otočil a chcel ujsť, ale vtom ho kolegyňa schmatla a silno objala. Timo sa bránil a vrtel. Všimla som si, že nie je zvyknutý na objímanie. Nakoniec sa mu podarilo vyslobodiť z objatia. Utekal hore schodmi a cestou zakričal: - Tiež vás mám rád, pani učiteľka!

- Aj ja ťa mám rada, Timotej! - kričala za ním kolegyňa.

Sadla som si na schody a pozorovala kolegyňu. Žiarila šťastím.

- Nadi, mala si pravdu, je to len dieťa. Ďakujem ti, že si mi to pripomenula. Kým si sa rozprávala s Timom, stále som mala v hlave tvoje slová. V prvom rade je to dieťa, až potom Cigán. To bolo moje prvé stretnutie s Timom.

Dlho som stála pred vchodom do školy a dívala sa, ako stojí so zvesenou hlavou a ovisnutými plecami na zastávke. Naučil sa nenávidieť presne s takou silou, akou bol nenávidený. A to ho gniavilo, zabíjalo. Zatvrdol. Uvedomila som si, že na to, aby som okresala toto tvrdé drevo

na krásny stromček a pomohla mu nájsť dôveru v dobro ľudí, budem potrebovať veľa trpezlivosti.

- Koho mi len pripomína? - spýtala som sa sama seba.

- Teba, - odpovedalo pohotovo moje detské ja.

Ani neviem, ako som sa ocitla vo svojom detskom čiernobielym svete na školskom dvore, keď som sa opierala o zábradlie so sklonenou hlavou a veľmi som túžila byť neviditeľná. Ruky som mala založené za chrbtom a zovierala som ich do pästí. Bola som obklopená deťmi, ktoré na mňa ukazovali prstami a smiali sa, kým moje srdce krvácalo.

- Cigánka! Cigánka!

Spomenula som si na ich obľúbenú hru. Podišli ku mne, jedno z nich sa ma dotklo a prudko odskočilo.

- Mám blchu, utekajte! - zavelilo a ostatné deti sa rozprchli s výskotom na všetky svetové strany. Začala sa bláznivá naháňačka. Keď blchu stratili, prišli si po novú, aby ma ešte viac zlomili. Veľmi som nenávidela, že som Rómka, a každý deň rástla vo mne nenávisť a hnev k sebe samej, k deťom, ktoré ma šikanovali, k učiteľom, ktorí nezasiahli a dobre sa na tom bavili, k celému svetu. Áno, detská krutosť vie byť boľavá a nezabudnuteľná. Je ako osteň, ktorý aj po vytiahnutí stále bolí.

Dnes všade vládne dusná atmosféra. Je po víkende a deti sú ako vymenené. Vonku prší ako z krhly a žiaci nevedia, čo so sebou. Mať tak ich energiu! Prvú hodinu mám voľnú, tak si pripravujem veci na vyučovanie.

V rytme dažďových kvapiek ťukám do počítača. Hovorím, ako nám to fajn klapie. Zrazu sa rozletia dvere na kabine a objaví sa v nich s rukami v bok kolegyňa Mračná. Hodím na ňu pohľad, ale spýtať sa, čo si praje, mi obavy nedovolia.

- Prosím ťa, vysvetli tej hávedi, že ja som tu učiteľka a majú ma rešpektovať! A tiež im povedz, že ty si tu len pedagogická asistentka!

Zažmurkala som a snažila sa zakryť zmiešané pocity. Chvíľu mi trvalo, kým som vstala.

- Nerozumiem príkazu. Ste na hodine a ja nie som povinná hasiť požiar, ktorý ste založili.

- Takže nejdeš?! - stála vo dverách kabinetu a vrieskala.

- Nie, nejdem. Som len pedagogická asistentka. A určite nie hasič Sam.

Opäť som si sadla k počítaču a snažila sa pokračovať v načatej práci. Buchla dverami, až sa otriasli okná.

*Konečne čerstvý vzduch*, preletelo mi myslou. Vzduch bol možno čerstvý, ale nedalo sa nepočuť. Kolegyňa vošla s dlhým nosom do triedy, ktorá susedila s kabinetom. Privítal ju burácajúci smiech. Siedmáci, trieda plná prekvašení.

- Vy banda jedna cigánska! Ja si s vami nedám rady?! Jej nenávisťné výkriky otriasali stenami. Nebola som schopná pracovať. Vtom sa ozval rachot. Bác! Vyletela som zo stoličky rovno do triedy.

- Čo sa tu, preboha, deje?! - zvolala som na celú triedu.

Pred katedrou ležal na zemi učiteľský počítač a rozhádzané papiere. Janko stál pred tabuľou a šúchal si líce. Kolegyňa sa rýchlym krokom presunula ku katedre a ja k žiakovi. Zvyšok triedy len vypliešľal oči. Bolo vidieť, že deti sa kolegyne boja.

- Pani učiteľka hodila počítač o zem a udrela Jana, - ža-  
lovali šokovaní žiaci.

- Nikto ho neudrel! - bránila sa kolegyňa. Stála som medzi Jankom a kolegyňou. Videla som, ako chlapec zatína päste a po líci sa mu kotúľajú slzy. Kolegyňa ďalej ziapala po celej triede. Vtom Jano zakričal: - Vy ma biť nebudete! Mňa doma ani rodičia nebijú!

- Však vidieť, aký si nevychovaný! - zareagovala kolegyňa. V chlapcovi vzkypela zlosť a chcel na ňu zaútočiť.

- Jano, upokoj sa, - prehovorila som mierne zvýšeným hlasom a zároveň som ho pevne objímala v snahe zabrániť najhoršiemu. Taktika pevného objatia. Keďže som bola otočená chrbtom ku kolegyňi, brániac chlapca, pocítila som na pleci jej tvrdý úder. Zarachotali stoličky a vedela som, že trieda je v pohotovosti. Stále som chránila žiaka a zabudla som na bolesť po údere. Kolegyňa zostala v po-  
mykove.

- Pustite ma, pani asistentka, prosím, - dusil sa Janko v hneve a slzách.

- Prepáč, ale nepustím ťa. Odpusť mi, - tíšila som chlapca.

- Prosím vás, nechajte ma na chvíľu samu s deťmi, - po-  
žiadala som vrčiacu kolegyňu.

- Nech sa ti páči! Veď som to hovorila. Pozbierala si rozhádzané veci a počítač a odišla. Uvoľnila som zovretie a zašepkala: - Janko, si v poriadku?

- Áno, pani asistentka, môžete ma pustiť, - odpovedal a so sklonenou hlavou si sadol na miesto. Ostatní stále postávali.

- Sadnite si, deti, - poprosila som ich.

- Môžeme do kruhu?

- Áno, budem len rada.

Deti si poukladali stoličky do kruhu a posadali si. Nebola som schopná pozrieť sa im do očí, tak som sa hanbila, že tentoraz zlyhala pedagogická inteligencia.

- Ospravedlňujem sa vám za všetko, čo sa stalo. Veľmi ma to mrzí, - vysúkala som zo seba.

- Vy za to nemôžete, pani asistentka. To ona sa nevie ovládať, - prekrikovali sa jeden cez druhého. Nevedela som pokračovať, cítila som sa ako paralyzovaná.

- Pod'me si zaspievať, - navrhol Tomáš a hneď začal. Deti sa postupne pridávali.

- Hej, hej, hej, sokoly, z výšky hľadia na to všetko, čo nás bolí. Zbohom, zbohom, zvoň nad krajinou, rozliehaj sa letom, zimou. V dobrom aj v zlom budeš moja, rany tie sa s tebou zhoja. Keď je slnko, keď je zima, ty si moja domovina...

Deti spievali a ja som sa nemohla zbaviť pocitu viny. Hodina sa skončila a ja som nedokázala vstúpiť do kabinetu. Zišla som do zborovne, z kabelky si vybrala cigarety a vybrala sa na fajčiarsku. Cestou sa v mojej hlave bili

myšlienky.

*Mám to povedať vedeniu? Alebo zájdem za kolegyňou a poriadne jej dohovorím?*

Zapálila som si, keď som vtom zbadala, že ku mne prichádza zúrivý býk.

- Čo si to dokazovala na hodine?! Zhodila si ma! Naďa, spravila si to už druhýkrát! - obvinila ma a vytiahla si cigaretu.

- Nič som nedokazovala, snažila som sa zabrániť najhoršiemu, - odvetila som unavene. - Správate sa k deťom horšie ako k zvieratám. Akým právom ste udreli žiaka? Právom bachara? Je vo vás toľko etnickej nenávisti, že by ste ňou otrávil polovicu republiky. Nebudem o incidente informovať vedenie, ale dočkám času ako hus klasu, pretože na každého raz dôjde.

Pozrela sa na mňa a v tej chvíli ma určite zaevidovala ako svojho najúhlavnejšieho nepriateľa. Zlomila cigaretu, akoby som to bola ja, otočila sa na päte a odišla. Toľko nenávisti a hnevu, čo za sebou ťahala, som nikdy v živote nevidela v žiadnom človeku.

Byť pedagogickým asistentom je poslanie, úloha pre supermanky – supermamky, moment, keď zabúdam na to, kto som a vidím len body, ktoré sa menia pred mojimi očami na konkrétne deti. Na deti, ktoré sa chvíľami správajú ako dospelí, ale stále sú to najmä deti, ktoré v asistentovi hľadajú všetko, čo nemajú doma, o čo ich rodičia a spoločnosť okrádajú, o nevinnú radosť z detstva. Často

sa mi stáva, že naše poobedňajšie aktivity sú nabité ich bezstarostným smiechom. Šťastné usmievavé kuriatka sa mi však menia pred očami na deti, ktoré pripomínajú výzorom dospelých nerozvážnych ľudí.

V jedno športové popoludnie som zbierala deti po triedach. Nikdy som ich nenútila do aktivity, len som sa snažila dať im najavo, že ich mám rada. Prihovárala som sa chlapcom aj dievčatám a ich smiech bol taký nákazlivý, že som sa spolu s nimi smiala, keď som vtom začula pomedzi smiech tamtamy úderov. Natiahla som uši.

- Bum! Bác! Bum, bum, bác! Bum! Bác! Bum, bum, bác!

Všetci stíchli a jeden žiak zareagoval.

- To je Noro. Zasa búra päšťami školu.

- Fajn, tak ma tu počkajte, hneď prídem, - zareagovala som. Prešla som až na koniec chodby a vošla do triedy. V triede stál tvárou k stene malý chlapec a udieral do nej. Vzhľadom pripomínal štvrtáka.

- Ahoj, trénuješ?

- Dajte mi pokoj! Rozbehol sa po triede a z lavíc pozhadzoval spolužiakom ruksaky.

- Do piči, do piči, do piči! - nadával. Všimla som si, že chlapec má doráňané hánky a doškriabané predlaktie.

- No tak, zastav sa na chvíľku, prosím ťa, - chytila som ho za rameno.

- Nechajte ma! Nič od vás nechcem! Dajte mi pokoj! - kričal ako vo vytržení.

- Poď ku mne, - objala som ho. - Skús sa utíšiť a potom mi všetko porozprávaš. Okej?

- Nechcem sa utíšiť! Chcem byť veľmi zlý, nerozumiete?! - jačal a udieral ma päšťami do hrude.

- Nenávidím vás! Nenávidím!

- Tíško, tíško... ja ťa mám rada. Vieš o tom?

- Neviem. Mňa nemá nikto rád. Vydal hlboký trhaný a boľavý povzdych, ktorý ma pichol až pri srdci. Nezmožila som sa na jediné slovo. Cítila som, ako sa mi tlačia do očí slzy. Chlapcov hnev utíchol a začal sa meniť na dažďové kvapky slz.

- Stále som sám. Každý na mňa len kričí.

- Neboj sa, ja na teba kričať nebudem. Porozprávaj mi o sebe. Skús.

- Všetky učiteľky ma pokladajú za najhoršieho žiaka. Viem, som bitkár a na hodinách vyrušujem, možno preto ma nikto nechce. Otec je preč a mama žije pri Komárne. Obidvaja majú vlastné deti a mňa odložili k starej mame.

Kým rozprával, ja som mu ošetrovala doráňané hánky.

- Chceš si zlomiť ruku? Vieš, aká je to neznesiteľná bolesť?

- Viem, ale neprekáža mi to. Keď ma niečo bolí vonku, nebolí ma to vnútri.

- Existuje dôvod, prečo boxuješ do steny?

- Áno.

- Aký?

- Chcem, aby si ma všimli.

- Otec s mamou?

- Hocikto. Len nech ma má niekto rád. Stále som sám, - sklonil hlavu a sadol si oproti mne. Pozerala som na jeho

zvesenú hlávku. Začal šklbať zošit. Bolo ťažké nájsť správne slová. Triedou sa rozlievalo ticho, ktorému kontrovalo občasnú šklbnutie zošita.

- Pani asistentka?

- Počúvam ťa, - snažila som sa usmiať, ale kvôli smútku a bolesti, ktoré mi zachvátili srdce, to išlo veľmi ťažko.

- Máte deti?

- Nemám, zlatko.

- A mňa by ste nechceli? Budem veľmi dobrý a poslúchať vás. Prosím, adoptujte si ma.

Chytila som chlapcovu ruku do svojej dlane.

- Mám ťa rada ako syna, opantal si moje srdce, ale starká by za tebou veľmi plakala. Chýbal by si jej, a to by si hádam nechcel.

- Nechcel, mám ju veľmi rád. Ona jediná si ma zobrala. Môžem byť s vami cez prestávky a voľné hodiny a rozprávať vám čokoľvek?

- Budem len rada, len mi sľúb, že nebudeš odo mňa odháňať ostatné deti.

- Ale...

- Žiadne ale. Aj tvoji spolužiaci patria ku mne, tak ako ty. Sme predsa jedna veľká rodina. A v rodine to tak funguje.

- Rodina... to slovo sa mi páči, - usmial sa.

- Noro, ešte mi daj slovo, že už nebudeš udierať päťami do steny, keď ťa prepadne teta nervozita alebo ujo smútok.

- Dobré, nebudem.

- A teraz bež na ihrisko. Si zdravý ako buk, tak športuj.

- Zahráte si aj vy?

- Áno, budem hrať aj ja. Už sa teším na góly, ktoré skončia v tvojej bránke.

- Chi-chi, pani asistentka, zasa sa vyťahujete. Len aby som nedal gól ja vám.

Ešte veľakrát som objímala Nora, snažiac sa utíšiť jeho hnev na vyučovacích hodinách. Aj keď nebol rómske dieťa, bol jednoducho dieťa, ktoré trpelo nedostatkom lásky a istoty. Keď jedného dňa súd rozhodol a chlapca si prišiel zobrať otec, uvidela som v jeho očiach smútok.

- Tešíš sa, že budeš s oteckom?

- Neviem, pani asistentka. Už nebudem chodiť do tejto školy, mať kamarátov ani pani asistentku, ktorá si ma vždy vypočuje. A starká zostane sama. No budem za ňou chodiť.

- Si dobrý chlapec a viem, že aj nám budeš chýbať.

- Budem vám písať.

Podišiel ku mne a silno ma objal. A moje rameno sa začalo topiť v chlapcových slzách. Nedokázala som ho zastaviť, lebo sa začali triasť aj moje základy.

Slniečko si láme lúče na školských oknách triedy, kde práve malé hlavičky trápia svoje sivé bunky. Sedím za katedrou, triedou sa potichučky vlní *Vltava* od Bedřicha Smetanu. Nepočuť neistý šum, iba šuchot pera a papiera.

Bože, ako vyrástli, dnes sú už veľkí siedmáci. Zmenili sa nielen výzorom, ale aj povahovo. Malé priateľstvá

prerástli do niečoho hlbokého a neopísateľného. V spomienkach zablúdím do chvíľ, keď boli malými piatakmi.

Živo si spomínam, ako som prvýkrát vstúpila do triedy a prekvapila ma jej rôznorodosť. V jednej malej triede sa stretli dva rozdielne svety, také vzdialené, ale zároveň blízke. Stretli sa majorita a minorita. Prvá hodina s nimi bola matematika. Celú prestávku som hľadala triky, ako ich zaujať, ako docieľiť, aby ma počúvali. Priznám sa, že v mojom srdci sa zrodila obava, že hodina bude pripomínať mínové pole a, nedajbože, aby niektorá mína vybuchla. Darmo som si lámala hlavu, hľadala na internete, nič ma neosvietilo.

Crrr! Školský zvonček oznámil začiatok hodiny a moja nervozita a neistota sa zmenili na znehybňujúci strach. Chodba stíchla, vyprázdnila sa. Kráčala som po nej a blížila sa k obávannej triede. Zastala som, priložila ucho na dvere a počúvala. Ticho.

- Nie sú v triede? Kam odišli? - spýtala som sa svojho detského ja. Položila som ruku na kľučku a vošla do triedy. V nemom úžase som ostala stáť a rozhliadala sa. Každá jedna malá dušička sedela na svojom mieste. V ich očiach som uvidela to, čo som cítila - neistotu. Prešla som za katedru a neprejavovala žiadne emócie. Žiaci potichu sedeli a uprene mi hľadeli do očí. Videla som, že táto trieda je iná ako ostatné. V tejto triede sa rodilo niečo veľké, ešte nepoznané. Dlho som nevydržala byť ticho a iba sa pozeráť. Nakoniec som prelomila ticho slovami: - Kuriatka moje, ako sa máte?

Ozval sa smiech, v ktorom sa dusila odpoveď.

- Ďakujeme, zatiaľ dobre a veselo!

Ich chytľavý smiech prelomil aj môj odstup a tiež som sa začala smiať. Cítila som, že sme spoločne prelomili kliatbu snehovej kráľovnej, zdolali obrovský ľadový múr. Keď dozneli posledné tóny smiechu, predstavila som sa im.

- Som pedagogická asistentka a budeme sa veľmi často stretávať či už na hodinách, cez prestávky, alebo počas poobedňajších aktivít.

V poslednej lavici sa neisto zdvihla malá ruka.

- Som Janko a som Cigán. Je nás tu viac. Aj na nás si nájdete čas?

Po tejto otázke nastal v triede ruch a šum. Už-už som otvárala ústa, keď odkiaľsi zozadu zazvonil kárajúci dievčenský hlások.

- Jano, nám gadžom predsa neprekáža, že ste s nami v triede. A nevidíš, že pani asistentka je tiež Cigánka? Bude vaša aj naša, však, pani asistentka?

Táto nevinná a úprimná odpoveď mi vyrazila dych. Hodnú chvíľu som nebola schopná reagovať, iba som mlčky prikývla. Až potom zo mňa vyšlo: - Ako vás tak počúvam, mám pocit, že všetci sme naladení rovnako. A to je dobre.

- Áno, všetci spoločne za *Real Madrid*, - neodpustil si poznámku veľký fanúšik tohto klubu, Adrián. Opäť vlna smiechu s potleskom.

- Adrián, beriem ťa za slovo. Beda ti, ak budeš fandieť

*Barcelone.*

- Pani asistentka, to nehrozí, - uistil ma Adrián a neviem prečo, no všetci sme mu verili.

- Dobre, kuriatka, vráťme sa k matematike. Viete, ako by sa urazil ujo Pytagoras, keby nás videl, že nepočítame, ale kvákame?

- Dal by výpoveď, - pohotovo odvetil Andrej.

Nakoniec sme začali počítať. Všimla som si, ako si pomáhali. Kým ja som mala pri tabuli jedného žiačika, ostatní vo dvojici riešili ďalšie príklady. Videla som, ako šikovnejší žiak pomáha slabšiemu s láskou a trpezlivosťou.

Tieto deti sa poznajú ako trieda iba dva týždne, nikdy predtým sa nestretli a je zvláštne, že sú k sebe také tolerantné.

Pozriem na hodinky. O tri minúty bude koniec hodiny.

- Deti moje, o tri minúty zazvoní, môžete zatvoriť zošity. Žiaci si dopísali posledné cvičenie a odložili matematiku.

- A teraz mi každý z vás povie, ako sa mu dnes pracovalo na hodine a čo sa naučil.

- Pani asistentka, nestihneme všetci, už bude zvonieť. Môžem za všetkých? - zodvihol ruku Dominik. Prikývla som a jeho spolužiaci sa súhlasne pripojili.

Dominik sa postavil pred tabuľu a spustil: - Viete, pani asistentka, my Rómovia sme sem prišli z Ipeľského Sokolca. Tam sme mali spolužiakov, ktorí sa s nami nebavili, a na hodinách sa nám nikto nevenoval a nesmeli sme sa zasmiať. A dnes sme to mohli spraviť. Mám rád túto

triedu aj gadžov, aj nás Rómov, lebo všetci sme ľudia.

Trieda sa postavila a všetci začali tlieškať. Stála som za katedrou, tiež tlieškala a do očí sa mi tislí slzy. Uvedomila som si, že tieto deti, táto inými pedagógmi obávaná mix trieda, bude v škole postupne búrať bariéry. A ak im to vydrží, nielen v škole.

Geografia, hodina s pani zástupkyňou, mnohým žiakom naháňala strach. Prísne skúšanie a odpovedanie celou vetou pokladali za prekážku, ktorá im stála v ceste. Videla som na nich, že sa hneď vzdávajú a odmietajú prijať výzvu pani zástupkyne, že na to majú. Nechávala im otvorený priestor. Chcela ona aj žiaci, ale nevedeli nájsť k sebe cestu. Bol potrebný mediátor.

A tak sme sa s pani zástupkyňou jedného dňa rozhodli, že žiakov trochu postrčíme, aby si vyskúšali zabojsovať, dokázali si, že sa vedú naučiť, a našli si k svojej síce prísnej, ale spravodlivej pedagogickej ceste.

Hodina praktickej regionálnej geografie sa odohrávala v počítačovej učebni. Očakávala som so žiakmi príchod pani zástupkyne. Do malej učebne vstúpila žena, z ktorej sálala sila osobnosti a prirodzená autorita, ale niektoré, prevažne rómske, deti sa jej báli. Moje pocity potvrdil Paťo. Ustráchané sa ku mne naklonil.

- Pani asistentka, ja sa radšej neprihlásim.
- Neboj sa, som tu. A pani zástupkyňa ti isto pomôže.
- Kto chce dnes odpovedať? - spýtala sa pani zástup-

kyňa a skúmovým pohľadom prešla po učebni. Paťo neisto zdvihol ruku.

- Tak poď, dones zošit a žiacku knižku.

Paťo sa odšuchtal k tabuli a spustil: - Oceány a moria pokrývajú... - otočil sa k mape a ukazoval. Pani zástupkyňa ho sústredene počúvala. Po celý čas, čo Paťo hovoril učivo, ho ani raz neprerušila. Bolo na nej vidieť, že je spokojná.

- Veľmi dobrá odpoveď, - usmievala sa. Paťo rástol nadšením. Pani zástupkyňa sa postavila a prešla po triede.

- Dnes budeme mať trocha inú hodinu. Napíšete mi svoj životopis. Uvedomila som si, že o vás nič neviem. Budete sa u mňa uchádzať o pracovné miesto.

Žiaci sa pustili do písania životopisov. Ich úlohou bolo obstať v pohovore pred pani zástupkyňou. Hodina sa niesla v znamení smiechu a uvoľnenia. Uvedomila som si, že cieľom pani zástupkyne bolo uvoľniť napätie a obavy žiakov z jej osoby a zároveň to, aby sa dozvedela o nich viac.

- Tak ako hodnotíte hodinu? - spýtala som sa detí po vyučovaní.

- Dnes bola zábava. Ona je veľmi dobrá, zaujíma sa o nás a aj sa s nami zasmiala.

- No vidíte, vôbec vás nezjedla.

- Nie, to my sme sa báli. Mysleli sme si, že nás nemá rada, lebo sme cigánska trieda, že ju nezaujímame.

Na ďalšej hodine pani zástupkyňa všetky deti „prijala do zamestnania“ a porozprávala im viac o sebe. Žiaci ju

začali uznávať nielen cez prirodzenú autoritu, ale aj cez srdce. A ona ich tiež. Odrazu mala obraz, z akého prostredia pochádzajú, čo vedia a riešia. Poznali navzájom svoje príbehy a tie zrazu vytvárali úplne novú kvalitu vzťahov. Dokonca mi deti o pani zástupkyňu a jej hodinách neraz nadšene rozprávali. Geografia bola ich najobľúbenejší predmet a zlepšili si aj známky. Deti sa divili, čím to je. Iba som sa usmiala a povedala: - Ľuďom treba dať šancu, aby vás spoznali, ale aj vy ich musíte spoznať. To, že je niekto prísny, neznamená, že vás nemá rád a je váš nepriateľ.

Veľmi som sa tešila z tejto zmeny. Bola som rada, že sa našiel človek, ktorý sa snaží deti nielen učiť svoj predmet, ale ich aj pochopiť a prijať ako malé, vzácne osobnosti.

Žiaci zo 6. A nešťastne sedeli v triede. Na ich tvárach som čítala veľké sklamanie.

- Stalo sa niečo, o čom neviem? Sedíte tu ako kôpka nešťastia.

- Pani asistentka, prečo nám nadávajú do Cigánov?! Ved' my sa snažíme.

Otázka ma vrátila späť do detstva. Aj vo mne pomenovanie Cigán, Cigánka vždy vyvolávalo rozhorčenie a zároveň poníženie. Zvlášť, ak bolo sprevádzané aj negatívnymi prívlastkami.

- Viete, deti, všetko je o predsudkoch. O tom, ako si vážime a ctíme samých seba a následne druhých ľudí, ktorých na svojej ceste životom stretneme. To, ako si vážime

seba vo svojom vnútri, nachádzame a vidíme aj v druhých ľuďoch. Porozprávajte mi, čo sa stalo.

- Dnes nám Jana nadávala do smradľavých Cigánov, preto sme jej povedali, že aj keď sme Cigáni, učíme sa lepšie ako jej trieda.

- A čo bolo ďalej?

- Tvrdila, že známky sú nám nanič a môžeme si ich strčiť, lebo aj tak skončíme na sociálnych dávkach.

- Povedali sme jej, že sme rozumnejší a radšej ideme do triedy. A tak sme aj urobili.

- Dobre, že sme odišli, lebo ešte chvíľku a takú by som jej plesol! - rozhorčoval sa Štefan.

- Dúfam, že si to neurobil.

- Neurobil, ale nechýbalo veľa.

- Som rada, že si sa ovládol. V takýchto situáciách treba zachovať zdravý rozum. A dvakrát merať a raz strihať. Ak nám niekto ubližuje, neznamená to, že budeme našou prchkosťou prilievať olej do ohňa. To by bola veľká chyba a oni by sa len utvrdili v tom, že majú pravdu. A to, že vám niekto povie Cigán, neberte ako urážku. Buďte hrdí, lebo ste generácia, ktorá jedného dňa celému svetu dokáže, že my Rómovia vieme žiť tak, ako sa patrí. Spôsob, akým budete žiť, pracovať, ako sa začleníte do spoločnosti, môže zmyť všetky predsudky o nás.

- Pani asistentka, nedá sa len tak počúvať, ako nás niekto uráža.

- Je to umenie. Človek, ktorý sa dokáže ovládať pri takej nespravodlivosti a ponížení, je skutočná osobnosť.

Stále si musíte opakovať, že chcete byť lepší a najlepší. Už tu v škole si vytvárajte priateľstvá s nerómskymi deťmi a udržiajte ich, lebo tak, ako oni potrebujú spoznať vás, vy potrebujete spoznať ich.

- A vy máte medzi gadžami priateľov?

- Mám, ale priznám sa, že začiatky boli veľmi ťažké. Podobne ako u vás. A každý deň sa snažím vlastným životom dokázať, že i keď som tiež Rómka a neraz mi nadvádzajú do Cigánky, som vzácny človek.

- A Jane dohovoríte?

- Áno, dohovorím, ale najprv ju nechám vychladnúť. Môže byť?

- Hej, pani asistentka, veď vy nás tu v celej škole všetkých poznáte, - usmievali sa na mňa ako slniečka. Kuriatka moje.

- Tak mi ešte povedzte, o čo sa budete snažiť?

- Spoznávať nerómskych spolužiakov, nájsť si medzi nimi kamarátov. A prijať seba samých.

- Mať sa radi, lebo len tak môžeme mať radi iných.

- Ako prijmem seba samého? Však som len jeden, - začudoval sa Štefan.

- Myslela som to tak, že akceptuješ, že si romano čavoro.

- Aha, - ťukol si do hlavy prstom. - Pani asistentka, mohli by sme sa rozprávať takto po našom častejšie.

- Nedbám, môžeme niekedy aj po rómsky. Dosť bolo filozofovania, hybajte hrať futbal.

Raz za čas, keď na mňa doľahne tempo práce a cítim, že sa mi vybijajú baterky, mám vo zvyku vytratiť sa z dohľadu žiakov a kolegyň. V poobedňajších hodinách sa stiahnem do prázdnej triedy a sadnem si do školskej lavice. Privriem oči a počúvam ticho, ktoré ma obklopuje. Predstavujem si žiakov, ich tváre a povahy. Snažím sa obliecť si ich kožu, vcítiť sa do ich pocitov a myslenia. Túžim spoznať deti, ktoré sa dotkli môjho srdca. Každé jedno je vzácnou osobnosťou, ktorá je jedinečná a zároveň hrubozrnná. Stačí len sem-tam okresať, preosiať alebo stmeliť. Nie, nesmiem meniť základy ich osobností, stačí iba viesť, polievať a prehlbovať.

Bože, aj keď je medzi mnou a nimi rozdiel v postavení, moje detstvo sa aj tak prelína s ich súčasnými školskými rokmi. Iná doba, iné storočie, len predsudky zostávajú nemenné.

*Ako prelomiť predsudky, ako vniknúť do mysle katov, akým čarovným prútikom mávnuť?* pýtam sa v duchu svojho detského ja, lebo mi nič nenapadá. Kde načerpať námety? Som pedagogická asistentka, musím začať od seba. Moja minulosť, moje detské očakávania a sklamaná budú pre mňa zdrojom mojich nápadov. Otvorila som si poznámkový blok a zapísala si prvú vetu: Túžim byť mostom medzi žiakmi a kolegyňami, bútl'avou vrúbou pre žiakov, prajem si byť buzolou, ktorá im ukáže na mape smer k cieľu.

Zatvorila som zošit a odišla do zborovne.

- Pani asistentka, všade vás hľadáme.

- Máte šťastie, chlapci, našli ste ma.
- Požičiate nám loptu?
- Požičiam, ale volá sa *vrát ma*.
- Vrátime, nebojte sa.
- Však o to ide, bojím sa.

Vstúpila som do zborovne, zobrala loptu a odišla som s chlapcami na školský dvor.

- Pani asistentka, budete mať teraz čas?
- Som len tvoja, Martinko.
- Jaj, pani asistentka, - usmial sa blažene Martin a slastne privrel oči.

- Poďme však k jedálni, tam si zahráme, lebo na ihrisku majú dievčatá telesnú.

- Aha, pozrite, však necvičia!
- Chlapci, k jedálni! - zavelila som.
- Rozkaz, ideme! - pustili sa do behu sprevádzaného hurónskym smiechom.

- Pssst! Chalani, nedráždite hada bosou nohou. Ešte sa vyučuje.

- Dobre, dobre, pani asistentka, prepáčte, už budeme tichšie.

- Máte šťastie, lebo by bola, oné – kucapaca.
- Ó, aké silné reči, zľakli sme sa...

Odišli sme k jedálni, kde chlapci hrali futbal, a ja som si s Martinom sadla na múrik.

- Pani asistentka, máte rodičov?
- Mám a som rada, že ich mám. Naučili ma veľmi veľa.
- A keď ste boli malá a chodili ste do školy... hádali ste

sa s nimi?

- Martinko, nestíhala som sa hádať s rodičmi, lebo keď som v škole niečo vyparatila, otec to vyriešil so mnou ručne-stručne.

- Boli ste taká zlá?

- Nie, len občas sa mi vychýlila strelka. Keď bol môj otec cez víkend doma a nešiel do práce, tak ma brával na potulky do lesa. Zbierali sme bylinky, hříby a veľa sa so mnou rozprával. Maťko, máš doma nejaký problém?

- Mám, - sklonil hlavu a pozeral do zeme. Nohou šúchal po asfalte.

- S rodičmi?

- Iba s mamou. Nemá ma rada.

- Martinko, takto nesmieš hovoriť o mame.

- Keď ona vždy žaluje otcovi, že nič nerobím, že jej nenanosím drevo a nejdem k starkej pomôcť. Otec mi strelí potom facku a zoberie mobil.

Hovoril to pomaly, precítene, s bolesťou, ktorá sa mi zabodávala do srdca.

- Vás mám radšej ako svoju mamu. Včera som jej to skoro vykričal. Tak ma to tu bolí, keď viem, že ma nechce, - priložil si ruku na hrud'. Hlas mu dusili slzy. O chvíľku som už tiež nevládala čeliť slzám. Stekali mu po lícach a padali na asfalt. Nohou ich na zemi rozmazával. Chvíľu som bola ticho. Chytila som ho za rameno a jemne hladila po chrbte.

- Plač, Martinko, slzy čistia dušu. Nechaj ich, nech ten bôľ srdca odtečie s nimi. Akoby som otočila vodovodným

kohútikom. Chlapcovi sa začali kotúľať po líkach slzy veľké ako hrášok.

- Martinko, my Rómovia si obzvlášť ctíme matku. Vieš prečo?

- Nie.

- Keď si sa narodil, tvoja mamina bola prvá, ktorá ti pozrela do očí, prvá žena, ktorá ti dala pusku, a prvá tvoja láska. Tvoja mamička teba, tvojho brata a sestru nekonечно miluje a záleží jej na každom z vás rovnako a rovnako sa o vás bojí. Každý chlapec, aj keď jedného dňa vyrastie a stane sa mužom, by mal od detstva prechovávať úctu k mamine.

- Prečo?

- Lebo tak, ako si budeš ctiť maminu, tak jedného dňa budeš milovať a ctiť si svoju manželku.

- Lenže ona na mňa žaluje otcovi!

- Martinko, po príchode domov si išiel pomáhať mame sám od seba, alebo ťa musela durieť?

- Hral som sa na mobile, musela ma prísť zavolať.

- A zdvihol si sa hneď alebo až na desiate zavolanie?

- Asi na desiate zavolanie, - pozrel na mňa úprimne.

- Neber to v zlom, ak rodičia potrebujú, aby si doma s niečím pomohol. Chcú, aby si bol zodpovedný a niečo z teba bolo. Keď prídeš domov, skús si najprv splniť povinnosti a myslím si, že potom mamina nebude mať problém s tým, že si zavesený na mobile. Hm?

- Asi máte pravdu, pani asistentka.

- Ako sa cítiš? Ešte si nahnevaný na mamu?

- Mám ju rád.

- Viem, inak by ťa to netrápilo. Utri si slzy a bež si zahrať. A po príchode domov to skús dnes inak. Zajtra mi o tom povieš, dobre?

Martin mlčky prikývol, zotrel si slzy, aby si chalani nič nevšimli, a utekal dať niekoľko gólov.

Na druhý deň ráno som mala dozor. Neunikla mi pani, ktorá rázne kráčala ku mne.

- Dobré ráno, hľadám pani asistentku.

- Dobré ránko, to som ja a som vám k dispozícii, - podávala som jej s úsmevom ruku. Prijala ju.

- Som Martinova mama a chcem sa s vami porozprávať.

- Nevidím problém, ale poďme radšej do kabinetu, tam budeme mať viac súkromia. Tam Martinova mama bez okolkov začala: - Pani asistentka, mám k vám veľkú prosbu. Nevieť si rady s mojimi chlapcami - s Martinom a so Samkom. Neposlúchajú, bijú sa, nepomáhajú mi doma. Sú to už veľkí chalani a biť ich nechcem, veď muža už bolí ruka, čo ich mláti každý večer.

Pozorne som ju počúvala. Predo mnou sedela pani strednej postavy, s peknou tvárou, ktorú zdobili ustarostené oči.

- A skúšali ste sa s nimi porozprávať?

- Skúšala. A viete, čo robia? Vynadajú mi. Vás doma stále spomínajú v dobrom, tak som prišla, či mi nepomôžete.

- Chlapci sú teraz vo veku, keď ich prepadne nával horúčav, ktoré sú okorenené drzosťou, tvrdohlavosťou a túžbou stať sa zo dňa na deň dospelým. Hovoríme tomu puberta alebo dospievanie. Všimli ste si, že sú teraz v tomto ťažkom období?

Mamička sa usmiala a potom zahanbene sklopila oči.

- Nevšimla som si to, mám toho veľa, ale máte pravdu. Už mám doma pubertiakov. Bože, ako to letí!

Keď sa usmiala, oči sa jej zaleskli ako jej synovi Martini, keď hádže úsmevy na všetky strany.

- Vidím, že ste nielen milujúca, ale aj chápacíca mamička. Vaši chlapci potrebujú pocítiť, že im rozumiete a milujete ich, a aj napriek tomu, že sú teraz rebeli, majú vašu dôveru a ste pre nich oporou. Ak im dáte pocítiť, že im neveríte, tak zdivejú. Nebuďte prísna, buďte láskavá a priateľská.

- Máte pravdu, často mi vykrikujú, že im neverím. A ako sa učia?

- Ako by som vám to povedala... sú šikovní, ale takí leňochodi.

Pani sa začala nahlas smiať.

- Tak to mi o mojich chlapcoch nepovedala ešte žiadna učiteľka.

- Ak sú vaši chalani pre niečo zapálení, tak im to ide jedna radosť. Majú športové a hudobné nadanie, ale tiež sú veľmi zruční. Čo sa týka učenia, v pohode ho zvládajú, no potrebujú motiváciu. Ich známočky sa vtedy pekne zlepšujú. Sú to dobrí chlapci.

Videla som, ako v nej rastie hrdosť, že jej synovia sa zlepšujú.

- Pani asistentka, upokojili ste ma. Prvýkrát nepočujem na nich zlé slová. A pozývam vás k nám na návštevu.

- Vďaka prídem, len si musím našetriť voľný čas.

- Nemusíte ani volať, len prídte, - potľapkala ma dôverne po ruke a žmurkla na mňa.

- Určite prídem, - usmiala som sa a už jej nebolo. V dobrej nálade sa vytratila zo školy tak nenápadne, ako prišla.

Ubehlo pár dní, počas ktorých som si ukradomky všimla Martina so Samkom. Zaujalo ma, že chlapci majú výbušné povahy a rozladí ich hocijaká maličkosť. Väčšinou to bolo vtedy, keď cítili krivdu a nemali sa o koho oprieť.

- Pani asistentka, kde ste boli?

- Na hodine a potom v zborovni. Stalo sa niečo?

- Viete, aká tu bola bitka?

- Ale nehovor! Kto sa bil?

- Martin so Sebastiánom. Martin má aj dotrhané tričko, ale Sebastián poriadne dostal, len tak mu hlava lietala!

- A vy ste sa iba tak prizerali, však?

- Nie, kričali sme na nich, aby sa nebili. A utekali sme aj po pani učiteľku Mračnú.

- Ďakujem za zvesti, bežte do triedy.

Deti sa rozpáchli a ja som sa vybrala za Sebastiánom.

- Sebi, pod' na kávu.

Sebastián sedel v triede obklopený spolužiačkami, ktoré ho chlácholili.

- Nepijem kávu.

Zagúľala som očami. Pochopil, prikývol, vstal a nasledoval ma do kabinetu. Oprela som sa o radiátor pri okne.

- Sadni si, - povedala som a on sa zviezol na sedačku. Zložil ruky do lona, skrivil chrbát, sklonil hlavu a vyčkával. Keďže som bola ticho, nesmelo zdvihol ku mne oči.

- Stalo sa niečo, pani asistentka?

Chvíľu som si ho premeriavala.

- Niečo som počula a bola by som rada, keby si mi to povedal sám, - začala som opatrne.

- Myslíte to s Martinom?

Prikývla som a stále som sa na neho dívala.

- Martin je taký malý frajer a nepáčil sa mi jeho pohľad.

- Len preto, lebo je, ako hovoríš, malý frajer a nepáčil sa ti jeho pohľad, si vyprovokoval bitku?

- Nemám ho rád, neznášam ho. Je Cigán.

- A keď si mu pár šupol, tak sa ti uľavilo? Nenávisť ustúpila? Máš pocit, že si sa stal hrdinom?

- Nie.

- Tak schválne. Na Martinovi ti prekáža, že je Cigán, ale mňa ako Cigánku akceptuješ?!

- S vami to nemá nič spoločné. Vy ste iná.

- Iná? Ako iná?

- Nie ste z osady. Ste slušná, inteligentná, pracujete a mám vás rád.

- Stále som však Rómka. Hovoríš, že ma máš rád, ale teraz si ma veľmi zranil. Tvoje slová ma bodli hlboko do srdca a silno ma bolí aj to, že si zbil Martina.

- Lenže vás som nezbil, nezranil som vás...  
- Zranil. Rovno sem, - položila som si dľaň na srdce.  
- Nechcel som. Dobre viete, že ste jediná, koho v škole poslúcham.

- Nechcem, aby si ma poslúchal, rada by som ťa naučila, že nedelím svet na biely a čierny a že v tejto škole milujem všetky deti bez predsudkov. Chcem, aby si sa to snažil prijať. Človek, ktorý povie inému človeku, že ho má rád, váži si ho, prijíma hodnoty svojho priateľa, usiluje sa mu neublížovať.

Počas rozhovoru som sa Sebastiánovi pozerala do očí. Chcela som, aby videl moju bolesť, ale aj to, že ho mám stále rada, že mi na ňom a na tom, ako sa správa, veľmi záleží.

- Bože, ste taká zvláštna! Prečo to robíte?

- Nerozumiem.

- Ste dobrá, pokojná a zároveň prísna. Prečo mi ako pani učiteľka Mračná nepoviete, že som spravil dobre a že konečne niekto tomu drzému Cigánovi naložil?

Cítila som, ako v mojom vnútri každú chvíľu dôjde k výbuchu hnevu. Sebastián na mňa hodil pohľad a v momente si sadol. Zbadal, že zarezal nesprávnym smerom.

- Nepoviem ti, že si spravil dobre, a nebudem ťa ani chváliť, ba ani nenávidieť. Len ma mrzí, že si zradil moju dôveru v teba. Sklamal si ma. Môžeš ísť.

- Nejdem, - vyzývavo si prekrížil ruky cez prsia a odul sa.

- Len pekne bež na telesnú, pani učiteľka Mračná sa ťa

nemôže dočkať.

- Nejdem. Budem tu sedieť.

- Okej, tak sed'. Ja idem po svojom a ty budeš mať neospravedlnenú hodinu. Chceš ju mať?

Bez slova sa postavil a odišiel. Buchli dvere a v kabinete som zostala ja a ničota. Bezmocnosť, ktorá si sadla na plecia môjho srdca. Moje detské ja v kúte potichu, vyčítavo vzlykalo.

- Bože, ako si mohla vysloviť takú vetu? Zabudla si, že sú to len deti?

- A čo Mračná? O čo jej ide? A Sebastián? Kto v ňom vyvoláva nenávisť k Rómom? Je to ešte len chlapec.

Hlavu som si zaborila do dlaní a snažila sa utíšiť a nájsť riešenie. Moje detské ja si ku mne prisadlo.

- Prečo máš hlavu v dlaniach a lámeš si myšlienky? Spomeň si na svoje detstvo. Aké bolo v školských laviciach? Koľkokrát si nedokázala ovládnuť svoj detský hnev a rozpútala si na chodbe či v šatni bitku len preto, lebo ťa detská krutosť, malichernosť ranili, že ti dávali pocítiť, kým si? A čo bolo výsledkom? S rozbitým nosom a so zlomeným srdcom, so slzami si stála na koberci odsúdenia, na pranieri uprostred riaditeľne, kde nad tebou vynášali potupný rozsudok. Zaujímalo sa vtedy niekto o to, prečo si vyvolala bitku?

- Nezaujímalo sa nikto. Pre každého pedagóga som bola zlé dieťa a hotovo.

Moje detské ja prikývlo.

- Bola si zaškatuľkovaná, odpísaná, nikto ťa netúžil

spoznať. A v tebe rástli nenávisť a zlosť. Upokoj sa, utíš rozbúrené vlny vo svojom srdci. Horúca hlava môže všetko len pokaziť. Vtom mi v mobile pípla esemeska. Chytila som telefón a prečítala si: *Pani asistentka, ste v kabine?* Správa od Martina. Rýchlo som vyľukala stručnú odpoveď.

*Som.*

*A môžem prísť?*

*Martinko, nemáš telesnú?*

*Mám, ale Mračná ma práve vyhodila.*

Odložila som mobil a s ťažkým srdcom som sa vybrala na ihrisko.

- Pani učiteľka, ak Martin necvičí, môžem si ho zobrať? Aspoň si napíše domáce úlohy.

Otočila sa tvárou ku mne a ja som mala pocit, že ušami jej vychádza para hnevu. Ustúpila som o krok.

- Ber si ho! - zahučala smerom ku mne, akoby mi povedala najsprostejšiu nadávku.

- Ďakujem, že ste taká láskavá. Kývla som na Martina a spolu sme kráčali preč. Zachytila som, ako si niečo zamrmlala popod nos, ale vôbec ma to netrápilo. Uniesla som Martina, a to mi stačilo.

- Pani asistentka, ja som nezačal, bránil som sa! - vychrlil zo seba okamžite Martin, len čo som zatvorila dvere na kabine.

- Snažím sa byť dobrým aj doma, ale aj tu v škole. On ma udrel prvý! A držať mu nebudem! Nehnevajte sa, že som sa bil, ale otlkať sa nenechám!

- Martin, sadni si a zhlboka dýchaj. Obzerala som si jeho roztrhané tričko a modrinu na sánke.

- A prečo ťa pani učiteľka Mračná vyhodila z telesnej?

- Neviem. Povedala, že si mám sadnúť a ostatní chlapci hrali futbal. Ja som nemohol. Tak som vám napísal.

- Chceš sa o tom porozprávať?

- Nie, pani asistentka, nechcem, lebo som nič neurobil. Necítim sa vinný.

- Dobre, Martinko. Dones si tašku, napíšeme domáce úlohy. Potom som ho preskúšala z dejepisu. Myslela som si, že Martinove chmúrne myšlienky sa časom rozplynú, ale on sa k nim stále vracal.

- Môžem tu ešte zostať? Chcem sa rozprávať.

- Tak spusti.

- Prečo ma nemá pani učiteľka Mračná rada?

- Netuším, Martinko, to je otázka pre pani učiteľku.

- Cítim, že má niečo proti mne. Stále mi to dáva najavo.

- Musela by nám svietiť nad hlavami svätožiar, aby nás každý miloval a velebil. A to sa, zlato moje, nestane, lebo máme vybité baterky.

- Ha-ha, pani asistentka, predstavil som si vás so svätožiarou.

- Išiel zo mňa strach, všakže?

- Nie, len ste boli smiešna.

Smiech uvoľnil napätie a zmiernil bolesť a sklamanie.

- Trápi ma aj to, že ma Sebastián neznáša. Ja ho mám rád ako kamaráta. Keď hráme futbal, tak si vyberá do partie iba mňa a ostatní sa pridajú. Vždy povie, že chce hrať

so mnou. A potom mi z ničoho nič začne nadávať, že som špinavý Cigán.

- Daj mu čas, tiež si potrebuje usporiadať po dnešnom dni myšlienky.

Martin sklonil hlavu.

- Len či si ich usporiada správne. Potom sa zadíval na mňa utrápenými očami. - Poviete mame, že som sa bil?

Pohľadila som ho po štici.

- Nepoviem, zlatko, nebudem jej robiť vrásky.

- Včera som bol s ňou v meste, kúpila veľa kvetov do záhrady. S bratom som vytrhal burinu, porýľovali sme a večer sme s mamou sadili kvety. Mali sme z toho veľkú radosť.

- A aké kvietky ste posadili?

- Také, ktoré kvitnú namodro a tak všelijako. Také má mama najradšej.

- Martinko, kvietkov, ktoré kvitnú namodro a všelijako, je veľa. Ako sa volajú?

Martin kývol rukou.

- Tak to neviem, to sú babské veci. Viem iba to, že som pomáhal mame a tešil som sa pritom. A ona bola rada. Večer nás otec za odmenu zobral na kofolu. Usmieval sa a vyžarovalo z neho šťastie. Zazvonilo. Pozrela som sa na hodinky.

- Dieťa šťastnej hviezdy, nechceš ísť domov?

- Nemôžem zostať?

- Uhádol si, nemôžeš. Aj ja chcem ísť domov poliať svoje kvietky. Mám rada voňavé, - smiala som sa, keď

odchádzal.

Uvedomila som si, že táto látka sa mi bude dobre strihať a šiť.

Nadi, pôjdeš dnes poobede do mesta? - spýtala sa ma učiteľka Adriana Vrlíková. Práca a poobedné posedenia pri káve nás zblížili. Dokonca som jej začala hovoriť Ad'a.

- Pôjdem, chcem v meste niečo poriešiť.

- Dobre, Hermína moja, pôjdeme spolu, - uštipla ma do líca a spokojne odišla.

Keď zazvonilo na koniec vyučovania, odprevadila som deti na autobusovú zastávku a vrátila som sa do školy. Adriana netrpezlivo podupkávala s kabelkou prehodenou cez plece pred školskou bránou.

- Kde si toľko, Hermína?

- Hneď, len sa ešte odpíšem.

Keď som sa vrátila, prekvapila ma otázkou.

- Vieš, prečo ťa volám Hermína?

- Nie.

- Nepáči sa ti to?

- Je mi jedno, ako ma voláš. Netrápi ma to.

- Všimla som si, že sa iba rehoceš, keď ťa tak oslovím.

Aj ženy v zborovni sa smejú. Neprekáža ti to?

- Nie, aspoň sa kolegyne sem-tam zabavia. Kým nebudeš zasahovať do môjho súkromia, nemám s tým problém.

V meste sme si sadli do kaviarne.

- Hermína, čo si dáš?

- Kávu, a silnú. Cítila som, ako mi padajú viečka. Už len položiť hlavu a nechať sa uniesť do večných lovísk.

- Hermína, potrebujem sa s tebou porozprávať, - pozerala na mňa a lámala si prsty na rukách.

*Musí to byť niečo vážne, preletelo mi hneď mysl'ou.*

- Čo ťa trápi? - začala som sa na zmiernenie napätia chichotať.

- Hermína ťa volám preto, lebo si už ako deti, naši blázniví žiaci. Bláznivá asistentka. Čím si počarovala vedeniu? Keď vyslovila otázku, skoro som sa zadusila kávou.

- O čo ti ide? - postavila som vnímanie do pozoru.

- Hermína, si miláčikom pani riaditeľky aj zástupkyne.

- Nie som. Prechovávam k nim úctu a rešpekt. Konečne po niekoľkých zamestnaniach pedagogickej asistentky som stretla šéfky, ktoré nás vedú a nestavajú sa do úlohy predátorov.

- Hovor si, Nadi, čo chceš, ale je to tak. Teba šéfky nikdy neupozorňujú tak ako Mračnú. Ty sa Mračnej nikdy nezaštaneš, ale pritom sa k nej správaš kamarátsky. Prečo sa neprihovoríš za ňu v riaditeľni? A vieš, čo ma ešte štve?

- Neviem.

- Kým si k nám neprišla, s pani zástupkyňou sme si dobre rozumeli a aj žiaci ma vyhľadávali. A teraz? Poviem ti, šéfky mi už nič nehovoria, len stále vymýšľajú aktivity so žiakmi, poobedné dozory, projekty... a ja neviem o ničom. Radia sa iba s tebou. Odsunuli ma bokom.

Líca mi horeli, akoby ma práve vyfackala. Vypliešťala som na ňu oči ako žaba z močiara.

- A prezradím ti ešte niečo... - odchlipla si z kávy. -  
Vieš, z čoho ide tvoj plat?

- Z rozpočtu, - odpovedala som potichu.

- To si len myslíš! Tvoj plat, Hermína, je z našich od-  
mien! - začala a sledovala ma pozorne ako šelma.

Privrela som oči a uvedomila si, že som práve dostala  
KO. Rovno medzi oči. Cítila som, ako padám do neistoty.

- Neverím! Klameš! Odkiaľ to máš?

Bolo vidno, ako ju baví zadupávať ma pod čiernu zem.

- A poviem ti ešte čosi. Poznám aj výšku tvojho  
platu! A taký vysoký asistentka vôbec nemá mať.

Hlboko vo mne sa začal búriť hnev a uvedomila som  
si, že ak zostanem a budem to všetko počúvať, naše pose-  
denie dopadne veľmi zle.

- Nebudem počúvať takéto reči! Netuším, o čo ti ide  
a čo chceš dosiahnuť. Musím odísť. Začala som ukladať  
svoje veci do tašky. Všetko mi padalo z rúk. Pobavene si  
ma prezerala s rukami založenými na hrudi.

Odišla som z kaviarne rovno pod odkvap dažďa. Ne-  
vnímala som, že prší. Neistota, hnev, nedôvera a nezod-  
povedané otázky ma rozoberali na kúsok.

- Bože, nech je už zajtra! Nie, takú chybu by pani riadi-  
teľka neurobila. Skončil sa projekt a určite našla peniaze  
v rozpočte. Vrlíková ma zavádza, - upokojovala som sa  
dookola, ale nevedela som zaspáť. Celú noc som sa preha-  
dzovala a v mnohonásobných ozvenách počula jej hlas.

Na druhý deň som sa držala od Vrlíkovej čo najďalej,  
i keď ona sa snažila byť milá a láskavá. Z predošlého dňa

sa vo mne niečo zlomilo. Vystriehla som pani riaditeľku a prepadla som ju priamou otázkou.

- Pani riaditeľka, prosím vás, z akých peňazí ide môj plat?

Pani riaditeľka sa na mňa prekvapene pozrela.

- Neviem, prečo sa pýtaš, ale plat máš ako ostatné učiteľky z rozpočtu.

Skúmavo si ma prezerala. Videla som na nej, že takúto otázku nečakala.

- Prečo sa pýtaš?

- Len tak, pani riaditeľka. Prepáčte, musím ísť.

Mala som pocit, že nie je spokojná s mojou odpoveďou, a preto som rýchlo zdúchla z riaditeľne. Nechcela som jej povedať o rozhovore s pani učiteľkou Vrlíkovou a vytvoriť bezvýznamné napätie, o ktoré možno išlo mojim drahým kolegyniam.

Na chodbe pred zborovňou postávala Vrlíková. Keď zbadala, že idem od pani riaditeľky, rozbehla sa ku mne.

- Hneváš sa?

- Nechaj ma, prosím ťa, potrebujem byť sama.

- Nestojím ti už ani za pozdrav?

- Pozdravila som ťa ráno a myslím si, že nadnes už stačilo. Vybehla som na druhé poschodie a zamierila rovno do kabinetu. Chcela som byť sama. Žiaľ, túžba po samote sa mi nespĺnila. V kabinete sedela učiteľka Mračná. Opravovala písomky. Zodvihla ku mne hlavu a uškrnula sa. V momente som sa otočila na päte a zamierila medzi žiakov.

- Dnes ste bez nálady, pani asistentka, - prihovoriť sa mi starostlivý Janko.

- To sa ti len zdá, Janko, - usmiala som sa na žiaka, ktorý sedel na lavici a hompáľal nohami.

- A ty si mal dnes aký deň?

- Som zaľúbený a neviem sa učiť.

- Nehovor, tak aj na teba si sadol ošial menom láska? Nože prezrad', ktorá je tvoja vyvolená? - dala som mu jemnú frčku do nosa.

- Neskôr vám to prezradím, pani asistentka. Teraz ma, prosím, naučte násobilku. Nechcem používať na hodine pomôcku.

- Janko, ale ty ju môžeš používať, máš to povolené.

- Nechcem, aby moja frajerka videla, že som repasovaný Cigán. Prosím vás, naučte ma násobilku.

Chvíľu som pozorovala chlapca bez slova. Upieral na mňa tajomné hnedé oči plné očakávania.

- Chvíľu strpenia, Janičko, hneď prídem. Odbehla som do kabinetu po počítač.

- Vieš tancovať valčík?

- Trocha. Nebudeme sa učiť?

- Budeme, no až o chvíľočku. Cítila som, že vnútorne nie som v poriadku. Pripadala som si ako rozbúrené more. Na počítači som pustila pieseň *V hlbokej doline*.

- Janko, pod', naučíš sa naraz dve veci - násobilku a tancovať valčík. Začali sme teda krúžiť po triede.

- Dva krát tri?

- Šesť.

V rytme pokojného valčíka sme sa učili násobilku. Janko potreboval upevniť násobky bez použitia akejkoľvek pomôcky. Pieseň dohrala a triedou sa ozval potlesk. Žiaci, ktorí mali voľnú hodinu, postávali pri otvorených dverách a tlieskali.

- Aj my si chceme zopakovať násobilku, pani asistentka!

- Dobre. Rýchlo utvorte dvojice.

Takmer hodinu žiaci tancovali valčík. Sledovala som ich, ako im svietili oči. Uvedomila som si, že tieto deti sú čisté ako krištál, nepoznajú ešte žiadnu pretváрку alebo faloš dospelých. Je v nich len túžba. A iba potrebujú príležitosť.

- Poďme si zaspievať, pani asistentka. Násobilku už viem, - vyrušili ma z myšlienok Jankove slová. Uložili sme stoličky do kruhu a už sa triedou ťahali clivé rómske piesne o láske, bolesti aj zradných očiach. Detská duša splývala s piesňami a pila z nich silu a túžbu. Detský spev sa vznášal po chodbe a vstupoval do tried, uší a srdc.

Každé ráno mám dozor v šatni. Deti prichádzajú pred siedmou hodinou. Niektoré vchádzajú do šatne so širokými úsmevmi, iné so sklonenými hlavami, ledva zamrmlú dobré ráno, ďalšie prídu iba telom, ale duchom sú ešte stále v posteli. Prezujú sa a odcupkajú do tried. Niektoré zostanú, sadnú si vedľa mňa na lavičku a vedieme rozhovory. Väčšinou sa rozprávame o hodinách, ktoré ich

čakajú, a o tom, ako sú na ne pripravení. Malý Dominik Cvičko ma vie rozosmiať už len pohľadom naňho. Vždy, keď sa nám ráno stretnú pohľady, hodí na mňa grimasy, ktoré ma zrazia smiechom na zem.

- Pani asistentka, tentoraz budem vyznamenaný. Prisa-  
hám, - vystatuje sa čoraz častejšie, pretože sa blíži koniec  
školského roka.

- Ale nehovor, Cvičko! Z matiky ti hrozí trojka.

- Zasa žartujete. Viem, že bude jednotka, lebo som z nej  
dobrý.

- Hovoríš dobrý, tak to bude trojočka.

- Jaj, nie, som najlepší.

- Lepšie by znelo: Patrím medzi najlepších. Skromnosť  
je tiež pekná vlastnosť, ale, Cvičko, vedz, že som na teba  
takáááto hrdá. Silno som ho objala a šepala mu do ucha: -  
Už teraz rozmýšľaj, kam pôjdeš na školu.

- Pôjdem za elektrikára ako váš muž. Aj on je elektrikár  
a zarába veľa peňazí. Skončím strednú a zamestnám sa  
v Nemecku alebo Rakúsku. Uvidíte.

- Cvičko, vyrazil si mi dych. Najprv musíš skončiť zá-  
kladnú školu, potom sa dostať na výbornú strednú elek-  
trotechnického zamerania, úspešne zmaturovať a potom  
sa uvidí.

- A potom budem zarábať lóve.

- Áno, ale Boh ťa opatruj, ak nevydržíš.

- Vydržím. Pre peniaze všetko.

- A domácu úlohu z matiky máš?

- Nie, zabudol som. Prepáčte, musím ju ísť rýchlo napísať alebo od niekoho odpísať.

A už trielil hore schodmi a krátkymi nohami ich bral po dva. Zostala som v šatni sama. Uplynulo pár minút a do šatne zavítal Alex. Uvedomila som si, že je piatok, lebo Alex chodí do školy iba raz do týždňa – práve v dnešný deň –, pretože má individuálne vzdelávanie. Chlapec podrástol, stal sa z neho polovičný muž. Pod nosom mu vykúkalo prvé páperie, ktoré pripomínalo fúzy.

- Môžem si sadnúť? - spýtal sa hrubnúcim hlasom.

- Áno.

- Hneváte sa na mňa, pani asistentka?

- Alex, nie je to hnev, je to veľké sklamanie, ktoré bolí.

- Sklamal som vás.

- Trápi ma iba to, že si si zničil budúcnosť a zabalzamoval si sa do postavy kriminálnika. Povedz mi, kde som spravila ja ako asistentka chybu, že si prešiel takou veľkou zmenou? Čo som zanedbala?

Ruky mal strčené vo vreckách mikiny a zdalo sa mi, že v očiach sa mu zaleskli slzy.

- Vy ste neurobili nič zlé. Pomáhali ste mi, učili ma, vždy ste chceli, aby som chodil do školy. Predpovedali ste, čím budem.

- Nerozumiem ti.

- Raz ste boli u nás a spýtali ste sa mamy, či chce mať zo mňa kriminálnika, keď nechodím do školy.

- Áno, pamätám sa na to. A čo si robil doma, keď si neprišiel do školy?

- Chodil som po fuškách, rúbal drevo, s kamarátmi sme sa túlali, fajčili a tak.

- A doma?

- Myslíte rodičia? Nič, čo mi môžu? Nosím peniaze, tak sú ticho, - mykol plecom.

- Bol si veľmi šikovný žiak a všetko si pokazil.

- Nechcel som byť iný ako moji kamaráti. Viete, keď vám doma niečo chýba a nezoberú vás do roboty alebo na fušku, tak to ukradnete.

- Takýmto spôsobom dopadneš zle.

- Neprekáža mi to, pani asistentka. Idem už do triedy, bude zvonieť.

Jediné, na čo som sa zmohla, bolo len kývnutie hlavy. Veta, ktorú Alex vyslovil, mi zakotvila v mysli. *Keď vám doma niečo chýba, tak to ukradnete.* Alexovi chýbalo toho veľa: strecha nad hlavou, oblečenie, strava, no najmä rodičovská láska. Patril k deťom, ktoré vychovávala ulica. Mohla som sa aj na mihalnice postaviť, nezmohla som nič, pretože kým chlapec žil v prostredí, ktoré malo naňho väčší vplyv a každodenný existenčný boj bol dôležitejší ako vzdelanie, moje úsilie sa zadusilo jeho odmietnutím už pri štarte.

Je začiatok najkrajšieho mesiaca v roku. Všade vonia máj, mesiac lásky. Príroda sa zobúdzka kvitnúcou láskou. Každé ráno som s chlapcami hrávala na ihrisku futbal, avšak v to osudné ráno som išla na dozor do tried. Deti pomaličky prichádzali a pripravovali sa na prvú hodinu.

Martin sa prechádzal s knihou v ruke. Otvoril ju, sústredene čítal, následne ju zatvoril a v duchu si opakoval prečítané. Chcel ísť odpovedať.

- Martinko, čo sa učíš?

- Fyziku, ale neviem sa to naučiť. Pomôžete mi?

- Skúsím. Čítaj nahlas a pekne pomaly.

Zobrala som zošit a zapisovala som heslovite dôležité body. Stačí, Martinko, teraz si prečítaj tie isté riadky očami. Pozorovala som chlapca, ako sústredene číta. Na čelo mu vystúpili kropaje potu. Pravdepodobne siahol až na dno svojich možností.

- Mám to, pani asistentka.

- Daj mi knihu, - povedala som a strčila mu do ruky heslovité body. - Skús pomocou bodov rozprávať.

Martin začal rozprávať. Spočiatku mal trhaný hlas podkosený neistotou.

- Dôveruj si.

- Dobre, pani asistentka, tak ešte raz. Teleso ponorené v kvapaline...

Počúvala som jeho prípravu na odpoveď. Pôsobil, že chce viac ako len známku. Túžil po pochvale, povšimnutí.

- Celkom dobre, Martinko. Len sa ti nesmú pri odpovedi roztriasť kolená, - posmelila som ho úsmevom.

- Myslíte, že to dám?

- Nepochybujem o tom, si predsa šikovný chlapec.

- Viete, chcem sa učiť za automechanika. Bavia ma autá, aj otcovi som minule pomáhal jedno opraviť.

- To ma teší, ale treba sa dobre učiť matiku a fyziku,

lebo sa nepohneš. Ešte si len siedmak, takže najvyšší čas pracovať na sebe.

Sklonil hlavu.

- Neviem, či sa dokážem všetko naučiť. Som integrovaný a možno ma preto ani neprijmú do školy.

- Prečo chceš byť automechanikom?

- Páči sa mi vôňa motorového oleja, pneumatík a benzínu. Rád hľadám chybu, prečo auto neštartuje.

- Teraz musíš vydať zo seba maximum. Nemusia to byť jednotky, ale každý človek, ktorý ťa stretne, si musí pomyslieť, že vieš, čo chceš od života. Nainfikuj nás svojou láskou k autám, presvedč nás, a najmä seba, že na to máš. Dôverujem ti.

- Tak ja to skúsim, ale budete mi pomáhať, - odprisahal.

- Sľubujem, že budem, - odprisahala som aj ja.

Pedagogických asistentov obklopuje niekoľko Martinov, ktorí majú svoje sny a túžby. Mne ako človeku stačilo byť len vnímavou na tiché volanie mojich žiakov, ale to jadro, ktoré ma ženie do ich blízkosti, vyviera z môjho detstva, z mojich školských rokov. Ich detské tváričky sú obrazom môjho ja. Nič sa nezmenilo. Ani dnes pedagógovia nerozumejú detskej duši, a rómskej detskej duši už tobôž. Aj dnes sú rómske deti pokladané za nezrelé a zaostalé, bez šance na lepšiu a kvalitnejšiu budúcnosť. Aj rómske dieťa však sníva, túži, plače a smeje sa.

Ako asistentka som sa naučila, že na to, aby bola moja výšivka farebná, sa potrebujem priblížiť aj k nerómskym žiakom. Dotknúť sa ich. A deti v základnej škole *Ďatelinka*

ma naučili, že bez priateľstva a pochopenia zo strany pedagógov nie je možné, aby sa v ich srdciach zakorenila solidarita. Signály, ktoré vysielame my pedagógovia, detské radary zachytávajú a vysielajú ďalej.

Vôňa dažďových kvapiek ma upokojovala. Unavenú hlavu som si oprela o okenné sklo v autobuse, snažiac sa vypnúť myšlienky, ktoré mi nedovolili uvoľniť sa. Rozhovory žien v skupinkách, ktoré nastúpili pri kúpeľnom dome v Dudinciach, ma vracali do reality. Zasa prídem neskoro do Krútňavy a nestihnem spoj domov. Už druhý deň. Prenikala mnou neistota a v duchu som sa začala modliť, aby som stihla spoj do Horného Brhlíka. Cupotanie kvapiek ma pomaly vlákalo do svojej ríše. Keď som sa zobudila, predomnou sa rozprestieral Rýnok.

- Idem pešo, - povzdychla som si smutne. Našťastie prestalo pršať. Ťahala som nohu za nohou, aby som sa dovliekla domov.

Na druhý deň som si necítila nohy, ale neprekážalo mi to, pretože som bola rada, že mám prácu, do ktorej vkladám samu seba. Bolo krátko pred siedmou a mne už bzučal mobil.

- Pani asistentkááááá?! - ozval sa v telefóne hlas, ktorého majiteľka zjavne práve vyskočila z postele.

- Prosím?

- Deti dnes neprídu do školy! Sú choré, majú sople!

V jej hlase som cítila mierne podráždenie. Klamala mi.

- Pani Kolíková, je ešte len pár minút pred siedmou.

Čakám vaše deti o deviatej v škole.

- Vravím vám, že nemajú na cestu.

- Pred chvíľou ste povedali, že sú choré. Klamete mi?

Pani Kolíková, chcete ošuškať Rómku?

- Len som sa pokúsila. Prepáčte, - ospravedlňovala sa tmeným hlasom.

- Dobre, tak ich čakám. Späť domov im nabijem karty na autobus. Nesmú byť viac doma ako v škole. Deti si odvyknú a potom nestíhajú dostať učivo.

- Dobre, pani asistentka, o deviatej budú v škole.

- Dovidenia, pani Kolíková.

Diana s Alexom zavítali do školy o deviatej, premočení do nitky. Stále výdatne pršalo. Hnusné psie počasie.

- Bežte sa prezliecť do úboru, ktorý máte na telesnú, inak prechladnete. Šup-šup, kým som dobrá, - posunula som ich s úsmevom.

- Ideme, pani asistentka, - ozýval sa dupot na schodoch vedúcich do šatne. Obidve deti boli malého vzhľadu, pochudnuté a zanedbané. Na ich rukách bolo vidieť, že doma musia ťažko pracovať.

- Dianka, utekaj do jedálne a zahlás seba aj Alexa na obed. Dnes budete mať dlhý deň.

- Pani asistentka, ale ja nemám euro.

Siahla som do vrečka mikiny a vytiahla odtiaľ pár drobných.

- Tu máš, bež do jedálne.

Diankin vdáčný, hladný pohľad ma vtiahol do mojej minulosti. Prenikla mnou boľavá spomienka a zabodla sa

do starej jazvy. Bože, ako prelínaš naše životy.

- Pani asistentka, však nám požičiate penovú loptu? - mrnčali chlapci.

- Do vašej triedy? - zodvihla som spýtavo obočie a podala som chlapcom loptu. S výskotom sa rozbehli do triedy.

- Tak tu si! Hm? Pod' si dole zapáliť! - poklopkala ma po pleci kolegyňa Ad'a Vrlíková.

- Adi, teraz nie. Potrebujem byť sama a mám dozor.

- Aký dozor? Nie si napísaná na nástenke. Hybaj, chcem ti niečo povedať.

- Prepáč, chcem byť sama a usporiadať si myšlienky.

- Tak nechaj tak! - urazená sa otočila na podpätku.

Zazvonilo na hodinu a ja som sa nevedela zbaviť pocitu, ktorý ma vnútorne lámal, ničil. Na chvíľu vo mne slniečko zašlo za mraky. Vošla som do triedy, kde ma privítali usmiate tváre detí. Kolegyňa Zuzka stála pri tabuli a diktovala text. Kývnutím hlavy mi naznačila, že jej neprekáža, že meškám, aj tak práve píšú diktát. Oprela som sa o radiátor a pozorovala deti. Zuzka pomaly zdôrazňovala každé jedno slovo vo vete. Sledovala som, ako žiaci vtláčajú vety do riadkov a každé slovo, ktoré píšú, si šepkajú pre seba. Nemotorné ťažké ruky rómskych detí držali perá, mocne ich obopínali prstami, akoby sa báli, že im utečú, kým zvyšok triedy voľne viedol pero rúčkou a sem-tam zdvihol hlávku, hľadiac na Zuzku.

V poslednej lavici som sa stretla so svojím detským ja. Nežmurkalo na mňa. Tíško hľadelo pred seba a čakalo.

Bálo sa zdvihnúť ruku a povedať: *Súdruh učiteľ, prepáčte, ale nemám pero.*

V strachu som sa chrptom viac pritlačila k stene. Vždy, keď som nemala pero, súdruh učiteľ prišiel ku mne a odmenil ma silným zauchom a hlasnými nadávkami. Nikdy ho nezaujímalo, prečo ho nemám. Až ma striaslo. Moje detské ja v zadnej lavici zmizlo.

- Nadi, si v poriadku? - spýtala sa ma Zuzka, ktorá zrazu stála predom mnou s rukou na mojom pleci.

- Som v pohode. Prečo?

- Nevyzeráš dobre. Nechceš si sadnúť?

Nie, všetko je v poriadku.

Na moje šťastie práve zazvonilo. Počkala som, kým Zuzka odišla z triedy, a hneď som sa vybrala do zborovne. Sadla som si k svojmu stolu a hlavu vložila do dlaní.

- Bože môj, daj mi, prosím silu zabudnúť! Daj mi silu byť nad vecou! - šepkala som.

- Tu si, Hermína! Konečne si zišla dole. Adriana Vrlíková sa posadila oproti mne a ruky položila na stôl.

- Prečo si taká vážna? Máš voľnú hodinu, hybaj si konečne zapáliť!

- Ja mám voľnú, ale aj ty?

- Na tú chvíľku zbehnem s tebou do kotolne, - hodila rukou.

- Jaj, zabudla som, že si taká flexibilná.

Adriana Vrlíková zvažnela.

- Potrebujem s tebou niečo prebrať.

- A nemôžeme aj tu?

Mykla plecóm, akože nedbá, a hneď to na mňa vybafla.

- Máš už inú kamarátku?

- Ako?! - vyvalila som prekvapene oči.

- Máš inú kamarátku, že nechceš ísť so mnou na fajčiar-sku?

- Nevieľm, o čo ti ide.

Jednou rukou si podoprela bradu, priblížila tvár k mojej a vybuchla ako sopka.

- Prečo ťa šéfky nedali ako asistentku do špeciálnej triedy?

- K tomu ti môžem povedať iba toľko, že keď bude porada, môžeš sa spýtať pani riaditeľky. Osobne uprednostňujem pracovať so žiakmi základných tried, pretože tieto deti majú lepšiu šancu na budúcnosť ako špecialisti. A poviem ti jedno – spôsobím vzburu v tejto škole. Preniknem do rómskych rodín ako nitka uchoľ ihly a nainfikujem ich elánom chcieť od života viac. Ich deti mi otvoria dvere.

Hystericky sa zasmiala.

- Nikdy ťa neprijmú. Ja som mama Paska! - udrela sa pästou do hrude.

- Neberiem ti to, pre mňa, za mňa buď aj kráľovnou zo Sáby, ale ja som sem neprišla pre tvoje pekné modré oči a klaňať sa ti. Prišla som siať a polievať. Niečo z tých detí urobiť. Dať im cieľ, víziu.

Spýtavo zodvihla obočie a nechápavo našpúlila pery.

- Chcem ti tým povedať, pani učiteľka Vrlíková, že si ma nekúpiš peknými rečami.

- Lenže ja som tu špeciálna pedagogička, ty si len asistentka.

- Tak ňou buď.

- Na čo sa tu hráš? Koho chceš zachraňovať? Tú háved' bez perspektívy?

- Prepáč, asi si chcela počuť niečo iné, však? No ja klamať a intrigovať neviem. Hovorím ti na rovinu, ako sa veci majú. Prijmi to alebo nechaj tak. Vstala som a odišla do kabinetu. Vrlíkovú som tam nechala sedieť s otvorenými ústami.

Poobede som hľadala deti v prázdnych triedach, ale nikde som nikoho nenašla. Kam sa schovali?

- Sú v počítačovej učebni s pani učiteľkou Vrlíkovou, - šepala mi sprisahanecky upratovačka.

- Aha. Otvorila som dvere do počítačovej učebne a pohľadom vyhľadala pani učiteľku. Sedela za počítačom a sústredene doň ťukala. Detí, chlapcov a dievčat, tu bolo natlačených ako sardiniiek.

- Tristo hrmených! Vonku je pekne a vy hnijete tu?!

Otočili sa ku mne všetky hlavy.

- Kým napočítam do troch, chcem vidieť chlapcov na dolnej chodbe!

Odpoveďou mi bol rachot stoličiek a dupot chlapcov, ktorí sa ponáhľali na dolnú chodbu. Od radosti ani nedýchali.

- Čo robíš? Ja mám poobedný dozor! - zahučala Ad'a Vrlíková spoza počítača a nahnevane sa postavila.

- Adi, ako pedagogická asistentka mám dozor stále. A práve teraz pravidelné športové aktivity s chlapcami. Prepáč, ale určite nedovolím, aby v tomto krásnom počasí sedeli za počítačmi. Nechávam ti tu dievčatá. Zavrela som dvere počítačovej učebne práve vo chvíli, keď vykročila ku mne.

- Pani asistentka, bude zle.

- Naozaj? Mimochodom, dobré ráno, Marek. A nešokuj ma hneď zrána. O čo ide?

- Viete, čo napísali siedmci na facebook o ôsmakoch? Že sú sprostí a nevedia matematiku!

- Uviedli to na sklo?

- Áno. Lenže aj oni im napísali, že sú špinavá cigánska banda a Jana im zase hnusne nadávala.

- Dobre, Marek, bež do triedy.

- Pani asistentka, nehnevajte sa, prosím, že vám to hovorím, ale štvie ma to.

- Neboj sa, všetko je v pohode, - uistila som ho.

Lenže nič z toho nebolo v pohode. Vedela som, že aj keď sa chlapci možno len bránili, budú mať veľmi zlú skúsenosť, ktorá ich poznačí na celý život. Skončila sa veľká prestávka a na hornej chodbe bol nástup žiakov 5. až 9. ročníkov. Nepoznala som dôvod tohto urgentného nástupu, ale pochopila som okamžite.

Pani riaditeľka predstúpila pred žiakov a začala hovoriť o správaní sa na sociálnych sieťach. Hneď mi to došlo. Počúvala som s rukami prekríženými cez hrud'. Spomedzi ôsmakov vystúpila Jana a všetkým spolužiakom sa

ospravedlnila. Urobili tak aj chlapci. Vyzeralo to, že tým je to v zárodku podchytené a vyriešené, ale päšť medzi oči som schytala, keď chlapci následne dostali znížené známky zo správania. Len moji rómski chlapci. Krutá bezočivá nespravodlivosť ma rozdrvila. Nechcela som tomu veriť. Prečo? A keď už aj majú znížené známky, prečo ich nemá znížené aj druhá trieda? Lomcoval mnou hnev, hrýzol ma rovno do srdca a vytrhával z neho obrovské kusy. Po rozpustení nástupu som opačnou stranou vošla do kotolne, kde ma hneď zamrazilo. Sedela tam pani zástupkyňa. Keď ma zbadala, usmiala sa.

- Poďte, neutekajte, - vyfúkla kúdol dymu.

*Tak veľmi chcem byť sama!* pomyslela som si, ale prisadla som si.

- Naďa, čo sa deje? - spýtala sa, potiahla z cigarety a dym v podobe vlny plával po kotolni.

- Nič, - odvetila som potichu, hľadiac pred seba.

- Vysypte to. Vidím na vás, že každú chvíľu vybuchnete. Čo sa stalo?

- Som len unavená.

- Nepáči sa vám, ako sme rozhodli?

Mlčala som.

- Ste ticho, lebo nechcete nič povedať. Mali by ste hovoriť, pohádať sa, vysloviť svoj názor, vyjadriť nespokojnosť.

- Prečo by som mala? Počkám času.

- Ako myslíte, Naďa. Chcem, aby ste vedeli, že si veľmi vážim vašu prácu, aj keď to nikdy nehovorím. Teší ma, že

ste tu. Nechám vás. Zahasila cigaretu, potľapkala ma po pleci a odišla. Zostala som len ja a moje myšlienky.

Po tejto skúsenosti som sa viac primkla k deťom a trávila som s nimi veľa času. Uzavrela som sa do seba, do svojej práce. Prestala som hovoriť nahlas myšlienky.

Dni plynuli a každá chvíľa, každý moment bol nabitý učením, smiechom detí. Detí, ktoré sa lepili na moju maličkosť. Často sa mi stávalo, že som strácala pojem o čase.

Jedno piatkové popoludnie, keď stíchla detská vrava a smiech a škola zívala prázdnotou, sa pedagogický zbor radil. Bola bežná pracovná porada. Únava mi nakláňala hlavu ponad stôl. Vytiahla som si poznámkový blok a začala si kresliť, aby som nezadriemala. Pomáhalo mi to aktívne počúvať. Nakoniec som sa dočkala konca a hneď som vyletela do kotolne s kávou v ruke.

- Musím sa prebrať, - mrmlala som si, idúc po chodbe. Len čo som si sadla, prikvitli kolegyne Vrlíková, Mračná a pani zástupkyňa. Odtiahla som sa od nich do kúta a vnímala som svoje myšlienky. Ešte si ani nestihli zapáliť, keď vtom nakukla do kotolne pani riaditeľka. Prišla sa s nami rozlúčiť. V ten deň odlietala za dcérou. Keď som videla, že sa s každou objíma a mňa nevynechá, pochytila ma panika. Kam zahodím cigaretu? Ako sa vyhnem objatiu? Nemám rada takéto prejavy. Ako obarená som zbadala, že už stojí predou mnou a chce ma objasť. Nepýtala si povolenie. Silno ma stisla a ja som pravou rukou schovávala cigaretu. Riaditeľka si ju však okamžite všimla.

- Odkedy fajčíš?! Pod' sem, nech ti naložím! Kto ťa to naučil?! Kým som sa spamätávala zo sladkého objatia, naložila mi polovážne, poloveselo pár na zadok. Kotolňou sa ozýval smiech, ktorý sa dostal až do zborovne. Zalial ma rumenec.

- Ženy, čo sa stalo? - spýtala sa kolegyňa Janka, učiteľka fyziky. S vyplašeným pohľadom stála pred zborovňou a zmätene sa pozerala raz na jednu a raz na druhú stranu.

- Nad'ú prichytila pani riaditeľka s cigaretou!

- Zborovňu zachvátila ďalšia vlna detonačného smiechu.

- Hovor si, čo chceš, si miláčikom vedenia! - prekričala všetkých Adriana Vrlíková, čo vyvolalo ďalšiu vlnu smiechu.

- Teraz som sa o tom presvedčila. Si miláčikom! - pokračovala. Páčilo sa jej, že je stredobodom pozornosti na môj účet.

- Ad'a, stačilo! - povedala som jej dôrazne. Kolegyne si to všimli a utíšili sa, len skupinka kotolňových pod vedením Vrlíkovej hlučne pokračovala ďalej. Janka, ktorá sedela vedľa mňa, ma chytila za ruku.

- Nevšímaj si ju, občas trepe, - zagúľala očami. Smutne som si vložila hlavu do dlaní. Keď som prišla učiť do *Ďateľinky*, myslela som si, že mojím bojovým poľom budú srdcia detí a odovzdávanie vedomostí, nie žiarlivé výlevy kolegýň.

- Pani asistentka, myslíte si, že aj z nás niečo bude, že

budeme mať prácu ako vy? - prekvapili ma chlapci na hodine výtvarnej výchovy. Lavice boli rozložené do štvorca a deti tak sedeli v skupinkách. Niektoré počúvali hudbu a kreslili, iné sa potichu rozprávali a moja maličkosť spolu s prázdny m výkresom zakotvila medzi tými najväčšími nezbedníkmi. Pani učiteľka sedela za stolom a pozorovala triedu. Pri otázke chlapcov spozornela.

- Každý človek má svoje sny a túžby, snaží sa ich premeniť na skutočnosť. Dnes si svoje sny môžete začať plniť.

- Ako?

- Tak, že už teraz budete rozmýšľať, na akú strednú školu pôjdete.

- Jaaaj, to budeme na internáte?

- Hm? Prečo na internáte? - zamyslene som zdvihla hlavu. - To nebude potrebné, deti moje. Veď Levice nie sú tak ďaleko. A tam je veľa škôl, ktoré by vás mohli zaujať. Najprv by však bolo dobré, keby ste si našli vzor, človeka, ktorý niečo dokázal a chcete byť ako on, ba ešte lepší. Napríklad vaši rodičia, známi...

Chlapci s očkami dokorán hltali moje slová.

- A vy nemôžete byť môj vzor? - spýtal sa váhavo Dominik.

- Dominik, neviem, či práve ja som vhodná vzorová osoba.

Moje slová vyvolali záchvat smiechu a chlapcom zaiskrili očká.

- Pani asistentka, vy musíte mať niečo za ušami, keď

takto hovoríte! Konečne ste sa priznali.

- Nič netajím.

Ich šťastný smiech bol ako tornádo, ktoré sa zdvihlo do povetria a krúžilo ponad triedu, až narazilo na učiteľku Mračnú, tvrdú skalú. Stála vo dverách triedy s rukami v bok a pozerala na nás. Smiech zadusil popol strachu. Prestali sme dýchať. Iba Dominik sa stále dusil smiechom.

- Tíško, Dominik.

- Nedám to, pani asistentka, - snažil sa prestať smiať, ale vzápätí sa už váľal po lavici. Mračná sa stále rozhliadala po triede. Ako sup hľadajúci korisť.

- Banda jedna! - vysúkala napokon zo seba a odišla. Triedou zašumel hlboký výdych. Všimla som si, ako odľahlo aj kolegyni - výtvarníčke za katedrou. Moju dušu zastrel smútok. Spomienky, vrecúško strachu uvoľnilo poprašok spomienok na školské časy, keď som sa bála zasmiať a stále som mala sklonenú hlavu.

- Pani asistentka, vy plačete? - vytrhla ma zo spomienok jednoduchá detská otázka.

- Nie, Janičko, len sa mi spotili oči. Je tu teplo a vtedy sa mi to stáva.

- To som ešte nepočul. To sa dá?

- Občas áno, - povedala som zahanbene a rýchlo opustila triedu. Našťastie práve zazvonilo.

- Nad'ka moja, tu si! Všade ťa hľadám, - rútila sa ku mne vystrašene učiteľka Sofia.

- Čo sa deje?

- Pod' sa mi pozrieť na počítač, nejde zapnúť. Asi som ho pokazila, - ťahala ma z chodby do kabinetu. Hodila som pohľad po miestnosti a hneď mi to bolo jasné.

- Hm, Sofia a máš ho v elektrike?

- Fakt! - ťukla si do hlavy. - Nemám, - rozosmiala sa zvonivo a rýchlo zapojila počítač do siete.

- Chvalabohu, ide, - riekla s úľavou a rozosmiala sa ešte viac.

- Svätá Želatína, držte ma! Tiež mi odľahlo a usmiala som sa.

- Ver či never, myslela som si, že je v elektrike.

- Nevadí, aspoň sme sa zasmiali.

Sofia ma neočakávane silno objala.

- Veď to je dobre, že sa smejeme, - povedala napokon a pustila ma.

- Určite. Ako sa hovorí, smiech je korením života, hoci si myslím, že je základ. Idem sa pripraviť na ďalšiu hodinu. Ahoj.

V kabinete som si sadla k svojmu malému stolu a pustila sa do prípravy na anglický jazyk.

- Pani asistentka, kde máte teraz hodinu? - nakukol do kabinetu Marek.

- Nikde, mám voľnú. Čo ťa trápi?

- Prídem poobede. Budete tu?

- Myslím, že áno, ak sa nevyplaším.

Marek sa spokojne usmial a odišiel do triedy.

Basketbalový relax po vyučovaní sa začal pred jedálňou.

- Hej, pozor! Kroky! Prihraj!

Môj tím prehrával osem k šiestim. Prach z betónu vpíjal detský pot a mnou lomcovala prehra. Prehrávať je umenie a každý by sa v ňom mal podučiť, aby aj po prehre zostal dôstojným človekom.

- Pani asistentka, asi by ste mali narásť. To by sa potom dávali koše, - okomentoval kameň úrazu Daniel. Už hodnú chvíľu sa díval, ako hráme.

- Poď si s nami radšej zahrať.

Daniel sa nenechal dvakrát núkať. Hral ako profesionál. Začala som útočiť na kôš, ale postavil sa proti mne. Bol o hlavu vyšší. Vytvoril nepreniknuteľný múr.

- Danko, uхни, lebo narazím a spravím diery do sveta.

Daniel sa začal smiať a môj tím využil šancu. Vyrovnali sme.

- Pani asistentka, rozosmiali ste ma. To sa nepočíta, - huhňal Daniel cez smiech, tak trochu našťvaný, že sa dal podvieť.

- Ale áno, Danko, počíta. Nemal si sa dať, - smiala som sa.

- Tak hráme ďalej, - zavelila som a hra sa opäť rozprúdila. Daniel mal pravdu, bola som maličká. Basketbal si chodievali zahrať tí najvyšší chlapci zo školy. Medzi nimi som bola krpatý hríbik. Hra naberala grády. Ujali sme sa vedenia a práve sme zaútočili. A kde nič, tu nič, asi som nedávala pozor a... bác! Félix celou silou prevalcoval

moju maličkosť. Okamžite som skončila na asfalte. Chlapci sa hneď vystrašene zhrkli okolo mňa.

- Pani asistentka, ste v poriadku?

- Neviem, asi mám niečo zlomené. Tuším nohu, - hodila som na chlapcov ubolený mačací pohľad a chytila sa za nohu.

- Čo budeme teraz robiť? - zalamovali chlapci rukami.

- Idem zavolať pani zástupkyňu!

- Choď ty, Adrián, na teba kričať nebude, - povzbudzovali ho chlapci. Na mňa, ranenú mŕtvolu, zabudli. Premkol ich strach, aké budú následky. Vyskočila som na nohy, schmatla loptu a dala som sa do behu, smer ihrisko.

- Kuriatka, haló!!! Hýbeme sa, kardiobeh!!! Zmena!!!

- Pani asistentka!!! Oklamali ste nás a vyplašili! - kričali za mnou so smiechom a už aj bežali.

- Chyťte ma, loptoši!!! Chlapci sa rozbehli za mnou, ale mala som poriadny náskok.

- Pani asistentkááááá!!! - nestíhali za mnou. Nakoniec som neutekala na ihrisko, ale okolo budovy školy. Čo čert nechcel, spoza rohu sa vyrútila učiteľka Mračná a ja som tentoraz naozaj spravila dieru do sveta. Nestihla som ubrzdiť a vrazila som do nej. Spadli sme a moja maličkosť pristála priamo na nej. Ja som skončila na mäkkej podložke, ona na tvrdom asfalte. Rýchlo som sa spamätala z pádu a, ešte ležiac na nej, som položila zásadnú otázku.

- Pani učiteľka, ste v poriadku?

- Naďa! - nenávisťne prižmúrila oči.

- Áno, prosím. Tu som, neodchádzam.

- Okamžite zo mňa zíd', - precedila pomedzi zuby.

- Samozrejme, nevidím v tom problém. Prepáčte, - začala som sa rýchlo zbierať. Podala som jej ruku, aby sa tiež postavila, a keď som si bola istá, že stojí pevne na zemi, pustila som sa do behu, lebo spoza rohu sa práve vyrútili chlapi. Nechcela som, aby ma chytili. Potiahla som ich cez školský dvor až k jedálni. Sadli sme si na schody pred jedálňou a fučali ako parné lokomotívy.

- Kde je?! Kde je?! - bolo počuť zúrivy krik. Odrazu sa pred nami objavila učiteľka Mračná. Bola červená od jedu, a keby bola parná lokomotíva, para by jej fučala zo všetkých otvorov na tele, aby ju neroztrhlo a znížila vnútorný tlak. Pri tej predstave som vybuchla do smiechu.

- Tak ty sa smeješ?

- Prepáčte ešte raz, pani učiteľka, ale naozaj som vás spoza rohu nevidela.

- Nestačí ti ihrisko, musíš sa naháňať okolo budovy?

- Ospravedlňujem sa, - sklonila som hlavu.

- Si taká istá ako tá banda, ktorá tu s tebou sedí!

- Ďakujeme, pani učiteľka, sme radi. Pani asistentka je náš vzor, - stále dychčali chlapi.

- Chalani, tíško, prosím, nedráždite hada bosou nohou, - zasyčala som na nich prosebne. Tí sa však potichu pochechtávali.

- Ten had som akože ja?! - zapíšťala Mračná. Rýchlo som vstala zo schodov a zatlieskala.

- Nadnes končíme, chlapi, je čas ísť domov, - rozpustila som našu basketbalovú partičku. Nechcela som, aby

sa Mračná pred deťmi zhadzovala v takejto pre pedagóga nedôstojnej polohe a rúcala aj tú malú autoritu, ktorú mala. Chalani sa poslušne rozišli. Mračná nazúrene chytala dych. Bolo mi jej ľúto. Prečo sa takto strápňuje? Prečo sa sama a dobrovoľne stavia do takejto hlúpo-smiešnej roly? Pozrela som sa na ňu ľútostivo.

- Ešte raz prepáčte, kolegyňa, - povedala som úprimne a odišla do budovy školy.

Interiér zíval prázdnotou, iba spoza otvorených dverí zborovne sa ozýval smiech a hlasný monológ učiteľky Vrлікovej. Kolegyne síce diplomaticky odchádzali, ale jej stačilo aj malé publikum. Nesúhlasne som zavrtela hlavou pri predstave, že tam vojdem.

- Idem si radšej oddýchnuť do družiny medzi malých krpcov, - rozhodla som sa nakoniec. Otvorila som dvere do školského klubu a odtrhla detské očká od hier.

- Ahoj, Monika, prišla som si k vám trocha oddýchnuť, nadýchať sa detskej vône. Všetkým mi udelíte azyl?

Monika usmievavo prikývla a ukázala na stoličku.

- Sadni si u nás, Nadi, vidno, že dnes máš toho dosť.

Unavené kosti som zložila na stoličku s povzdychom: - Ajaj, či som stará!

Neubehla sekunda a obstúpili ma deti.

- Koľko máte rokov?

- Veľa, kuriatka, asi sto.

- Neverím, - odpovedalo malé blond'avé dievčatko, ktoré malo vlásy zopnuté do neposlušného vrkoča. Ticho. Deti si ma dôkladne prezerali.

- Ste taká tmavá, - skonštatovalo fascinovane jedno dievčatko.

- Ste Cigánka? - spýtal sa strapatý blondiačik.

- Áno, som.

- Máte tu deti?

- Mám a je ich veľa, preveľa. Kútiky úst mi začal dvíhať úsmev.

- A aj s nami sa zahráte ako s veľkými?

- Ak budete dobré a sladké ako med, určite áno, - hodila som spýtavý pohľad na Moniku.

- Najprv si však upracte hračky, a potom, ak bude pani asistentka chcieť, sa budete môcť s ňou zahrať.

Do sekundy sa rozpráchli po školskom klube a usilovne upratovali. Keď boli hotové, urobili okolo mňa kruh. Skúmavo som si ich obzerala.

- A akú hru si chcete zahrať?

Čakala som, že zahlásia zlatú bránu alebo slepú babu.

- Flooorbal! My chceme florbal! - prekrikovali sa jeden cez druhého.

- Deti moje, asi máme iba veľké hokejky, - zatvárila som sa smutne.

- Máme aj malé. Videli sme ich. Zahrajte sa s nami! Sľúbili ste! Prosíme...

- Dobre, tak sa rozdeľte do tímov a určite si kapitánov. Idem pohľadať malé hokejky a počkám vás na chodbe. Vyšla som von a do uší mi dopadla detská hádka, kto s kým bude hrať. Monika sa našťastie chytila akcie a začala ich usmerňovať.

- Moji milí, hrať pôjdu iba tí, ktorí si to zaslúžia a nehádajú sa.

A bolo po hádke. S výskokom som sa rozbehla po hokejky.

- Pripravení? - spýtala som sa, keď som sa s nimi vrátila.

- Áááááno! - zakričali zborovo.

- Deti moje, skôr ako začneme hrať, vysvetlím vám pravidlá hry, aby náhodou nedošlo k úrazu.

Poslušne si posadali na lavičku, očká im žiarili nedočkavosťou. Objasnila som im pravidlá florbalu a hra sa mohla začať. Ja a Monika sme sa postavili do bránky. Chodbou a stenami školy začal prenikať detský smiech a výskot. Vo vzduchu bolo cítiť jar a osvieženie. Hrali sme, kým rodičia nevzali všetky deti zo školského klubu.

- Dnes sme hrali florbal! - zahlásilo nadšene dieťa rodičovi, ktorý si prišiel po svoju ratolesť posledný. Stála som pred zborovňou a pozorovala, ako aj tento malý človečik, nádejný florbalista, opúšťa školu.

- A s kým ste hrali florbal? - spýtal sa zvedavo rodič. Moju prítomnosť si nevšimol.

- S ňou! - ukázalo na mňa dieťa prstom. - A vieš čo, oci, ona je Cigánka.

Otec dieťaťa pomaly otočil hlavu mojim smerom.

- Dobrý deň, - pozdravila som potichu.

- Dobrý deň, - prekvapil ma zvučným hlasom a úsmevom. O chvíľu odišli a ja som počula iba zavrčanie motora.

Obklopilo ma blahodarné ticho, ktoré pôsobilo na moju dušu ako balzam. Cítila som, ako sa moja myseľ dostáva do rovnováhy. A odrazu to prišlo. Zatúžila som po rozhovore s Bohom. Túžila som mu povedať toho veľa, vyliat' si dušu. Vošla som do zborovne a z kabelky vytiahla drevený ruženec. Dávno som sa nerozprávala s tým, ktorý stále bdie nado mnou.

- Ubehlo veľa času, čo som nepočúvala tvoj hlas v tichu a dávno som ti, môj Pane, nepovedala, že mi chýbaš. Moja práca ma úplne pohltila. Vyplnila všetok môj čas, prispôsobila si ešte aj môj dych, ale ja som sa vôbec nebránila. Keď ma niečo trápi, začnem sa čoraz viac ponárať do práce a nepýtam sa, či mi bude v tej hĺbke stačiť kyslík. Už neutekám za tebou ako malé vyplašené dieťa, nebežím za tebou s dôverou, že mi dovoľíš ukryť v tvojom objatí moje slzy a spoľahnúť sa na tvoje ramená, že ma ochrániš, môj Pane. Viem, že bez teba nezmôžem nič, pretože ak budem pracovať bez teba, moje ruky budú naveky zívajú prázdnotou a moju dušu postihnú suchoty. Pomôž mi nájsť cestu, z ktorej som zišla. Nie ja, ale ty, môj Pane, obmieňaj srdcia detí, ľudí, ktorých mi pošleš do cesty. Použi ma ako nástroj, len ťa prosím, nedopusť, aby sa moje srdce odtúlalo od Teba.

Vtom mi zazvonil mobil.

- O päť minút budem pred školou, - oznamoval mi manželov hlas v telefóne. Vložila som ruženec do vrečka a vzdychla si. Je čas pobrať sa domov. Rýchlo som si zbalila potrebné veci do kabelky a odišla zo školy. Naše auto

už stálo pred školou.

- Aký si mala deň? - spýtal sa manžel, keď som sa usadila.

- V pohode, celkom sa dalo. Len som trocha unavená.

- Musím ti niečo povedať.

- Dobre, počúvam, - odvetila som neprítomne, lebo ešte stále rezonoval vo mne rozhovor s Bohom.

- Dnes mi volali z Trenčína. Vieš, z tej elektrikárskej firmy, raz som bol cez ňu v Nórsku...

- Hej, pamätám si. Čo chceli?

- Aby som išiel robiť do Rakúska, v nedeľu sa odchádza.

- A čo si povedal?

- Že to beriem.

- Ani sa so mnou neporadiš? Rozhoduješ o nás sám, bezo mňa? Uvedom si, že nie si slobodný muž. Si ženatý a manželstvo znamená, že o všetkom rozhodujeme spolu. Cítila som, ako mi stúpol tlak. Zasmial sa a chlácholivo na mňa pozrel.

- Nebudem tam dlho a navyše budem chodievat' každý víkend domov, - okúňal sa a ja som vedela, že mu ešte čosi leží na srdci.

- Čo mi chceš ešte oznámiť? - pomohla som mu otázkou. Išlo to z neho ako z chlpatkej deky.

- Je piatok večer, chcel by som ísť do Žarnovice sadnúť si s Emilom. Môžeš ostať s mojou mamou.

- Nehovor chcel by som, rovno povedz idem! Naplnil ma hnev a vytvoril okolo mňa oblak, z ktorého udierali

blesky. Už dávno bol rozhodnutý a dohodnutý. Zariadil si život po svojom. A mňa vynechal.

- Zastav, vystúpim tu v Krupine a pôjdem domov autobusom. Ty sa choď rozlúčiť s kamarátom.

Vôbec neprotestoval. Bez slova zastavil na autobusovej zastávke. Akurát tam stál spoj do Horného Brhlíka. Vystúpila som a on odišiel, ani nepočkal, či stihnem nastúpiť. Ako len mohol? Otázka ma rýchlo hnala domov, kde som sa cítila v bezpečí. Mobil som vypla, nechcela som ho ani počuť. Ponorila som sa do trpkých myšlienok. A zasa som raz sama. Samota je asi mojou neoddeliteľnou súčasťou.

Mlčky som hľadela do tmy, nemala som chuť zapnúť ani malé svetielko, chcela som si vychutnať prítmie. Akosi harmonizovalo s mojimi pocitmi. Neprítomnosť ducha si všimla mačka a pritúlila sa ku mne. Akoby mi chcela povedať, aby som nebola smutná. Jemne som ju pohladila po hlávke a ona začala priasť. Usmiala som sa a vyčítavo na ňu pozrela.

- Šibalka, chceš ma uspať? Hm? Šup, dole z kolien!

V momente som bola na nohách. Zažala som malé svetielko a mojím spoločníkom sa odrazu stal môj tieň na stene.

- Vitaj, - pozdravila som tieň nahlas.

*Bože môj, už mi asi šibe, pomyslela som si. Začínam sa rozprávať s vlastným tieňom.*

Moje vnútorné ja začala ako prázdnu nádobu naplňovať túžba po rozhovore s Bohom.

- Bože môj, dávno som nekľáčala pred tvou tvárou

a nevylievala si pred Tebou svoju bolesť. Dávno som ti nerozprávala, ako ma naplňa práca a že som ti za ňu vďačná. Dávno som nehľadela v tichu do Tvojej tváre.

Cítila som, že Boh ma miluje. Srdce mi naplnil jemný pokoj ako vánok. Smútok a bolesť ma opustili a cítila som sa veľmi silná, plná energie, s nádejou som hľadela do nového dňa. Nádej je symbol sily a dotyku Božích milostí.

Skoro ráno, niekoľko minút pred štvrtou, ma prebral zo spánku nástojčivý zvuk budíka. Nastal nový deň. Ledva som rozlepila oči a pričuchla k vôni kávy, ktorá mi hneď pripomenula sestru Bernadettu a jej utajovanú kávu. Pri spomienke sa mi zaliali oči slzami.

- Nadá, spamätaj sa! Teraz nie je čas na spomínanie! - ozvalo sa moje vnútorné ja.

- Och, veru nie je. Teraz nesmiem spomínať, musím stihnúť autobus, - odpovedala som mu, rýchlo som sa po-balila a trielila na autobus. Trvalo to len pár minút a už som stála na autobusovej zastávke. Pomedzi prsty som žmolila ruženec.

- Dobré ráno, suseda!

Po chrbte mi prebehol mráz, keď sa z tmy vynoril zrazu predo mnou vysoký mladý chlap.

- Dobré ráno! - zamrmlala som popod nos. Ukradomky som si ho obzerala a snažila sa priradiť ho k niektorému spomedzi susedov.

- Nepoznáte ma? - spýtal sa a podišiel bližšie ku mne. Usmial sa. Asi si všimol moju neistotu.

- Nevieam, mám pocit, že som ťa tu jakživ nevidela.

- Lenže ja vás poznám. S mojou mamou spievate v súbore a raz ste ma takmer vyplieskali utierkou, keď ste hrali moju mamu v predstavení na Vianoce. Aj za uši ste ma vyťahali, lebo som vám povedal, že zastrelím vášho psa guľovnicou.

Vtedy ma osvietilo.

- Ondrej! - zvýskla som natešene. - Pod' sem, nech ťa znovu vyťahám za ušiská! - srdečne som ho objala a v duchu sa čudovala, ako vyrástol a aká som stará. Ondrej sa začal smiať, až sa jeho smiech ozýval celou dedinou a hrozilo, že všetkých pobudíme. Našťastie prichádzal autobus.

- Pani asistentkááá prišla! - vítali ma deti na dolnej chodbe. Práve vychádzali zo šatní do tried.

- Dobré ráno, kuriatka, - tiež som ich privítala s radosťou.

- Však budeme dnes hrať florbal? - prosíkali prvostupniari zo školského klubu.

- Pani asistentka, florbal ste hrali včera. Prosím, zahrajme si dnes futbal, vonku bude pekne! - prekrikovali ich chlapani z druhého stupňa.

- Chvíľočku, len sa zložím.

Odložila som si veci do zborovne a vzápätí som sa ocitla medzi kuriatkami, ktoré ma unášali na druhé poschodie.

- Florbal! Futbal! - prekrikovali sa.

- Ešte sa ani nezačalo vyučovanie a možno nie ste ani pripravení na prvú hodinu a vy, kuriatka moje, so mnou takto vyjednávate.

Všetci sklopili očka.

- Deti, všetko je za odmenu. A pred vami je dnes niekoľko pekných zaujímavých hodín.

- Jaj, matika!

- A my máme prvú geografiu.

- Šup-šup, do tried! - rozháňala som protestujúcich.

- A budeme dnes hrať či máme ísť domov?

- Prekvapte ma. Zarobte mi dobré známočky a môžeme hrať.

- A prídete sa pozrieť na našu hodinu?

- Aj na našu?

- Máte kávu? Ak nemáte, neprídem. Káva je moje pailivo.

- Pani asistentka, stále si z nás robíte žarty, - smiali sa.

- Deti moje, prídem všade, kam mám. Vďaka rozvrhu sa nestratím. Igen?

- Igen, - povedali zmierene a poslušne sa rozišli do svojich tried. Šuchotajúc papučkami odplávali odhodlane do svojich dokov, natankovať nové vedomosti.

Zostala som stáť sama ako kôl v plote uprostred prázdnej chodby. Spoza zatvorených dverí vedúcich do tried sa ozývali tlmené hlasy kolegýň a žiakov. A moju maličkosť opäť prepadli myšlienky. Je predo mnou celý deň, a aj keď som už mala pripravené aktivity s deťmi, uchýlila som sa

do kabinetu a pohrúžila sa do ďalších príprav. Neubehlo ani desať minút, keď sa do kabinetu vovalila veľká voda - učiteľka Mračná.

- Dobrý deň! - pozdravila som so sklopeným zrakom.

- Ako komu! - zavrčala.

Zložila si veci a ja som cítila, ako ma prepaľuje pohľadom, akoby ma chcela utopiť vo vlnách hnevu.

- Čo robíš? - ozvala sa po nekonečnej chvíli.

- Nič zvláštne. Chystám si veci na poobedie.

- Dobre si zapamätaj, čo ti poviem.

- Som samé ucho, pani učiteľka, - odvetila som s gurážou, ale v skutočnosti som sa cítila ako malá žiačka pri odpovedi.

- Si len asistentka! Nemáš dôvod organizovať so žiakmi turnaje! Iba ich tým učíš, ako nám majú papuľovať! Máš robiť len to, čo ti povieme my, triedni učitelia!

- Som pedagogická asistentka a budem si robiť svoju prácu najlepšie, ako viem, a nemienim si pýtať od vás povolenie.

- Ako to myslíš, že si nemieniš pýtať povolenie?!

- Nie som tu kvôli vám, som tu kvôli deťom a najväčšou odmenou je pre mňa ich spokojnosť. Postavila som sa a dodala: - Idem, o chvíľu bude zvonieť. Mám dozor na chodbe. Odišla som z kabinetu a nechala ju tam sedieť samu s kamenným výrazom na tvári.

Hneď za dverami som sa oprela o chladnú stenu a prudko dýchala.

- Kde sa v nej berie toľká zlosť? Či nie sme tu len kvôli

deťom? Je mi jedno, že sú neposedné a stále sa naháňajú a vymýšľajú, sú to predsa deti. Čisté nevinné duše.

Čakala som, ako zareaguje na to moje detské ja, ale mlčalo. Nebolo ho.

Studený marcový dážď vyvolával vo mne nepokoj. Sedela som v zborovni a čítala listy od žiakov. Niekoľko zazvonilo pri hlavných vchodových dverách. Zvonček zvonil netrepežlivo. Vstala som a zobrala kľúče. Pred dverami stála pani, ktorá na mňa zažmurkala.

- Dobrý deň, mám dohodnuté stretnutie s pani riaditeľkou.

- Dobrý deň, nech sa páči.

S noblesou prešla popri mne, namierila si to priamo do riaditeľne a mojej maličkosti akýsi zvláštny pocit zovrel srdce. Ignorovala som ho a vrátila sa späť do zborovne. Cez veľkú prestávku prišla do zborovne pani riaditeľka a hodila na nás skúmový pohľad, akoby nás počítala.

- Dievčatá, chcem vám oznámiť, že čoskoro budeme mať novú kolegyňu.

Zborovňou zašumelo.

- Je z Levíc a volá sa Dana Kováčová.

A tak sa aj stalo. O niekoľko dní zavítala kolegyňa medzi nás a jej miesto v zborovni bolo oproti mne a Adi Vrlikovej.

- Ahoj, som Dana, - podávala mi ruku. - Môžeme si tykať.

Prekvapil ma jej bezprostredný prístup. Bola mi

sympatická, a preto som stále nechápala, kde sa vo mne berú nepokoj a ostražitosť.

- Čo učíš? - prepadla ma otázkou.

- Asistujem. Otravujem deti a kolegynu.

Nechápavo na mňa žmurkala.

- Som pedagogická asistentka.

- Aha. Prepáč, nepochopila som tvoj žart, keď si povedala, že otravuješ.

- Ak chceš, zveziem ťa po škole do Levíc. Beriem aj Ad'u Vrlíkovú.

- Fajn. Ďakujem.

- Buď opatrná, - šepkal mi hlások môjho ja v srdci. Bol taký tichý, že ho bolo ledva počuť. Možno preto som ho ignorovala.

- Veď je milá, láskavá a je na nej vidieť, že má rada deti, - argumentovala som svojmu ja.

- Aj tak si dávaj pozor, - varovalo ma.

- Nie! Nikoho nebudem súdiť len preto, lebo mám zlý pocit. Presne tak sa rodia predsudky, - rázne som umlčala svoje ja a pred opatrnosťou som dala prednosť dobrým vzťahom na pracovisku.

- Prečo odsúvaš nabok opatrnosť? Prečo hneď dôveruješ? Si veľmi ľahostajná k svojej budúcnosti, - zlostilo sa moje ja a zmizlo.

Chlapci driblovali o tvrdý betón, ktorý pri dotyku s loptou vždy zadunel. Sedela som na lavičke a pozorovala hru.

- Smiem? - vytrhla ma z myšlienok Dana Kováčová.  
- Áno, nech sa páči, - posunula som sa na lavičke.  
- Si tu tak sama, - začala rozvíjať rozhovor Dana.  
- Nie som sama. Mám tu moje kuriatka.  
- Myslím to tak, že nebývaš často v zborovni.  
- Som v práci, nie v debatnom krúžku.  
- Nedôveruješ ľuďom.  
- Dôverujem, ale som opatrná. Prečo to riešiš?  
- Zaujala si ma. Ešte som nevidela, aby deti išli tak za niekým.

- Deti nejdú za mnou, ale za oddychom. Musím ísť, o chvíľu sa začína turnaj.

Postavila som sa a zamierila k chlapcom.

- Kuriatkaaaaaaaa! Domooooov! - zavolala som na chlapcov pohrúžených do hry.

- Pani asistentka, ešte desať minút!

- Stačilo, chlapci, čas na oddych sa skončil. Šup-šup, ideme písať domáce úlohy a potom nás čaká turnaj.

- Lenže my dnes nemáme domáce úlohy.

- Naozaj? No toto. Takýto zázrak! - tvárila som sa prekvapene. - Pre istotu však nazriem do svojho čarovného zošitka.

Otvorila som zošit a pohľadom som prešla po chlapcoch. Marek privrel očka a v tom momente som mala pocit, že chlapec sa v duchu modlí.

- Ach jaj, chlapci moji. Mala som dobrú predtuchu.

- Akú?

- Predsa len máte domácu úlohu. Aha, pozrite. A práve

z matiky.

- Pani asistentka, nebuďte taká, - začali ma lámať. Odmietať som pokrútila hlavou a zadávala sa im do očí.

- Chcete turnaj?

- Áááno! - zrúkli hromadne.

- Tak hybajte čmarigať domáce úlohy!

Chlapci vzdychli, ale poslušne vzali nohy na plecia a rozbehli sa k budove školy.

- Ako to robíš? - prekvapila ma otázkou kolegyňa Dana Kováčová. - Ako to, že ti deti tak dôverujú?

- Hm... nepoviem. Je to výrobné tajomstvo, - usmiala som sa ňu. Nevedela som, čo jej mám povedať. Že to ide samo od seba?

- Prečo nechceš povedať?

- Lebo si zvedavá, - zasmiala som sa. - Prepáč, musím ísť. Nechala som ju stáť uprostred školského dvora s prekvapeným pohľadom. Moje ja mi nedovolilo pokračovať, zablokovalo mi jazyk.

Vstúpila som do triedy a chlapci už potápali hlávky ako malé potápky do matematických hlavolamov.

- Kuriatka moje, ako vám to ide? Môžeme si prejsť spoločne domácu úlohu?

- Ešte nie, pani asistentka, ešte dva príklady.

- Chlapci, smiem si ísť do zborovne zobrať kávu?

- Áno, pani asistentka, - odpovedali s úsmevom. Zdvihla som sa zo stoličky a pobrala sa do zborovne. Lákala ma vôňa kávy.

Zborovňa zívala prázdnotou, každá kolegyňa sa venovala deťom na svojom krúžku. Zaliala som si kávu a vdychujúc jej vôňu som sa vracala späť do triedy.

- Už sme hotoví, pani asistentka. Môžeme to skontrolovať.

- Fíha, ste bleskovky, kuriatka moje. Tak teda poďme na to. Kto chce ísť prvý k tabuli?

- Ja, - zdvihol rúčku Marek.

- Poď na odstreľ, odvážny to dobrovoľník.

Chlapci sa zasmiali a uvidela som, ako sa v Marekových očkách zablysla radosť. Kým prepísal zadanie príkladu na tabuľu, premiestnila som sa do školskej lavice na Marekovo miesto. Videla som, že chlapcove prsty pevne, až nervózne stískajú fixku, jeho nervozita a neistota sa dali krájať. Dopísal zadanie príkladu a otočil sa ku katedre.

- Pani asistentka?

- Tu som, Marečko, túúú, - zakývala som chlapcovi z jeho miesta v lavici. Zasmial sa.

- Neboj sa. Predstav si, že teraz si pán asistent ty.

- Môžem?

- Áno, Marečko, môžeš. Vlastne musíš.

- Domácu úlohu som riešil tak, že... - rozrozprával sa Marek. Uvoľnená som sedela v lavici a sústredene hľadela na chlapca. Po prvých vetách sa mu prestal triasť hlások a nezasekával sa. Úlohu vyriešil bez chybičky.

- Veľmi dobre, Marečko. Som na teba hrdá. Vstala som z jeho miesta, podišla k nemu a objala ho okolo pliec.

- Bol si super. Keď chceš, vieš všetko. Aj matiku.

- Ďakujem, pani asistentka. Chlapcovi mierne očerveneli líčka. V jeho očkách sa objavili spokojnosť a patričná hrdosť, že to zvládol. On, rómsky chlapec, sám vypočítal ťažkú domácu úlohu.

- Kuriatka moje, všetci máte rovnaký zápis, postup riešenia, skúšky správnosti aj odpoveď?

- Áno, pani asistentka, - odpovedali jednohlasne.

- Tak sem zošity na kontrolu.

- Môžeme sa už ísť hrať?

- Domáce úlohy sú skontrolované, tak môžete.

- Budete hrať aj vy?

- Dnes nie. Budem obdivovať, ako hráte. Môže byť?

- Ehm, áno, oddýchnite si, - súhlasili cháпavo.

- Ďakujem, chlapci moji. Tak poďme na to. Turnaj sa začína, - zavelila som a všetci sme trielili na ihrisko.

Pocit osamelosti mi aj napriek priazni detí prenikal až do kostí. Mala som depresie. Sedela som na prázdnej lavičke na dolnej chodbe. Deti už dávno odišli domov. Cítila som únavu a zároveň ťažobu myšlienok. Deti. Bez rozdielu na farbu pleti sú to len a len deti. Plné prekvapení. Ich úsmevy dokážu odbúrať vo mne napätie, ktoré ma občas rozkladá na drobné. Žiaci sú ako balzam na moju dušu. Pri nich sa opäť stávam šantivým dieťaťom, ktoré zabúda na to, že je dávno dospelé.

- Čo tu sedíš ako zmoknuté kura? - všimla si ma vychádzajúc zo zborovne Vrlíková.

- Počúvam ticho.

- Ty sa naozaj nezdáš! Pod' s nami do Levíc. Aj tak už nemáš žiaden spoj.

- Dobre, idem.

Pred školou sme nastúpili do auta Dany Kováčovej. Neboli sme ani za Santovkou, keď ma zlomili driemoty. Zobudila som sa až v Leviciach.

- Bože, Naďa, hneď si zachrápala, - smiali sa obe.

- Prepáčte, - odvetila som zahanbene.

- Pod' s nami na kávu, - pozývala kolegyňa Kováčová.

Pocítila som neistotu, ale potrebovala som kofeín.

- V poriadku.

V kaviarni ma ohúrilo ticho na terase, ktoré som tak veľmi potrebovala. Vrlíková ako vždy začala so svojimi vtipmi. Sedela som mlčky, sem-tam som sa zasmiala.

- Nadi, páči sa ti v našej škole, v našej *Ďatelinke*? - prekvapila ma otázkou Kováčová.

- Áno.

- Poznáš aj inú odpoveď? - spýtala sa ma s obočím zdvihnutým až do neba Dana.

- Viem, ale nepoviem, - snažila som sa udržať vtipkujúco-prekáravú náladu.

- S tebou nie je reč, - zagúľala očami Dana a zasmiala sa. Vrlíková sa však nespokojne pomrvila na stoličke.

- Naďa! Asistentka a takto odpovedať?!

- Naučili ma to deti, ja za to nemôžem, - vyšlo zo mňa detským hláskom, dúfajúc, že debata nedospeje do konfliktu. Verila som, že smiech to zaistí. Vrlíková však zjavne nechápala, že vtipkujeme.

- Nehanbíš sa? Dana nás pozvala na kávu a ty nechceš nič hovoriť?

- Prepáč, ale o práci nie, - zvažnela som.

- Danka, nehnevaj sa, Nad'a má dnes zlý deň, - ospravedlňovala ma Vrlíková.

- Nemám zlý deň, iba sa nemienim baviť o práci.

- Danka, keby si vedela, ako ju v škole využívajú... - nepočúvala ma Vrlíková a pokračovala v monológu.

- Stačilo! - prudko som sa postavila zo stoličky. Cítila som, ako vo mne vrije hnev. Razom som sa premenila na parný hrniec.

- Čo si nervózna, upokoj sa, - tíšila môj hnev Vrlíková.

- Nechcem a neprajem si, aby si tu šírila takéto nepravdy a robila zo mňa obeť! Komentuj svoju prácu, nie moju, pretože svoju prácu a svoje kuriatka milujem! A viete čo? Idem preč! - odsekla som a vyrazila do parku oproti Kauflandu. Nervózna som si zapálila cigaretu, z ktorej som párkrát potiahla a zahasila ju. Dusil ma hnev. Ako si mohla dovoliť vysloviť takú lož?! A prečo? O čo jej vlastne ide? Nemohla som obsedieť na lavičke, prechádzala som sa hore-dole, kým som nevychladla. Domov som prišla až v noci.

Na druhý deň som radšej zamierila rovno do kabinetu. Nechcela som nikoho vidieť. Hnev ešte nevyfučal úplne.

- Ešte stále si urazená? - vstúpila do kabinetu Dana Kováčová a familiárne ma objala okolo pása.

- Pýtaš sa, či som urazená? Nie som. Som nahnevaná.

Nepáčia sa mi tvoje otázky ani Adine komentáre.

- Upokoj sa, nemám s tým nič spoločné, - chlácholila ma Kováčová.

- Je mi fuk, či si do toho zapletená, alebo nie. Mala si zasiahnuť.

Keby som len vtedy tušila, aký kvietok je ctená kolegynia Kováčová, určite by som bola obozretnejšia. Lenže človek nie je prorokom a poučiť sa vieme iba z minulosti. Z budúcnosti, žiaľ, až vtedy, keď sa tiež stane minulosťou.

Akurát zazvonilo, preto som sa zobrala a odišla na hodinu matematiky. Nevedela som sa zbaviť zlého pocitu, uvoľniť sa.

- Pani asistentka?

- Áno, Janko?

- Čo je s vami? Dnes ste akási iná. Neusmievate sa, tvárite sa vážne.

- Janičko, prosím ťa, skúsme pracovať, lebo nestíhame, dobre? - snažila som sa ho uchlácholiť, ale nedal sa oklamať.

- Dnes ste naozaj iná, akoby vás vymenili, - premeral si ma pohľadom a začal počítat príklady. Prišlo mi ľúto, že som sa nedokázala uvoľniť a vyčarovať úsmev na tvári. Bože môj, aké majú deti citlivé senzory! Vycítia pocity dospelých a je veľmi zlé, ak je tým dospelým pedagóg, ktorý je ich oporou. Potom tiež strácajú pôdu pod nohami. A dnes som takým infikovaným pedagógom ja. Prstami som automaticky posúvala zrnká ruženca.

- Pane môj, čo mám robiť? Vnútro mi spaľuje hnev a strácam rovnováhu pod nohami. To, čo povedala, sa ma bytostne dotklo a rozdrvilo ma to. Naivne som si myslela, že už nikdy v živote nestretnem človeka, ktorému budem prekážať. Povedz mi, prosím, robím niečo zle alebo som až taký nanič človek? Pane, odpusť mi, že tak pochybujem o sebe, ale s kým sa mám o tom porozprávať, ak nie s tebou? Komu sa mám vyžalovať, ak nie tebe? Som sama a nepochopená. Je azda nesprávne, že vkladám srdce do práce? Veľmi ťa prosím, pomôž mi mať otvorenú myseľ a žiť v prítomnosti, - modlila som sa, kým Janko rátal príklady. Moje ja sedelo vedľa mňa a smutne, bez slov sa na nás dívalo.

Celý týždeň som strávila v spoločnosti detí. S nimi mi bolo dobre a cítila som sa v bezpečí.

- Pani asistentka, ste akási iná. Ako sa máte? - spýtal sa ma z ničoho nič Alex.

- Ja dobre, len teba som tu dávno nevidela.

- Chodím málo do školy.

- A prečo?

- S bratom pomáham doma mame.

- Alex, nie je dobré, že nechodíš do školy. Budú problémy.

- Máte pravdu, pani asistentka, - zvesil hlavu.

- Alex, čo sa deje?

Mala som pocit, že sa mi chce veľmi zdôveriť, ale nakoniec to vzdal.

- Nič. Už ma nebaví navštevovať školu. Idem do dediny, mám voľnú hodinu.

- Kto ťa pustil, Alex? Vieš, že nesmiete chodiť do dediny.

- Nikto ma nepustil. Chcem ísť, tak idem, - premeral si ma veľkými prenikavými očami. V mojich videl nesúhlas, preto rezignovane sklonil hlavu.

- Tak zostanem. Vidím, že sa vám to nepáči.

Prisadol si naspäť vedľa mňa na lavičku a mlčky pozoroval hru.

- Môžem si ísť zahrať?

- Áno, môžeš. Dobre vieš, že sa ma nemusíš pýtať.

Zobral hokejku a zapojil sa do hry. Pozorovala som ho. Podrástol, ale veľké prenikavé oči mu zostali. Ponorený do hry zabudol, že mal v úmysle ísť do dediny.

- AA Alex! - zakričal školník a prisadol si ku mne. Necháľavo a zároveň prekvapene som pozorovala, ako chlapec prestal hrať a podišiel k nemu.

- Stalo sa niečo? - nedalo mi nespýtať sa.

- Nie, len sa dohodujeme, o koľkej prídem dnes poňho. Chce hrať futbal za našu dedinu, za *Ďateľinku*.

- Aha, to som netušila.

Cestou domov som nemohla zabudnúť na Alexa. Nízka útla chlapcova postava ma prenasledovala. Zaujal ma už ako malý neposedný piatačik, ktorý veľmi rád kreslil. A dnes na mňa zapôsobil ako takmer dospelý muž, ktorý je srdcom ešte stále dieťa. Cítila som z neho, že nevie, kam patrí. Aké ťažké je byť v dnešnom modernom

svete rómskym dieťaťom bez výhľadu na budúcnosť. Aj ja som musela ako dieťa zápasiť v škole s predsudkami, kde som bola len Cigánkou, a doma s opovrhnutím a nedostatkom lásky. Nezmenilo sa nič, iba pribudlo výpočtovej techniky, no srdcia zostali otupené. Ako sa mám k nemu priblížiť? Unikal mi pomedzi prsty ako nezastaviteľná voda, ako zrnká piesku.

Každé skoré ráno, keď to počasie dovolilo, som od siedmej hodiny chodievala s chlapcami na multifunkčné ihrisko hrať futbal, vybiť si pred vyučovaním energiu, skrotiť ich nepokoj a pripraviť ich vnútro na pokojné prijímanie vedomostí. Chlapcom sa to páčilo a aspoň im namiesto vymýšľania šarvátok ušiel čas. Unavení a spotení tesne pred zvonením vždy ťahali nôžky za sebou do tried.

- Pani asistentka, myslíte si, že keď sa prihlásim na odpoveď z biológie, dostanem dobrú známku? - premeral si ma spýtavým pohľadom Marek. Prestala som hrať a objala chlapca okolo pliec.

- Marek, nepochybujem o tom. Povedz mi však, čo znamená podľa teba dobrá známka?

- Neviem, pani asistentka. Keď som s vami a hovorím vám to, čo som sa naučil, usmievate sa a počúvate ma, a keď sa pomýlim, tak ma zastavíte a dáte mi čas, povzbudzujete ma.

Počúvala som chlapca so sklonenou hlavou. Akí sme len my pedagógovia rozdielni. Zabudli sme, že aj v nás kedysi žilo dieťa, ktoré bolo možno nezbednejšie ako

dnešné deti.

- Netuším, či dostanem takú známku, akú si zaslúžim,  
- vytrhol ma Marek z myšlienok.

- Pomôže ti, keď ťa prídem na hodinu podporiť? Hm?  
Vyrobím obrovský plagát, na ktorý napíšem: *Marečko, do toho!*

Kým ja som bola vážna, ale mykalo mi kútikmi úst, chlapec sa na mojom nápade smial, až takmer nemohol dýchať. Smiech mu roztriasol hrud'

- Áno, áno, pani asistentka, príd'te. No bez plagátu, prosím.

- Prídem, Marek. A ak sa náááááhodou neukážem, tak ma prepadli zbojníci, uviazla som niekde na diaľnici alebóóó... zabudla som.

- Chi-chi, pani asistentka, určite nezabudnete a prídete, lebo ma máte veľmi rada, - povedal presvedčene, silno ma objal a potom utiekol do triedy. Po pár krokoch sa zastavil a otočil sa ku mne.

- Mám vás táááááakto veľmi rád! Namaľoval do vzduchu srdiečko a zahanbene sa skryl v útrobach školy. A moje srdce zaliala jeho detská láska. Mocne si ma pritúlila k sebe a svojím dotykom začala liečiť jazvy posledných dní. Cítila som jej úprimnosť a hlad po opätovaní. Okolo môjho opusteného srdca sa začala motať detská láska a prebúdať v ňom dieťa, moje ja. Cítila som príliv energie, príboj, vlnobitie riav. Rozkolísali moje bytie a rozhodali v ňom čas, ktorý zastal na mieste.

S malým notesom v ruke som kráčala k triede, v ktorej mal mať Marek hodinu. Keďže som mala voľnú hodinu, chcela som ju využiť efektívne. Zrazu sa otvorili dvere piatackej triedy a na chodbu vyšla učiteľka Mračná. Zalial ma studený pot. Cítila som sa previniť.

- Kam si sa vybrala? - zahučala ako mohutná hora.

- Do triedy, - odpovedala som potichu a pre istotu som o krok ustúpila.

- Že sa pýtam! Ty si vždy robíš, čo chceš! - zahrnela a vrátila sa do triedy. A mne padol kameň zo srdca. Ako namydlený blesk som sa ponáhľala za Marekom. Vstúpila som do triedy na hodinu biológie. Pani učiteľka sa na mňa milo usmiala a ja som sa rýchlo šuchla do lavice. Deti zareagovali na moju prítomnosť úsmevmi. A Marek? Práve stál pred tabuľou a snažil sa odpovedať. Pozrel sa na mňa. Vyčarila som úsmev a na znak podpory som zdvihla palec.

- Marek, dnes je to za tri, - povedala po jeho odpovedi kolegyňa. - A vážim si, že si sa prihlásil.

Marek sa usmial a v rozpakoch žmolil žiacku knižku.

- Nehanbi sa, Marek, - povzbudzovala chlapca kolegyňa. - Vidím, že si šikovný a teším sa, že si sa sám prihlásil na odpoveď.

- Ďakujem, pani učiteľka, - riekol Marek a od šťastia podskočil. Trieda sa potichu zasmiala. Stačí tak málo. Volá sa to opora. A rómske deti ju potrebujú absolútne nahliavo. Vďaka nej vedľa nej budú úspešné.

Dni sa odmotávali ako kľbko nití a ja som si všímala žiakov v našej škole. Občas ma moje pozorovania a ich analýza zamrazili. Čím to je? Prečo sú odrazu niektoré deti ako vymenené? Vzájomná nevraživosť medzi chlapcami mi nedala pokoj, snažila som sa byť v strehu. Nepáčilo sa mi, že sa stále točia okolo mladého školníka. V kútku duše som cítila, že majú tajné kšefty, ktoré sa mi určite nebudú páčiť.

- Koniec veľkej prestávky!

Zaháňala som deti do tried, keď spoza rohu budovy kráčala ku mne skupina chlapcov na čele s Timotejom.

- Kamže? Chlapci moji, bude zvonieť, - zastavila som ich.

- A čo sa máme teraz potento? - drzo hodil hlavou Timotej a arogantne vypoľ hruď, aby som zbadala cigaretu, ktorá mu trčala z vrecka košele.

- Hm, máš pekný šperk, ale nehodí sa ti. Škodí ti, - odpovedala som pokojne a brnkla po cigarete.

- To je moja vec! - zamutoval komicky a provokačne sa mi zadíval do očí. V tej chvíli však pretiekla posledná kvapka mojej trpezlivosti.

- Stačilo! Tu si v škole! - zvýšila som hlas. Kým sa stihol spamätať, vytrhla som mu cigaretu z vrecka a rozžmolila ju medzi prstami, tiež mu drzo hľadiac do očí. V tých malých úzkych očkách sa zrodila nenávisť zahmlievaná hnevom.

- Toto oľutujete, pani asistentka! - zaľal päste.

- Timotej, prosím ťa, nevyhrážaj sa. Si ešte len dieťa.

Bež do triedy, kým som dobrá, prosím.

Syčiaca zloba, ktorá bola v ňom, si ma premerala a bez slov sa pobrala do triedy. Môjmu oku neunikol mladý školník s prekríženými rukami na hrudi, ktorý pozorne sledoval môj rozhovor s Timotejom. Podišla som k nemu.

- Prečo to robíš? - zaútočila som naňho priamou otázkou.

- Čo myslíš? O čom hovoríš? - odpovedal rozpačito a začal uhýbať pohľadom.

- Prečo rozdávaš chlapcom cigarety? Myslíš si, že to nevidím? A ako to, že ti tykajú?

- Nie si príliš zvedavá? - nabral odvalu a zaútočil.

- Pozri, je mi ukradnuté, že sa s nimi stretávaš vo voľnom čase na tréningu a že rómski chlapci hrajú za obec *Ďateľinka* futbal, ale v škole im nebudeš rozdávať cigarety. Zhadzuješ pedagógov a ničíš našu prácu! - kričala som nekontrolovateľne.

- A čo s tým chceš akože spraviť? - vysmieval sa mi priamo do očí. Chladnokrvne som si ho premerala.

- Dočkám času. A bude zrátané, - prudko som sa otočila na päte a prekvapeného školníka som nechala stáť na školskom dvore. Do duše sa mi votrel nepokoj. Školníkov posmešný úškrn ma prenasledoval po chodbách.

Tesne pred prázdninami prišla do školy nová mladá kolegyňa. Špeciálna pedagogička Satmáriová. Svojimi názormi, prístupom a metódami ma neraz šokovala. Vnútorne som cítila, že nie je moja krvná skupina a v jej

prítomnosti som vždy pociťovala napätie a nesúhlas. Rómske deti prvýkrát videla až v našej škole a nedarilo sa jej zakryť jemné opovrhnutie nimi. Možno bol celý problém v tom, že celkom presne nevedela, čo s nimi. Vysoká škola ju na rómskych žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami zrejme nepripravila, preto sa radšej venovala iba nerómskym deťom. Keď sa mi prihovorila, jej zhnutý tón hlasu ma tlačil k zemi a nasadzoval mi putá, okovy. Každý Róm znamenal pre ňu zrejme potenciálny problém a kriminálnika. Bolo v nej niečo temné, spiace, čo mi naháňalo strach.

V jedno ráno sa ukázala v škole skoro, a keďže do začiatku vyučovania bolo dosť času, vyšla na školský dvor.

Nezaujímalo ma, kam ide, riešila som deti, nech sú čo najlepšie vybehané a pokojné pri vyučovaní. Keď sme skončili, odišla som do zborovne a sadla si k počítaču, s úmyslom pripraviť pre žiakov zábavné doučovanie zo slovenčiny. Dovalila sa do zborovne uprostred mojej práce a kde nič, tu nič, ako veľká voda ma donútila hrmotným krikom odtrhnúť oči od obrazovky.

- Prečo si ma vymkla?! - ziapala na mňa ako nepríčetná. Jej malá zaoblená postava sa vypla v dlhých čiernych šatách, tvár jej očervenala ako paradajka a okuliare sa zarsili nepríjemným ranným dychom žľčnikárky. Vlasy sa jej počas kriku neposlušne vyvliekli z vrkoča. Vyzerala komicky.

- Tak prečo si ma vymkla?!

- Neviem, o čom točíš, - vystrela som pred ňu dlane na

znak toho, že sa vzdávam.

- Netvár sa, veľmi dobre vieš, o čom hovorím! - skríkla.

- Namojveru, neviem, - odpovedala som pokojne.

- Neklam! Keď ste sa ráno donaháňali a všetkých si nahнала do školy, zamkla si hlavné vchodové dvere a vymkla si ma. A veľmi dobre vieš, že nemám kľúče!

- Milá kolegyňa, môžeš sa mi, prosím, prihovoriť, keď z teba vyprchá hnev? Pretože momentálne nemám chuť ani nervy naťahovať sa s tebou. Čo by som vôbec mala z toho, keby som ťa vymkla? Hm? Myslíš si, že som taká sprostá a urobila by som niečo také detinské?!

- Klameš a robíš mi naschvál, aby si bola vždy lepšia ako ja, čo mám vysokú školu. Všetci Romáci ste rovnakí! - revala ďalej a nazlostene dupkala pritom nožičkami. Znechutene som pokrútila hlavou, vstala zo stoličky, zbalila si veci a odišla som do šatne, ale aj tam bolo ešte hodnú chvíľu počuť jej hysterickú frustráciu z vysokej školy, ktorá ju nedokázala pripraviť na prácu s rómskymi deťmi.

Keď jedného dňa odišla, veľmi odľahlo nielen mne, ale aj deťom. Bola som však šokovaná, keď som sa dopyčula, že moja bývala erudovaná kolegyňa, špecialistka pre prácu MRK, lektoruje pedagógov, ako pristupovať k deťom. Mala som pocit, že som v hrnci, v ktorom vrie akýsi neslaný guláš.

Už sa mala začať prvá hodina a chodbu cez okenné sklá vyhrievalo predprázdninové slniečko. Blížil sa koniec školského roka a všetko sa odohrávalo v akomsi

spomalenom tempe. Aj keď už zvonilo, chodby boli plné zhrozených, šepkajúcich si detí.

- Pani asistentka! Bola bitka!

- Bitka? Kde?

- Chlapci sa mlátili v šatni!

Moje nohy skameneli na schodoch a vnútro sa roztrieštilo. V hĺbke duše som pocítila, že to nebude dobré. Opan-tala ma predzvesť niečoho temného. Letela som dolu schodmi. Pri šatniach som narazila na hlúčik detí, ktoré obklopili svojho spolužiaka. Pozerali video, v ktorom naši dvaja rómski chlapci Alex a Timotej kopali nerómskeho chlapca Michala. Ten ležal nehybne na zemi a rukami si kryl hlavu. Zábery ako z akčného filmu.

- Zanes to video do riaditeľne! - šepkali zhrozene deti. Ako objemná vlna dav detí odtlačil kameramana až k riaditeľni. Mlčky som za nimi kráčala. V ušiach mi hučalo. Kameraman sa stratil za dverami riaditeľne. Deti strážili dvere ako svorka psov. Vošla som do zborovne.

- Čo sa stalo?

Kolegyne na mňa vyvalili oči.

- Ty nevieš?

- Nie. Ako každé ráno som bola na ihrisku s chlapcami a potom sme sa hneď pobrali do tried. V šatni som nebola.

- Cigáni zbili Miša, - povedala ktorási potešene.

- Čo to hovoríš?! A kedy?

- Teraz, v šatni... mlátili ho a kopali doňho. Riaditeľka už zavolala sanitku.

- Bože, to video bolo naozaj z našej školy, - posadila

som sa zdrvene na stoličku.

- Tak tí malí špinavci si to ešte aj natáčali?! - zasmiala sa ďalšia kolegyňa.

Nezmohla som sa na jediné slovo, iba som sedela na stoličke a snažila sa dýchať. Stále som nechápala, ako sa to mohlo všetko stať, veď boli so mnou na ihrisku. Nie však všetci. Individualisti neboli. Tí sa nachádzali v dedine.

Omráčená som stále sedela v zborovni a kolegyne sa potichu vytratil na hodiny. Zo šoku ma vyrušil šuchot na chodbe. Vykukla som.

*Chlpatí...* - objavil sa v duchu vo mne starodávny strach a pocit cigánskej viny za všetko na svete. V zmätku som sa oprela o stenu.

- Kto ich zavolať? Vedenie ? Asi áno.

Riaditeľňu im otvárala riaditeľka. Neunikol mi jej ustarostený pohľad. Pichol ma pri srdci. Zobrala som si veci a vybrala sa na hodinu. *Musím niečo robiť, musím sa sústrediť na prácu*, vírilo mi v mysli

Poobede bolo dosť rušno. Kolegyne a deti odchádzali. Sofia pobehovala hore-dole.

- Čo sa deje?

- Chystám radu školy. Pre tú bitku. Bude dnes o štvrtrej. V jej očiach som uvidela nervozitu malého dieťaťa.

- Môžem tam prísť aj ja?

- Prečo tam chceš ísť?

- Týka sa ma to. Som pedagogická asistentka. Poznám všetky naše deti. Mám k tomu čo povedať. Nemyslíš?

- Áno, poznáš ich najlepšie.

- Nemám proti tomu nič, budem len rada, keď tam budeš. Len bež ešte do riaditeľne povedať, že sa tam tiež ukážeš.

Kým dokončila vetu, už som klopala na dvere riaditeľne.

- Skutočne tam chceš ísť? - spýtala sa ma riaditeľka ustarosteným hlasom.

- Áno, chcem. Bojím sa, že túto strašnú, neakceptovateľnú vec, ktorej podstata je o vyriadiťovaní si účtov pre dievča, vieš, tú okatú Betku, prevráti rada na etnické prenasledovanie. Betka je nerómske dievča, ktoré nejaví záujem ani o jedného z nich. Nerozumiem tomu, veď ráno na ihrisku boli najlepší kamaráti a o pár minút bitka?! Nikdy Betku nespomínali, pretože tá chodí s iným chlapcom! Pes bude zakopaný niekde úplne inde!

Riaditeľka sklonila hlavu. O niekoľko minút som už vchádzala do jednej z tried, kde sa mala výnimočne stretnúť početná rada školy za účasti veľkého šéfa, nášho starostu ako zriaďovateľa. Prvýkrát som videla niektorých členov, a najmä veľkého šéfa vo švungu. Kým Sofia mala príhovor a rekapitulovala, čo sa stalo, ja som sedela úplne vzadu a pozorovala som prítomných.

Držanie ich tiel odzrkadľovalo nezáujem. Ich tváre hovorili, že Sofia si môže hovoriť, čo len chce, aj tak tomu neveria. Už vopred boli presvedčení o svojej pravde. Odrazu boli všetci hluchí.

V duši som začula hlasné prasknutie. Bola to predzvešť, že spoločnosť v škole a obci sa rozdelila na dve časti. Medzi ľuďmi sa vytvorila trhlina, hlboká priepasť, ktorú spôsobila len jedna jediná explózia: šarvátka detí, veľký, nenapraviteľný, neakceptovateľný boj o dievča. Starosta stále odmietavo krútil hlavou. A zrazu ako úder blesku vyrazila z jeho úst veta: - Nechceme, aby našu školu v *Ďatelinke* navštevovali cigánske deti z okolitých dedín. Táto škola je len pre naše biele deti!

Zdvihla som ruku a vypýtala si slovo. Aj keď mnou lomcovali emócie a bola som na pokraji výbuchu, navonok som zostala pokojná.

- Uvedomujete si, čo hovoríte? To je diskriminácia! Na to nemáte právo! Nemôžete odsúdiť všetky dobré rómske deti, ktoré sa veľmi snažia, pre zlyhanie dvoch jedincov ich etnika!

Veľký šéf sa arogantne zarehotal a zľahčujúco mávol rukou.

- Pani asistentka, to je len váš subjektívny názor. My vieme svoje.

Snažila som sa upokojiť a rozdýchať jeho posmešný tón.

- Áno, tiež máte svoj subjektívny názor. Žiaľ, od vášho názoru k činu nie je ďaleko! A toho činu sa bojím. Ide mi o pravdu! - vyhrklo zo mňa. *Bože, už je to tu zas. Opäť mi ide o pravdu.*

V triede zavládlo ticho. Veľký šéf si ma premeriaval a ja som mala pocit, že ma nenávidí, rozpučil by ma ako

žabu, že mu zavadziam v jeho bielom výhľade. Využila som chvíľu, keď stratil slová.

- Ako sa môžete takto vyjadrovať, ak nepoznáte deti v tejto škole? Videli ste ich niekedy, ako si vzájomne pomáhajú pri učení, ako každé poobedie spoločne zabúdajú na únavné hodiny učenia a relaxujú pri športe? Dokonca aj Michal s nimi hrával! Áno, aj Michal. S tými „Cigánmi“, ktorých sa chcete zbaviť.

Kým som rozprávala, veľký šéf na mňa stále nenávisťnejšie zameriaval zrak. Pichal ma ním až pri srdci, akoby chcel zastaviť jeho tlkot. A s tým sme sa rozišli domov.

Na druhý deň sa po škole a celej obci na krídlach vetra nieslo slovo PETÍCIA. Dobre si to vymysleli. Petícia.

*Vďaka nej už Cigáni nebudú chodiť do našej Ďatelinky. Starosta ako zriaďovateľ im zruší na jej základe školský obvod, šepkali všetky steny každej miestnosti, ozývalo sa v každom kúte dediny, všade, kam som vstúpila. Petícia sa podpisovala v obchode, na úrade, pošte aj v kravíne. A ja som sa začala lámať na márne kúsky.*

Akoby mávnutím pierka sa stratilo čaro pokoja, radosti a smiechu.

Všade, kam moja noha v *Ďatelinke* vstúpila, sa vznášala nenávisť. Začal sa písať dedinský obežník klebiet, ktorý sa šíril ako elektrický prúd. A každý pripísal, doplnil svoju pravdu, svoju farbu, pre ktorú sa rozhodol bojovať.

Aj kvôli klebetám sa nenávisť ako elektrický prúd

vlievala ľudom z *Ďatelinky* do ťil a nabíjala ich negatívnou energiou.

Pri nenávisťných slovných útokoch, ktoré sa štiepali na chrbte riaditeľky školy, lietali triesky zabodávajúce sa do jej pedagogického zboru. Neprekázalo nám, že nás pichla triesočka, zabolelo bodnutie a že sa vyplavili slzičky. Nezľakli sme sa lietajúcich triesok, pevne sme zostali stáť na rúbanisku. Ako jedno telo.

Novinári stále obiehali školu ako nenásytné vlky, každý z nich túžil zabodnúť hrot svojho pera priamo do srdca školy v *Ďatelinke* a nechať ho, aby postupne vykrvácalo, a použiť krv ako atrament, aby mohol vznášať obviňenia a šíriť ich na vlnách internetu. Nebolo azda človeka na Slovensku, ktorý by nevedel o etnickom útoku dvoch Rómov voči bezbrannému Nerómovi v našej škole a necítil potrebu sa k nemu vyjadriť. Pravdu nehľadal nikto. Novinári, naopak, hľadali každú špinu, ktorá sa dala nájsť. Len byť prvým. Písať o šikane, diskriminácii Nerómov, populisticky počúvať iba jednu stranu. Nebo zatiahlo rolety nad *Ďatelinkou*, nad mierovým a obohacujúcim spolužitím rôznych národností v našej škole. Dúha nádejí sa ocitla vo vyhnanstve.

Zaživa ma ten pocit beznádeje zabíjal. Cítila som, že musím niečo spraviť. Lenže čo? Na koho sa mám obrátiť, na aké dvere zabúchať? Sedela som ako zmoknuté kura v zborovni a čakala, že ma osvieti nejaká spásonosná myšlienka. Vtom som rýchlo zapla počítač a moje prsty sa na-programovane rozbehli po klávesnici. Obrátila som sa na

najvyššie inštitúcie s nádejou, že prídu na pomoc ako rytieri spod mohutného Sitna.

Na druhý deň, keď som vchádzala do tichej zborovne, ma prekvapil zvýšený mužský hlas z riaditeľne.

*Bože, ktorý rodič vstal dnes so zlou náladou?* pomyslela som si. Krik z riaditeľne sa však stupňoval a bol taký hlasný, že sa ho jednoducho nedalo nepočuť.

- Aká si to riaditeľka, keď nevieš udržať na uzde pedagogickú asistentku?! Ako je možné, že si jej dovolila napísať list, v ktorom všetko objasnila a mňa obvinila z diskriminácie? Ten list tvoja rómska asistentka poslala na ministerstvo školstva aj na Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity!

- Sme škola s právnou subjektivitou, - pokojne odvetila riaditeľka. - A nevedela som o tom, že sa rozhodla postaviť na stranu žiakov.

- Výhovorky! - zahučal mužský hlas.

- Nevyhovám sa, lebo aj keby som o tom vedela, brániť by som jej nebránila! Nik tak nepozná našich žiakov ako pedagogická asistentka. Trávi s nimi najviac času. A ešte niečo - je to pedagogická, nie rómska asistentka!

- Takže tak! - skríkol naštvane mužský hlas, kľučka rázne otvorila dvere a z riaditeľne vyšiel naštvane sám veľký šéf. Starosta. Jeho malým úzkym očiam neunikla moja maličkosť. Zagánil na mňa.

- Dobrý deň, - pozdravila som hlasom bojzlivého dieťaťa.

Veľký šéf dôležito prešiel popri mne ako päťeurovka

nesúca sa do banky. O moju nehodnú maličkosť schválne nezavadil ani pohľadom, iba sa vyparil. Bez zaklopania som vletela do riaditeľne. Riaditeľka sedela vo svojom kresle a zamyslene pozerala kamsi do diaľky.

- Pani riaditeľka, je všetko v poriadku?

Obrátila ku mne hlavu a v očiach sa jej zaligotali slzy.

- Odpusťte, že máte kvôli mne zle, - povedala som pokorne a veľmi úprimne.

- Nemám ti čo odpúšťať. Spravila si to, čo si pokladala za vhodné, a na rade školy si všetkých upozornila, že tak urobíš. A som rada, že si sa tak rozhodla. Stojím si za tým, že poznáš všetky deti v našej škole najlepšie, - riekla smutne. Ešte nikdy som nikoho nepočula hovoriť tak skormúteno.

- Ďakujem, pani riaditeľka, - odvetila som tiež sklúčene. Bolela ma duša, pretože som vedela, čo všetko robí riaditeľka pre žiakov našej školy, ako jej na každom žiakovi záleží. Smútok v jej očiach ma prebodával a tlačil na kolená.

Vyšla som z riaditeľne a predomnou sa rozprestrela chodba plná detí, ktoré sa usmievali. Bolo im jedno, že ich škola v *Ďatelinke* rieši problém šikany, diskriminácie a že si ich rodičia nevedia navzájom prísť na meno. O dva dni bol koniec školského roka a deti riešili len turnaj. Netrápilo ich, že v tíme sú Rómovia a Nerómovia, všetci boli kamaráti, spolužiaci a spoluhráči. Deti, ich úprimnosť a čistota srdca, neriešili problémy dospelých. Aký kontrast duší! Deti sa nezaujímal o problémy svojich rodičov.

Bolo jasne vidieť ovocie dobre vykonanej práce nás pedagógov – naučili sme ich žiť pod jednou strechou napriek chmáram na oblohe.

Jediné, z čoho som bola prekvapená, bol fakt, že medzi deťmi bol aj Michal. Ten chlapec z videa, ktorý ležal na zemi a ktorého dvaja naši rómski žiaci bili. Ten chlapec, ktorý bol podľa médií na smrť zbitý, zápasil o život a zo zranení sa liečil niekoľko týždňov, dnes hrá pred mojimi očami florbal a rehoce sa. Kde sú modriny? Nebolo povedané, že má otras mozgu? Tak prečo je potom tu? Prečo neleží v nemocnici? Začali ma zožierať nepokoj a neistota. Toto všetko akosi smrdí!

Práve sa začala veľká prestávka. Zobrala som loptu a pobrala sa na ihrisko. Chlapci sa hneď rozbehli za mnou. Aj Michal. Začali hrať futbal a mne neušlo, že Michal viac-krát hlavičkoval.

- Michal, pod' sem na chvíľu! - zavolala som chlapca k sebe.

- Áno, pani asistentka?

- Máš otras mozgu a naháňaš tu loptu a hlavičkuješ jedna radosť! Prečo nie si doma? Hm?

- Pani asistentka, ale mne nie je nič vážne. Cítim sa veľmi dobre.

- A kde máš modriny?

- Viete... - začal si šúchať vlasy na temene.

- Neviem a nerozumiem tomu. Vysvetlíš mi, prosím, čo sa tu deje?

- Večer po bitke k nám prišiel jeden pán a povedal, čo

máme robiť.

- Ako? Zopakuj mi to, - neovládla som sa a trochu som zvýšila na chlapca hlas. Prekvapene urobil tri kroky vzad.

- Musím ísť, pani asistentka. Nehnevajte sa, nesmiem sa s vami rozprávať, - sklopil zrak a zmizol v škole. Zostala som stáť s otvorenými ústami a ledva som lapala po dychu. Čo sa mi snažil naznačiť? O čo vlastne ide v tejto nepodarenej divadelnej scéne? Strácala som pôdu pod nohami a začala padať do priepasti neistoty. Cítila som, ako sa okolo *Ďateľinky* naťahujú husté siete čiernej pavučiny, aby obeť nemohla dýchať a jej smrť bola pomalá, ale istá. Podvedome som siahla do vrecka mikiny, kde som namatala malý drevený ruženec, a začala som ho žmoliť.

- Bože môj, hádam niečo také nedopustíš! Prosím, veď je to nespravodlivé. Zjavne je to podraz, ktorý nemá obdobu. A s akým cieľom? Očistenia? Vybielenia? Pomsty? Môj Pane, neviem pochopiť, ako je možné, že my ľudia sme ešte stále neporozumeli podstate života. Radšej budeme vykopávať vojnové sekery a ťať nimi hlava-nehlava, či je nepriateľ neviditeľný, alebo nie. Podstatné je, že zatneme. O čo tu vlastne ide? O zlaté kreslo riaditeľky alebo farbu pleti žiakov? Čo sa týmto sleduje? Nikto nevidí, aké sú deti k sebe láskavé a pozorné? Kto je taký hladný a nenásytý, že potrebuje sedieť v kresle, ktoré je večne v ohni a obrastené trnami?

Zlomená a bez síl som sedela na lavičke s tvárou vloženou v dlaniach. Hanbila som sa pozdvihnúť oči k nebu a pozrieť sa Bohu do očí. Oprela som sa o operadlo lavičky

a privrela oči, nechala sa unášať bolesťou, ktorá pichala v hrudi. Nado mnou sa rozprestieralo modré nebo, na ktorom plávali biele obláčiky, ktoré sem-tam rozfúkal nezbedný vetrík. Kým tu dole vo mne bujnela predtucha silnej búrky na mori, nebo sa kúpalo v pokojnom slnečnom dni.

Koniec školského roka bol našťastie za nami a deti aj pedagógovia unavení z posledných dní a páliaceho slnka sa rozbehli v ústrety prázdninám. Rozišli sme sa do svojich prázdninových domovov v domnienke, že v septembri bude všetko zabudnuté a v poriadku. Ako sme sa len mýlili...

Prázdniny boli v polovici a s manželom sme prerábali kuchyňu. Zazvonil mi telefón, a tak som ho neochotne zdvihla. V mobile zašumel známy hlas mojej svokry.

- Zapni si televízor, Markízu! Hovoria tam o škole, v ktorej učíš, - vysypala zo seba šokovaná svokra. Ako námesačná som siahla po diaľkovom ovládači a zapla televízor. Onemela som. Moje oči sledovali nešťastné video bitky žiakov z našej školy. A padlo slovo šikana aj to, že zriaďovateľ odvoláva riaditeľku školy. Ďalej som už nepočúvala. Ako postrelená som spadla do kresla, ktoré ma pohltilo.

- Je to sen? - uštipla som sa do líca. Zaboľelo.

- Ako je možné, že video, ktoré škola poskytla výlučne polícii na vyšetrovanie udalosti a usvedčenie útočníkov, uniklo na verejnosť? Kto sa rozhodol v čase prázdnin

mútiť vodu a púšťať žilu riaditeľke školy a pedagógom?

*Komu zavolám? Čo teraz?* bežalo mi mysl'ou. Mala som pocit, že horím a nebudem vládať vstať z popola.

Oči a uši zaregistrovali mobil, ktorý zvonil a chcel zaujať moju pozornosť. Vrlíková.

- Už to vieš?

- Áno, viem, - odpovedala som zlomeným hlasom.

- Hovorila som ti, keď sme boli u teba, že nemáš zavahať a pripojiť sa na správnu stranu. Teraz je ten správny čas.

- Netuším, o čom točíš. O akých stranách blúzniš? Má pravda strany? Nemám chuť riešiť teraz tvoje fantazmagórie.

V tej chvíli mi vôbec nenapadlo, že mi pripomína osudnú návštevu u mňa doma, keď ma prišli navštíviť tri grácie – ona a Mračná vedené Kováčovou – a pýtali sa, či som spokojná s terajším vedením školy.

- Ako myslíš. Potom nehovor, že som ti nechcela dobre.

- Neboj sa, určite nebudem.

Hneď na druhý deň dali vedieť o sebe aj printové médiá. Predovšetkým bulvárne. No aj tie seriózne. Nečudo. Bolo leto, uhorková sezóna, nebolo do čoho pichnúť, a tak sa nešťastná roztržka v dedinskej škole, prifarbená etnicitou, hodila ako slušný škandál, ktorý sa bude dať živiť aspoň dva týždne. Médiá školu v *Ďatelinke* obracali zo všetkých strán, ale vždy sa priklonili k hromadnej etnickej vine.

Už aj listy stromov sa skláňali nado mnou a šepkali: *Nad'ááá, čítala si články v médiách? Aj komentáre verejnosti pod nimi?*

Čítala. Nedalo sa nečítať. Hnus a hrôza. Úplne cudzí ľudia, nijako nezainteresovaní, ktorí ani netušili, kde obec *Ďatelinka* leží, nieto, aby ovládali kontext školy, jej žiakov a nášho snaženia sa, vyjadrovali svoje pocity, a hlavne hlbokú nenávisť voči Rómom. Úplne neznámi ľudia vynášali rozsudky smrti. *Ďatelinka* sa niesla na vlnách éteru vo všetkých médiách. A ohlásilo sa aj moje ja. Začula som ho, keď som kráčala po dvore pri dome, keď som okopávala v záhrade paradajky a priväzovala uhorky.

- *Ďatelinka* je v ohrození, ale spolu s ňou aj ty. *Ďatelinka*, ktorá sa stala zmyslom tvojho života. Budú ju chcieť upáliť na hranici.

Moje srdce sa zvieralo, ale nemalo síl kričať. Bolesť mi však nevyrazila myšlienky. Skôr naopak. Začala som ich stmeľovať, oprašovať spomienky, spájať jemné nitky.

Návšteva troch grácií u mňa. Predtým zapálený Kováčovej záujem o mňa, pozvania na kávu. A veta, ktorú Vrliková stále opakovala: Musím si zabezpečiť budúcnosť. Hrala dvojakú hru. Prečo? Možno kvôli túžbe po moci, túžbe ovládnuť ľudské srdcia, naplniť ich strachom ako pohár vody, okradnúť dušu o pokoj len preto, lebo niekto sa cíti byť nedocenený?! Nedocenený! Môj Pane, sám najlepšie vieš, že odmenu za prácu, za všetko, čokoľvek robíme tu na zemi, získame, keď predstúpime pred tvoju tvár. Cítili sa nedocenené? Lenže za čo chceli byť

docenené? Okrem splietania pavučín ako zlé čierne pavúcie vdovy nerobili vôbec nič! Lomcoval mnou hnev. Aj keď vonku svietilo slniečko a naokolo zúrilo prenádherne leto, moje plecia objímala zima.

O niekoľko týždňov, ktoré zmizli z kalendára neuveriteľne rýchlo, nastal veľký deň D, ktorý ohlasoval ešte väčšiu šou veľkého šéfa, ktorý sa v priamom prenose, na verejnom obecnom zasadnutí, rozhodol odvolať riaditeľku školy v *Ďatelinke*.

Sála kultúrneho domu bola plná zvedavých očí, kamier a mikrofónov médií, rodičov. Za stolom sedel starosta a jeho zaslepení oddaní poslanci obecného zastupiteľstva, o ktorých si každý v dedine vždy šepkal, že nemajú vlastný názor. Keď moja noha vstúpila do sály, už kvetnato rečnil. Pri pohľade na mňa zmĺkol a z úst mu prestala vychádzať pena. Prekvapene si ma premeral pohľadom, ktorým mi jasne hovoril: Čo tu hľadáš, ty červík?!

Pôsobil tak sebaisto a arogantne, až z neho išiel strach. Nikto nemal odvahu protirečiť mu. On, *Ďatelinky* šampión, ukáže, ako sa zaobchádza s riaditeľkou školy. On, najdokonalejší z najdokonalejších nastolí poriadky!

Cítila som sa ako na procese s poslednou bosorkou. Kolegyne sedeli v prvých radoch a v očiach mali jedinú existenčnú otázku: Čo bude? Myslí vážne, že ju chce odvolať? Nemá na to právo. A čo sa stane s nami? Vymerí aj nás?

Pred súdnu komisiu sa postavil malý zavalitý pán, ktorý vzniesol obvinenie na pani riaditeľku. Priamo do

srdca jej zabodol ostrú dýku. Svoju excelentnú obžalobu ukončil vzletnými slovami: - Čo by tak povedal na takúto riaditeľku jej otec?

V sále sa ozval súhlasný potlesk, ktorý prehlušilo nesmelé nesúhlasné mrmlanie.

- Tak ma ukrižujte! - začala sa brániť zlomeným hlasom riaditeľka. No nemáte právo hanobiť meno a pamiatku môjho otca. Nemáte právo spomínať ho tu!

V sále zavládlo ticho. Nikto sa neodvážil zatlieskať, ale ani protirečiť. Spomenula som si, že riaditeľka mi raz hovorila, že jej otec bol dlhé roky riaditeľom *Ďatelinky* a ona kráča v jeho šľapajach.

- Nemáte v sebe štipku úcty! Už neviete, ako ma zdiskreditovať, tak hádzete špinu aj na moju rodinu, na môjho nebohého otca?!

To malé zavalité obvinenie sa ani nepomrvilo od hanby. Drzo tam stálo a tešilo sa z riaditeľkinej bolesti.

- Ste cigánska riaditeľka školy! - padlo z jeho úst ďalšie obvinenie.

- Na Cigánoch vám záleží viac ako na našich bielych deťoch! Chcem, aby táto škola bola len pre naše deti, pre deti z *Ďatelinky*! - prikyvoval mu veľký šéf.

- Ako riaditeľke školy mi záleží na každom dieťati, ktoré navštevuje našu školu. Je mi jedno, akú má farbu pleti! - bránila sa riaditeľka.

- Pani riaditeľka, - začal pokojným hlasom starosta, - nemáš pod kontrolou ani svoju rómsku asistentku! Píše na mňa obvinenia!

- Už som ti povedala, pán starosta, že je to moja zamestnankyňa a nebudem jej brániť, ak sa rozhodla postaviť sa na stranu rómskych žiakov, ktorí nemajú s bitkou nič spoločné, a predsa majú byť za ňu potrestaní.

Spomenula som si, že na moje prosebné volania o pomoc nezareagoval nikto. Nik z ministerstva školstva, nik z Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Z hlbokého zahmleného spánku sa neprebudil ani jeden jediný rytier spod mohutného Sitna. Alebo len naoko. Ignorovali ma. Ignorovali rómske deti a ich osud, keď prídu o svoju milovanú školu, ktorá sa stala pre ne druhým domovom. Vedela som síce, že tesne pred veľkým dňom obecného zastupiteľstva bol v *Ďatelinke* splnomocnenec pre rómske komunity, ale jeho kroky s jeho perepúťou a novinármi viedli len do sídla veľkého šéfa. Prečo sa nevybral do školy za pani riaditeľkou a za pedagogickým zborom? Za mnou ako pisateľkou podania a pedagogicky zodpovednou Rómkou? Stačila mu jednostranná pravda? Stačila mu maľovanka, ktorá bola vymaľovaná len jednou straníckou farbičkou? Veď *Ďatelinke* navštevuje tak veľa rómskych detí, ktoré mali ohrozenú budúcnosť vylúčením zo školského obvodu. A on, zástupca takeého dôležitého úradu, sa tvári, že na jedno ucho nepočuje a na jedno oko nevidí? Prečo? Politika? Nebodaj rovnaké politické spektrum? A čo pravda? Na nej až tak veľmi nezáleží?

Vyletela mi ruka, vypýtala som si slovo. Kdesi hlboko vo mne, v mojom ja, sa vznietila malá iskra, ktorá si povedala:

Zapálím v tebe oheň a budeš bojovať! Je čas brániť sa!

Zrnká popola sa prebúdzali k životu a dávali dokopy moje skutočné ja. O slovo som žiadala dosť dlho, veľký šéf sa tváril, že ma nevidí. Nakoniec si ma musel všimnúť, lebo zamestnanec Úradu splnomocnenca pre rómske komunity, ktorého tam splnomocnenec vyslal, aby mu podal správu o výsledkoch rokovania, mi dal slovo.

Predstúpila som pred súdny dvor a cítila som, ako horím. Po čele mi stekal pot, ale ruky som mala studené ako ľad. Veľký šéf si ma pohrdavo premeral, akoby mi hovoril: Aj tak skončíš! Nemáš šancu, pretože len ja najdokonalejší mám pravdu!

Jeho páliaceho pohľadu som sa nezľakla.

- Učím vaše deti už nejaký rok, - začala som opatrne. - A poznám ich možno lepšie ako vy, ich rodičia a starí rodičia. Vaše deti trávajú so mnou voľný čas, vyplňajú ho športom a tancom. Cítia sa so mnou v bezpečí a vám, ctení rodičia, to doteraz neprekážalo, pretože ste vedeli, že deti sú v priestoroch školy s osobou, ktorej dôverujú tak ony, ako aj vy. Nielen ja, ale aj moje kolegyne učili všetkých našich žiakov bez ohľadu na to, či sú, alebo nie sú rómskeho pôvodu, žiť svorne a v spolupráci pod jednou strechou.

Na chvíľu som stíchla a pohľadom som prešla po obezstve.

- Vaše deti, - pokračovala som, - do posledného dňa v škole nič neriešili, ich detské dušičky nič neťažilo. Chcem povedať, že bitka, o ktorej je tu reč, nepokazila

deťom radosť zo vzájomného priateľstva, či sú Rómovia, Slováci, alebo Maďari. Pozrite sa, prosím, na seba, čo robíte. Založili ste požiar nenávisťi, ktorý sa nedá len tak ľahko uhasiť. Vy sami v tom požari pálite ľudskú dôstojnosť pani riaditeľky, vašich detí a vás samých! Takéto správanie majú iba deti, ktoré sa nevedia dohodnúť, komu bude patriť lopatka na pieskovisku.

Stále som hľadela obecenstvu do očí. V radoch som zbadala rodičov, ktorí od hanby sklonili hlavy. Vedeli, že mám pravdu.

- Pani asistentka, ale vy ste o všetkom vedeli! Vedeli ste o šikane v škole! - využil chvíľu ticha veľký šéf a zaútočil na mňa, aby mohol opäť strhnúť pozornosť na seba.

- Nevedela som o ničom. Keby som o tom vedela, určite by sme tu dnes nesedeli, to vám garantujem, - odvetila som pokojne a tí, ktorí už mali so mnou do činenia, sa potichu zasmiali.

- Napísali a poslali ste listy do Bratislavy. Úradom, aby to riešili.

- Áno, nepopieram. Napísala som, ale tiež som vás upozornila na svoj krok počas zasadnutia rady školy, kde ste boli prítomný! Vyjadrila som sa, že takúto nespravodlivosť nenechám len tak a nedovolím, aby ste stovke rómskych žiakov zrušili školský obvod pre bitku, o ktorej sa tu bavíme. Tá stovka totiž nemôže za konanie dvoch. A keď sme už prítomní na súdnom procese s pravdou, povedzte mi, prosím, ako je možné, že pán školník, ktorý je vašou pravou rukou nielen v škole, rozdával žiakom

cigarety a bol najlepši kamarát práve s chlapcami, ktorí zaútočili? Kde ste, pán školník? Povedzte tu pred všetkými, priznajte, koľkokrát som vás upozorňovala, aby ste tak nerobili a nerozdávali deťom cigarety! Aby ste ich neposmeľovali v zlobe a neštvali proti Nerómom!

Sálou zašumela nespokojnosť a pohoršenie

- Ako? Čo si to dovolil? Naším deťom rozdával cigarety? Kazí naše deti?

Moje motory boli naštartované a už som sa nemohla zastaviť.

- A ešte jedna vec: akým právom vy ako zriaďovateľ školy chcete nahliadnuť do mojej výplatnej pásky, koľko mám odmien? Nie som vašim zamestnancom a porušujete moje pracovnoprávne práva! A ešte drobnosť – ako zriaďovateľ ste sa doteraz nenaučili, že nie som rómska, ale pedagogická asistentka! Asistentka pre všetky deti v škole bez rozdielu farby pleti a národnosti. Povedzte mi, prosím, kto tu koho diskriminuje?! Vy sám. Útočíte, poukazujete na to, kto je Róm a kto Neróm, aby ste roznieťili vlnu etnickej neznášanlivosti!

Sálou prehrmela ďalšia vlna pohoršenia. Veľký šéf sa nespokojne pomrvil na stoličke ako kvočka na vajciach a sucho zahlásil: - Pätnásťminútová prestávka.

Veľmi som chcela ísť za pani riaditeľkou a potešiť ju, ale nemala som síl. Našťastie kolegyne jej boli oporou. Vybrala som sa na dvor nadýchať sa čerstvého vzduchu. Obklopili ma rómski rodičia, ktorí prišli podporiť riaditeľku. V ich očiach som videla strach. Báli sa, že ich deťom

zastupiteľstvo zruší školský obvod a nebudú ich už môcť posilať do školy v *Ďatelinke*.

- Nebojte sa a dôverujte mi. Bude dobre, - snažila som sa ich upokojiť.

- Tak tu si, - oslovil ma zamestnanec Úradu splnomocnenca pre rómske komunity. - Potrebujem s tebou hovoriť.

- Môžeš začať, - riekla som potichu a potiahla si z cigarety.

- Nemôžeš takto útočiť na veľkého šéfa. Si len pedagogická asistentka. Prečo tak bojuješ a ohrozuješ sa kvôli riaditeľke školy? Nechaj ju padnúť, lebo padneš s ňou, - radil mi v dobrom, ale po vyslovení poslednej vety začal vo mne tlieť hnev.

- Ako?! To nikdy neurobím! Poznám ju a viem, že nespravila nič zlé. Viem, že je to čestná žena! Nikdy nezradím dôveru ľuď!

Prekvapený mojou reakciou nevedel nájsť vhodné slová. Po prestávke sa pokračovalo v súdnom procese. Veľký šéf a jeho perepúť zaslepených ignorovali aj slová poslankyne Národnej rady Slovenskej republiky, ktorá prišla podporiť pani riaditeľku. Najväčšia rana však prišla, keď dal slovo kotlebovcovi, ktorý sa predstavil ako vysoký funkcionár strany pre Nitriansky kraj. Všetky výhražné a výstražné svetlá vo mne sa rozsvietili načerveno. Nehľadala sa pravda, na každom kroku sa už len politickárčilo.

- Pomôžeme vám vo vašej *Ďatelinke*, aby ste tu mali poriadok, aby vás a vaše deti už neohrozovali cigánski paraziti, - sľuboval a zároveň si v duchu mädlil ruky. Bože môj, uvedomil si tento človek, že pred ním stoja deti základnej školy?! Ako mohol veľký šéf pozvať na verejné zastupiteľstvo obce človeka, ktorý nemá v úcte ľudské hodnoty?! Kým kotlebovec naháňal svojimi rečami rómskym rodičom strach, moja myseľ už putovala k počítaču a pripravovala útok.

Domov som prišla veľmi neskoro, už len cvrčky balili svoje hudobné nástroje po koncerte. Aj keď som telom sedela v obývačke, moja duša sa ešte vznášala nad *Ďatelin-kou*.

- Zrušili školský obvod. Mojim rómskym deťom zrušili školský obvod, - šepkala som s hrôzou. Koľko detí nastúpi o dva týždne do školy? Čo s nimi bude? Prečo musia pykať všetky deťúrence?

Spomenula som si na Deň učiteľov, keď nám dal veľký šéf v sprievode pána z bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci namiesto ruží fúkať. Ponížil nás pod čiernu zem, viac nás potupiť nemohol. Čo tým sledoval? Predsa nikto by si nedovolil piť v škole, kde má zodpovednosť za deti. Prečo to urobil? Mal na to vôbec právo? Na druhý deň sa prišiel ospravedlniť s ružami, ale keď ho kolegyne zbadali, rozprchlí sa. V zborovni vtedy našiel iba mňa. Práve som si fotila papiere.

- Pani asistentka, ospravedlňujem sa za včerajšok, - po-  
dával mi zvädnutý kvet. Prijala som ho so slovami: - Ďa-  
kujem za ružu, ale neodpustím a nezabudnem.

Vyvalil na mňa oči. Už vtedy sme mali byť v strehu,  
pretože sa niečo chystalo. Len ešte nevedel ako, iba hľadal  
príležitosť. Už vtedy sa chcel zbaviť riaditeľky? Komu  
sľúbil jej miesto? Vrlíkovej? Mračnej? Kováčovej? Zhro-  
zila som sa, že som dokázala bez rozmýšľania vzniesť  
také strašné podozrenie voči kolegyniam, ale tieto otázky  
mi nedali spávať a pokazili mi koniec sparného leta.

Pomaly, ale isto klopal na dvere nový školský rok. Ako  
bude vyzeráť? Aké bude mať odtiene? Prídu rómske deti  
do školy? Nastúpia vôbec? Budú mať kam ísť do školy?  
Odpovedí som sa nedočkala.

Jesenné septembrové ráno ma tentoraz nenapĺňalo  
nadšením. Necítila som jeho typickú vôňu. Netešila som  
sa. Navyše sa ochladilo a nepríjemne mrholilo.

S neistotou a so stisnutým srdcom som vstúpila do bu-  
dovy školy. Chodby a šatne zívali prázdnotou, iba zo zbo-  
rovne sa ozýval tichý šum rozhovoru kolegýň. Báli sa po-  
vedať nahlas svoje myšlienky.

- Ahojte, - pozdravila som.

- Vitaj, hviezda, - odpovedala za všetky učiteľka Vrlí-  
ková. - Pekne si zahviezdila na zastupiteľstve!

Chvíľu som na ňu mlčky pozerala.

- Aspoň som niečo povedala, ale ty sa tu biješ do hrude,  
no vtedy si nemala odvahu prehovoriť.

- Čo si povedala?!

- To, čo si počula, - odvetila som stroho a isto by došlo aj na ostrú výmenu názorov, keby do zborovne nevstúpila zástupkyňa školy. Bola celá v čiernom, tak ako aj my. Bol to pre nás najsmutnejší deň, pretože sa zrušil školský obvod a ešte stále chceli odvolať pani riaditeľku.

- Ženy, - začala vážne s podtónom smútku v hlase, - začína sa školský rok, ktorý bude veľmi ťažký, preto vás prosím, aby ste aj naďalej pristupovali k práci zodpovedne, pretože v prvom rade sme pedagógovia. Neprilievajme olej do ohňa našimi emóciami. Myslím si, že najlepšie dokážeme posúdiť situáciu a tiež vieme, že nič z toho, čo sa hovorí a píše, nie je pravda.

Všetky sme počúvali a uvedomili si, že nám hovorí z duše. Kolegyne sa rozpáchli do tried pripraviť sa na príchod detí. Ja som sa postavila k oknu, lebo som zatúžila po výhľade na ulicu. Práve prichádzal školský autobus a spoza neho vykukli všetky rómske deti z vylúčených obvodov so svojimi rodičmi. Moje srdce sa potešilo a na tvári sa mi usadil úsmev. V sekunde ho však zahnali chmáry. Autobus odišiel a, hľa, pred školou stála Kotlebova hliadka. Zelené vymyté mozgy so slovenským znakom na hrudiach si obzerali mojich rómskych žiakov, ako prechádzajú školskou bránou. Potešilo ma, že deti ani na chvíľu nezaváhali, nezastali, iba chytili za ruku rodičov a kráčali ďalej do školy.

- Kto zavolať Kotlebovu hliadku? O čo tu vlastne ide? - vbehla som bez rozmýšľania do riaditeľne.

- Vonku je Kotlebova hliadka! Preboha, veď sú to len deti, a keby to aj boli dospelí, to sa nesmie! Čo budeme robiť? - vyletela som nástoľčivo na zástupkyňu. Veľmi ma bolela duša.

- Naďa, upokojte sa. Teraz musíte zachovať rozvahu.

- Zavolám na ministerstvo školstva.

- Ak to tak cítite a chcete ochrániť žiakov, spravte to.

Bez rozmýšľania som vyťukala číslo poradcu štátneho tajomníka, pána Hera.

Bez nadýchnutia som mu všetko vysypala. Počúval ma a pokoj v jeho hlase zapôsobil na mňa ako balzam.

- Nebojte sa, hneď teraz zavolám na políciu a zabezpečíme tam policajnú hliadku.

Jediné, na čo som sa zmohla, bolo slovko ďakujem. Neubehlo ani pätnásť minút a pred školou hliadkovala polícia. V duchu som bola vďačná za pomoc na diaľku.

Na otvorenie nového školského roka prikvitol aj veľký šéf so svojou perepúťou. Zrakom prešiel po pedagógoch a jeho pohľad skamenel, keď uvidel, že všetky rómske deti z vylúčených obvodov sú tu. Rodičia a ich deti dali svojim rozhodnutím najavo, že im nezáleží na tom, či sú, alebo nie sú vylúčené zo školského obvodu.

- Chceme, aby z našich detí niečo bolo a táto škola im dáva na to veľkú príležitosť, - rázne riekol ich hovorca. Či sa to veľkému šéfovi páčilo, alebo nie, deti naďalej chodili do našej školy a detský smiech sa ďalej ozýval chodbami, prenikal stenami školy. Trápilo ma iba to, že deti z vylúčených obvodov navštevujú školu bez nároku na

vyplácanie cestovného. Vedela som, ako ich rodičia pre-  
vracajú v ruke každé euro, a že väčšina z nich žije z ruky  
do úst. V osadách vládla hlboká generačná chudoba. Po-  
vedala som si, že s tým musím niečo spraviť.

V kalendári sa na nás začal vyškierať október, mesiac,  
keď naše deti pripravovali prekvapenie s nádychom ľu-  
dových tradícií pre svojich starých rodičov.

- Pani asistentka, budeme nacvičovať aj my? Prvostup-  
niari už nacvičujú, - pýtali sa ma deti z druhého stupňa.  
Pohľadom som prešla po ich tváričkách.

- Odpustite mi, ale tentoraz nemám síl. Moje srdce je  
naplnené smútkom, sklamaním, bolesťou a ja sa, kuriatka  
moje, neviem pretvarovať.

- No vianočný program pripravíme, však?

- Áno, pripravíme. Sľubujem. Na moju slinu, - oblizla  
som si dva prsty a naznačila prísahu. Cítila som, že tie  
malé kuriatka sa stali mojou neuveriteľnou oporou.

Vláčik vzdelávania sa pomaly rozhýbal, pohol sa zo  
svojej stanice. Občas bolo potrebné prehodiť výhybku  
alebo vyčistiť koľajnice od snehu a mrazu. Aj keď sa deti  
usmievali, na tvárach kolegýň som videla veľkú opatr-  
nosť a nedôveru. Zborovňa sa ešte viac zomkla a pustila  
sa do tichého boja. Dokonca aj nebo vytiahlo svoje rolety  
a vpustilo viac svetla. Deti zostali našimi žiakmi a pani  
riaditeľka bola naďalej našou súčasťou, zostala stáť pri  
kormidle lode, ktorú previedla v čase búrky pomedzi di-  
voké vlny, a vyhla sa vyhladovaným nenásytným

žralokom.

Napriek všetkému som nevedela v zborovni rozprávať a usmiať sa. Šťastná a spokojná som bola iba v spoločnosti žiakov. Každé poobedie som zhadzovala oblek pedagóga a stávala som sa dieťaťom. Smiech, ktorý vo mne vyvolávali deti, liečil moje srdce.

- Čo robíš, hviezda? - prisadla si ku mne pani učiteľka Vrlíková.

- Pozorujem deti a teším sa z nich, - odpovedala som pokojne, ale oči som zo žiakov neodtrhla.

- Si so sebou a svojimi aktivitami spokojná?

- Nerozumiem ti.

- Podlizuješ sa vedeniu. Mračná má pred dôchodkom a ty sa jej nezastaneš! Potrebuje prácu!

- Nie som vedenie školy ani členka rady. Som pedagogická asistentka a milujem svoju prácu, deti a nemienim sa miešať do niečoho, čo sa ma netýka.

- Tak sa nepôjdeš prihovoriť?

- Nepôjdem a nemienim o tom už hovoriť. Mám však otázky.

- Ty máš otázky? Dovolíš si položiť otázky mne, špeciálnej mame Paske?

Videla som, aká je nervózna a rastie v nej hnev ako burina.

- Povedz mi, prosím, ako je možné, že si minulý školský rok tak vulgárne osočovala veľkého šéfa v obchode, autobuse, cestou do školy, ale on, hoci mu to jeho obsmrdáči s radosťou donášali, na to nikdy nereagoval. Neprišiel

a nepovedal, že podá na teba trestné oznámenie, ako to už neraz spravil. Neprišiel peniť do riaditeľne a ceriť zúbky. Vysvetli mi, ako je to možné? Prečo má na teba takú slabosť a všetko ti bez mihnutia oka odpustil?

- Lebo ja som mama Paska.

- To je teda argument, - drzo som sa jej pozrela do očí. Okamžite pochopila, že jej neverím.

- Nezdá sa ti, že ako asistentka veľa rozmýšľaš? Prestaň pátrať a dávať otázky, popáliš sa.

- Vyhrázaš sa? Cítiš silu? Odpusť, ale nikdy neprestanem. A falošná hra, ktorú tu hráš, sa mi nepáči. Si neúprimná k ľuďom, ktorí ťa majú radi. Si ako pontský Pilát. Umývaš si paprče a tváriš sa, že si bez viny. Odpusť, ale nedokážem s tebou normálne komunikovať, pretože cítim niečo tu, vo svojej hrudi, čo mi bráni byť s tebou zadobre. Jednoducho to nedokážem. Vstala som a kolegyniu nechala sedieť na lavičke, topiť sa vo výčitkách.

Musela som jej to povedať, pretože táto skutočnosť ma trápila, zožierala moje vnútro ako kyselina už od leta. Keď zúrila búrka, nikto si nevšimol vysunuté kocky z lega. Vedela som, že nastal definitívny koniec nášho priateľstva. Prepadla ma spomienka, keď som v čase najväčšieho úderu incidentu hneď po uverejnení videa vplávala do mora internetových diskusií. Tú páľavu nenávisť bolo cítiť ešte aj v médiách. Spomenula som si na mamičku, ktorá sa rozhodla pridať ku mne a pod rúškom vymysleného mena sme sa snažili zapojiť do diskusií a vniesť trocha svetla do tmy. Bola to moja spolubojovníčka a jej odvaha

a priamosť sa stali pre mňa oporou.

Túžila som, aby sa deťom aspoň vrátilo právo na cestovné, a tiež ma nevýslovne ničilo ich vylúčenie zo školských obvodov.

- Pani riaditeľka, smiem v tej našej veci niečo spraviť? - spýtala som sa na druhý deň ráno.

- Smieš. A urobíme pre to niečo spolu. Čo máš za lubom? - odpovedala bez rozmýšľania.

- Rada by som sa stretla so starostami obcí z vylúčených školských obvodov.

- Dobre. A ja skúsím poprosiť o pomoc pani Angeliku, ktorá pracuje na krajskom školskom úrade.

Slovo dalo slovo a dôvera pani riaditeľky a zástupkyne ma naplnili rozhodnosťou. Moje prvé kroky viedli na Obecný úrad v Lievikove. Privítal ma starosta, ktorý mal už viac ako rôčik odslúžený vo vedení dediny. Pozorne si ma vypočul a súhlasne pritakával kývaním hlavy.

- Ako vám môžem pomôcť?

- Začnime najprv stretnutím s rodičmi detí.

- Stretnutia sa môžu realizovať každý týždeň tu v Lievikove.

- Prikývla som.

- Na stretnutiach s rodičmi môžeme prebrať nielen postup, ako chceme požiadať o obnovu školských obvodov, ale tiež riešiť školské záležitosti ich detí.

- Dám vám k dispozícii sálu v kultúrnom dome a rád sa zúčastním na stretnutiach. Sú to moji obyvatelia a ich deti sú budúcnosťou našej obce. Veľmi ma mrzí, že veľký

šéf vôbec nevzal do úvahy moje argumenty, ktoré boli proti zrušeniu školských obvodov. On nám to zrušenie len oznámil. A ja ako starosta obce Lievikovo, ktorá nemá školu, som bezradný, nemám oporu, pomocnú ruku, ktorá by mi s tým všetkým pomohla. Sám vidím, že tí ľudia žijú z ruky do úst. Ako majú ešte našetriť peniaze pre svoje deti na cestovné do školy?

Stretnutie s pánom starostom ma ešte viac utvrdilo v tom, že som na správnej ceste. Cítila som, že čoskoro všetko dopadne veľmi dobre. Rodičia prijali pomocnú ruku všetkými desiatimi. V ich očiach zaiskrila nádej.

- Ako vám môžeme pomôcť, pani asistentka? - pýtali sa ma, keď ma stretli.

- Jednoducho, - usmiala som sa. - Naďalej posielajte deti do školy a dbajte na to, aby ich správanie a príprava na vyučovanie boli na úrovni.

- Nebojte sa, urobíme všetko, čo je v našich silách, - dušovali sa.

Vedela som, že konečne začína dozrievať prvé ovocie niekoľkoročnej práce s rodičmi, ovocie spolupráce.

Privítanie starostu obce Malý Ideľ ma trochu ochromilo. Mladý starosta maďarskej národnosti si ma síce vy počul, ale jeho neistota a nerozhodnosť mi podpílili nohy.

- Povedzte mi, - začal lámanou slovenčinou, - prečo chce škola hodiť svoju chybu na nás starostov?

- Prosím? Nerozumiem vám.

- Stalo sa to na pôde školy.

- Áno, nepopieram, boli to naši žiaci aj pôda školy, ale

vaši obyvatelia, vaša budúca generácia. Sme v tom spolu. To, čo som vám toľkokrát opakovala, sa aj udialo! Povedzte mi, koľkokrát som prenasledovala vašu detskú lekárku, aby nedávala žiakom len tak ospravedlnenky! Koľkokrát som vám hovorila, že vy ako starosta musíte s nami spolupracovať a zabrániť, aby sa zhoršila školská dochádzka! Pretože ak ktorékoľvek dieťa, je jedno, či maďarské, slovenské, alebo rómske, nepríde do školy čo i len jeden deň a nemá zdravotný problém, tak nikdy nedobehne to, čo zameškalo a vychováme z neho notorického absentéra a fluktuanta! Už som kričala, nedokázala som hovoriť pokojným hlasom.

- A teraz idete strkať hlavu do piesku ako pštros! Nedovoliť vám to, budete musieť prijať svoj podiel viny!

- Dobré, - sklonil pokorne hlavu. - Len už nekričte. Máte pravdu.

- Viem, že mám pravdu a neustúpim.

Mala som pocit, že starosta je stratený v inej dimenzii. Cítila som, že sa bojí veľkého šéfa. No ustúpiť som nemienila.

Keďže som členkou rómskeho literárneho klubu RO-LIK, ktorý združuje rómskych spisovateľov na Slovensku, prijala som pozvanie nitrianskej katedry romológie, kde niektorí naši členovia mohli predniesť zopár svojich veršov. Zaujala ma pani, ktorá sedela predou mnou hneď v prvom rade, fotila a občas sa nám stretli pohľady. Jej pohľad bol ako magnet. Hovoril mi, aby som sa nebála. Cítila som,

že máme niečo spoločné, mala som pocit, že sa odniekiaľ poznáme. Volala sa Magdalénka. Zapôsobila na mňa hneď. Páčil sa mi jej názor na všetko, cítila som, že sme naladené na rovnakú vlnovú dĺžku. Jej duša bola jemná na dotyk a vnímavá na dialku.

- Skús napísať ombudsmanke na ochranu ľudských práv. Všetko jej v liste opíš, možno ti bude vedieť pomôcť. Diskriminácia detí jej nie je ľahostajná, - radila mi.

Pozorne som ju počúvala a moje srdce mi šepkalo, aby som poslúchla. Prišla som domov, vytiahla z tašky pero a začala som písať, až sa mi parilo spod prstov.

*Vážená pani ombudsmanka! Obraceiam sa na vás s prosbou o pomoc...*

Na druhý deň som list poslala. Dni plynuli ako rieka, raz pomaly, inokedy veľmi divoko vymývali jej brehy. Každý deň som sa pýtala, dokedy bude ešte trvať táto nenávisť, ktorá nás všetkých požiera ako mor.

Blížil sa vzácny termín okrúhleho stola, ktorý sa mal uskutočniť na Obecnom úrade v *Ďatelinke*. Témou bolo zrušenie školských obvodov pre rómske deti z okolitých dedín. Úrad verejnej ochrankyne pre ľudské práva rozposlal pozvánky veľkému šéfovi, starostom vylúčených obcí, pani riaditeľke, ministerstvu školstva, Úradu splnomocnenca pre rómske komunity a mne. Za okrúhlym stolom sa zišlo osem statočných. Každý si stál za svojím a myslel si, že pravda je len a len na jeho strane. Veľký šéf svojou aroganciou nedal na seba dlho čakať. Predviedol sa v celej svojej paráde ako pyšný páv. Z jeho úst

vychádzalo len dudri-dudri. Starostovia okolitých obcí ti chučko sedeli, až nakoniec pán starosta z obce Malý Ideľ s maďarským prízvukom vyhlásil: - Toto však nie je problém obcí! Toto je problém školy!

Cítila som, ako vo mne vrie od hnevu krv.

- Pán starosta, pozrite sa na mňa. Pamätáte si ma?

Bolo mi jedno, že pri okrúhlom stole sedí osobne prítomný splnomocnenec vlády pre rómske komunity, pretože keď sme ho najviac potrebovali, dovolil, aby ho cudzie vlny odplavili ďaleko, nechal sa nimi unášať a nášmu rómskemu brehu a krivde, ktorá sa stala našim rómskym deťom, sa vyhýbal.

- Áno, - odpovedal zahanbujúco starosta Malého Ideľa.

- Som asistentka, ktorá pred niekoľkými rokmi, keď prišla učiť do *Ďatelinky*, zavítala za vami a povedala vám, že ak obec nebude spolupracovať so školou a nenájdem spoločné riešenia, ako dosiahnuť, aby pani doktorka neospravedlňovala deťom dni a týždne absencií, pokazí sa školská morálka. Sám ste mi vtedy sľúbili, že na to dohliadnete!

- Lenže načo riešiť to, aby Cigáni chodili do školy? - zahabkal.

- Uvedomujete si, že deti si tým odvykajú od povinnej školskej dochádzky a môže narastať kriminalita? Na tom, čo sa stalo, milí páni starostovia, máte tiež svoj podiel viny. Vôbec sa nestaráte o voľný čas vašich maloletých obyvateľov, vo všetkom sa spoliehate na školu! A pritom štát vytvára jednotlivé programy, výzvy, dotácie, ktoré

môžete využiť. Viete, ak niekto nechce, tak sa nebude diať nič prospešné.

Zrazu som si uvedomila, že miestnosťou sa šíri iba môj hlas a naráža na tvrdé srdcia stien. A každé jedno moje slovo sa odrážalo ako bumerang. A spätný náraz zaboľel. Sadla som si.

Pani riaditeľka predstavila plán práce s deťmi v škole, v ktorom opísala konkrétne aktivity so žiakmi, projekty, do ktorých je škola zapojená a plánuje sa zapojiť. Vyzdvihla sociálnu inklúziu, ktorá prebiehala v jednotlivých triedach. Všetci združení pri okrúhlom stole ju pozorne počúvali. A ja som ich pozorovala. Veľký šéf sa tváril ako pozorný poslucháč, ale myslel si svoje. Bože, ako prelomiť tento kus ľadu? Videla som na ňom, že nemieni ustúpiť, aj keď vedel, že nemá v rukách správne karty a prehráva.

O niekoľko týždňov krajský školský úrad písomne oznámil, že sa obnovujú školské obvody s okolitými obcami. Úrad verejnej ochrankyne ľudských práv v tom zohral nemalú úlohu. Nebyť jeho, neriešil by to nikto. Potešila som sa, spadol mi kameň zo srdca. Naše rómske deti tu môžu byť legálne.

Zdanlivo bolo všetko na správnom mieste. Školské obvody boli obnovené a pani riaditeľka nebola odvolaná. Lenže nič už nebolo ako predtým. Ako pedagógovia sme sa ešte viac zomkli a sústredili sa na prácu s deťmi. A ja som každý deň plnila sľub, ktorý som dala rodičom detí

v škole v *Ďatelinke*, že sa budem s plným nasadením venovať tomu najcennejšiemu, čo majú – ich deťom. A tak sa aj stalo. Každé popoludnie deti trávili voľný čas v mojej prítomnosti.

Počas incidentu som si neuvedomovala, ako rýchlo plynie čas a nedá sa zastaviť ani vrátiť. Moja práca čoraz viac pohlcovala moje bytie a venovala som jej energiu. Nevedela som si predstaviť deň bez mojich kuriatok. Michal, zbitý chlapec, ktorého podľa médií dlhodobo šikanovali rómski chlapci a mal z Rómov doživotnú traumu, zostal naďalej naším žiakom, až kým sa s nami v deviatom ročníku nerozlúčil. A jeho najlepšími a najvernejšími kamarátmi boli práve Rómovia. Útočníkov súd spravodlivo potrestal.

Keď verejnosť narazí na internete na túto kauzu, nenávisťnými poznámkami, súdmi a komentármi uráža všetkých rómskych žiakov z *Ďatelinky* aj všetkých slovenských Rómov a neraz by ich najradšej videla v plyne. Netuším, kde sa vzalo v ľuďoch toľko nenávisť. Za falošné obvinenia z dlhodobo školou tolerovanej šikany nerómskych detí, bolesť, strach a prebdené noci sa nikomu z nás dodnes nikto neospravedlnil.

Spávať mi nedá smutné a boľavé zistenie, že niekto chcel využiť a zneužiť nešťastnú situáciu, bitku o priazeň nerómskeho dievčaťa len preto, lebo zatúžil po kresle pani riaditeľky. Kolegyne, o ktorých som si myslela, že sú naložené podobne ako ja, na rovnakej vlnovej dĺžke, podrazili cielene škole, jej filozofii a ostatným kolegyniam nohy.

Škrie ma, že v čase búrky a krupobitia som si nevšimla ich bábkové divadlo. Keby som to dokázala, mohla som situáciu predísť alebo ju aspoň zmierniť. Napriek všetkej trpkosti, ktorá vo mne zostala, si uvedomujem, že všetko zlé, čo nás v živote stretne, je na niečo dobré a má svoju príčinu. Len sa nevzdať a nezutekať, ľahkosťou pierka preskočiť hlbokú priepasť a nezľaknúť sa páliacich jazykov a syčiaceho pekelného ohňa.

Sedela som v opustenej triede a vybrnkávala som na gitare akúsi vymyslenú melódiu.

- Pani asistentka, vy viete hrať na gitare? Do dverí nakukli štyri páry chlapčenských očí.

- Trocha, chlapci moji.

- A naučili by ste nás to?

- Áno, naučila.

- Lenže my nemáme gitary, - smutne sklonili hlávky.

- Nevadí, doma nejaké mám. Donesiem ich, možno sa vám budú páčiť.

Na druhý deň som priniesla gitary. Chlapci sa z nich od rána tešili. Vedela som, že sú z *Ďatelinky* a že to nie sú rómski chlapci, ale bolo mi to jedno. Stačilo mi, že sa chcú naučiť hrať.

Na tabuľu som nakreslila ruku a prsty okrem palca som označila číslami. Začala sa cesta do hlbín gitarovej školy. Na prvej hodine sa chlapci zoznámili s dvomi základnými akordmi.

- Chlapci, vedia vaši rodičia, kde ste?

- Áno, pani asistentka. Veľmi sa tešia, že sa učíme hrať na gitare a nenudíme sa doma. Pozdravujú vás.

Slová „pozdravujú vás“ ma zohriali a zároveň pichli pri srdci. Deti neriešia problémy dospelých, ich čisté nevinné duše ma uchvacovali každý deň.

Začal sa každodenný kolotoč, ale v opatrnom rytme. Už to nebolo ako na horskej dráhe. Doobeda vyučovanie, poobede voľnočasové aktivity a príprava na vyučovanie. Moja práca ma pohlcovala čoraz viac, každý deň mi dávala spoznávať svoju tvár a ja som túžila objavovať jej tajomstvá.

Vonku pršalo a deti na posledných vyučovacích hodinách už mleli z posledných síl. Jediné, čo im pomáhalo, bola myšlienka, že poobede sa bude hrať florbalový turnaj učiteliek proti žiakom. Na ich tváričkách sa dalo čítať, ako sa tešia, že nám spočítajú ťažké hodiny.

- Pani asistentka, uvidíte, ako poobede prehráte, chichi.

- Jaj, či sa bojím! - položila som si ruku na srdce a spolu s deťmi som sa zasmiala.

- Ani neviete, ako sa tešíme.

- Tiež sa teším, kuriatka moje. Nevieť sa dočkať.

Poobede nastala hodina H. Kolegyne spolu so mnou zobrali hokejky a začali sme hrať proti našim žiakom, ktorí nás bez akýchkoľvek zábran pred týždňom vyzvali. Celá horná chodba sa ozývala smiechom a burácala potleskom detských divákov. Bolo jedno, koľko prehrávame,

dôležité bolo, že sme sa vedeli spoločne zasmiať a zahrať. Po polhodine unavené naháňaním loptičky sme ukončili hru a priznali prehru. Naším chlapcom iskrili očká radosťou, kým my sme odpadávali od príjemnej únavy.

*Ach, toto by mali vidieť ctení páni obecní poslanci na čele s veľkým šéfom, nie stále hľadať chyby, preletelo mi myslou.*

Učiteľka Vrlíková sa viac ako mesiac trápila na maródke s bolesťou kolena. Keďže učila v špeciálnej triede, bolo potrebné, aby pani riaditeľka zabezpečila zastupovanie. A tak do čisto ženského kolektívu vstúpila mužská pedagogická noha – Majo, manžel mojej kolegyne Daniely. Stále sa usmieval, až som mala občas pocit, že mu úsmev behá okolo celej hlavy. Pôsobil priateľsky. Potešilo ma, že deti ho prijali. Bola som šťastná ako blcha, lebo konečne som sa mohla venovať dievčatám, tráviť s nimi viac času a chlapci mali svojho strážneho anjela.

*Ako sa máš, Hermína?* prečítala som si esemesku od kolegyne Vrlíkovej. Keďže som bola dosť rozlietaná a nestíhala som odpísať, urazila sa.

*Už na mňa nemáš čas?* bombardovala ma cez mobil výčitkami.

*Zastav sa u mňa aspoň po maródku, nástojila.*

Chťiac-nechťiac som sa k nej po práci vybrala. Privítala ma, opierajúc sa o paličku.

- Že si vôbec prišla!

- Ahoj, prepáč, ale naozaj neviem, čo skôr. Je koniec novembra a už teraz rozmýšľam, čo budem nacvičovať s deťmi na vianočný program.

- Prepáč, že som si dovolila obťažovať ťa!

- Prosím ťa, mohla by si prestať? Radšej mi povedz, ako sa máš. Čo koleno?

- Bolí, ale o týždeň už prídem do práce. Naďa, potrebujem s tebou niečo prebrať, - začala vážne. Podvedome som zovrela ruky do pästí.

- Pozri, nemám už dvadsať a chcem ťa poprosiť, aby si mi sľúbila, že keď sa náhodou pominiem, postaráš sa o môjho Jana a vezmeš ho k sebe.

- Ako? Nerozumiem. Hovoríš o smrti? Znamená to, že nie je s tebou niečo v poriadku. Povedz mi pravdu!

- Som zdravá, veď som povedala, že o týždeň nastúpim do práce. Len mi daj svoje slovo, že sa postaráš o môjho Jana.

- Och, to nemyslíš vážne! Mám svojho manžela, a keby som aj nemala, tak by som to neurobila. Je to pre mňa cudzí človek. Prečo niečo také odo mňa žiadaš?

- A čo by sa ti stalo? - rozhorčene rozhodila rukami.

- Zbláznila si sa?!

- Upokoj sa. Pochopila som, že nechceš.

Zmätok, ktorý zasiala v mojom srdci, ma rozhodil a zneistil. Nevedela som sa upokojiť, nájsť vnútornú rovnováhu.

Vrlíková nastúpila do práce a ani slovom nespomenula svoju prosbu, čomu som bola nesmierne rada.

- Mračná nastupuje do dôchodku, mala by si s tým niečo spraviť, - uprela na mňa vyčítavý pohľad. - Necítim sa dobre, určite zasa pôjdem na maródku. Mračná by ma

mohla zastúpiť.

- A čo mám s tým spoločné ja? Pamätaj, nikdy som niečo také neurobila ani nikdy neurobím. Nedovolím si ovplyvňovať vedenie, nič z toho sa ma netýka! Nestačilo ti, čím všetkým sme prešli? Tentoraz som hodila pohľad plný výčítiek ja. Pokojne si odpila z kávy, preto som pokračovala: - Jáj, už viem. Teba ten stres a tlak verejnosti neohrozoval. Išlo to mimo teba, týkalo sa to iba vedenia. Prosím, sprav mi radosť a nechaj ma pracovať.

Od toho dňa som zostávala v škole až do večera. Nemala som chuť ísť s kolegyňami do mesta a nechať sa ponížovať len preto, lebo sme mali spoločnú cestu. A tak sa to ťahalo až do Vianoc.

Po Vianociach sa Vrlíková necítila dobre a dala sa vypísať. Asi jej naozaj bolo zle, lebo väčšinu času strávila v nemocnici.

Vnútorne som nedokázala prelomiť múr, ktorý svojim prístupom vo mne postavila. Vedela som, že sa pohádam, pretože nie raz som si všimla, že aj keď nie je v práci, rieši záležitosti školy, dochádzku žiakov a ťahá za všetky nitky ako tieňová riaditeľka. Nepáčilo sa mi to. Možno preto som nenašla silu navštíviť ju v nemocnici.

Od chvíle, keď Mračná definitívne odišla do dôchodku a na jej miesto nastúpil Majo, som zacítila závan jari uprostred zimy. Už som nepočula Mračnej zvýšený hlas na chodbe, ihrisku či v triede a pomaly som sa prestávala báť, že niektoré deti pocítia jej hnev. S novou chuťou som sa pustila do práce a v hlave sa mi začali rodiť nápady.

Sneh sa pomaly rozpustil a za oknami bolo cítiť vôňu jari. Slniečko sa častejšie usmievalo a príroda sa začala prebúdzat' k životu.

- Nad'ka, ozvi sa pani učiteľke Vrlíkovej. Aspoň jej napíš esemesku, kým je čas, - prekvapila ma na chodbe prosbou riaditeľka. V jej očiach som uvidela starosť.

- Pani riaditeľka, ale ja jej nemám čo napísať, - sklopila som oči. - Nehnevajte sa, ale zatiaľ sa jej neozvem.

- Dobre, chápem. No potešila by sa, - pokývala veľavravne hlavou a zmizla za dverami riaditeľne. Pozrela som sa von oknom.

- Ako rýchlo je tu jar. Ani som sa nenazdala. Čas beží. Škoda, že sa tak rýchlo nehoja aj ubolené rany.

Vyčítala som si, že Vrlíkovej neviem odpustiť, ale nešlo to. Dostala som od nej veľa profesijných aj osobných podpásoviek, a preto som to nedokázala, hoci som sa za to každý deň vrúcne modlila.

- Nad'ka, Vrlíková nás práve navždy opustila, - vyrušila ma z rozjímania so zlomeným hlasom Sofia. Mlčala som, nebola som schopná povedať slovo. Pred očami sa mi začal premietat' celý ten smutný film mojich stretnutí s kolegyňou Vrlíkovou. Cítila som sa pod psa. Ani neviem, či to bola bolesť, smútok, alebo ľútosť. Hľadala som pre ňu vo svojom srdci odpustenie a dúfala, že jej smrť je poslednou kapitolou tohto filmu. Mýlila som sa. Nedokázala som odpustiť ani zabudnúť.

- Volala Mračná a vyjadrila sa, že Vrlíková sa pred smrťou jednoznačne vyjadrila, že si nepraje tvoju prítomnosť na svojom pohrebe, - riekla mi riaditeľka nahnevane a zároveň bolestne.

- To je v poriadku, pani riaditeľka. Aj tak by som na jej pohreb nešla.

Učiteľky boli prianím nebohej kolegyne zaskočené.

- Čo sa stalo? Čo zlé Naďa urobila, že mala Vrlíková takú prosbu? Videla som ich spýtavé pohľady a otázky plávajúce v zborovni. Rozhodla som sa nikomu nič nevyšvetľovať. Načo aj? Vedela som, že kým mala dosť síl, pred každým, koho poznala, ma ohovorila. A určite im neprezradila, prečo som nechala zamrznúť naše priateľstvo.

V deň jej pohrebu som zostala poobede v škole sama a kolegyne odišli na poslednú rozlúčku s ňou. Škola zívala prázdnotou a po chodbách prázdnej budovy sa ozývali iba moje ubolené vzdychy - modlitby srdca.

- Môj Pane, keď som bola v kláštore, prechádzala som ťažkými chvíľami a moje srdce sa zvíjalo v reťaziach bolesti, hovorila som si, že toto musím zvládnuť. Je vo mne predsa toľko sily! Po odchode z kláštora som pochopila, že moja krížová cesta sa ešte neskončila. Celý môj život je poznačený pádmami a ešte ťažšími vstávaniami. Katarínami či Vrlíkovými, ktoré do mňa hlboko zarývajú démonické pazúry. Je zvláštne, že nekrvácam hneď, ale postupne, a vôbec sa nebránim. Prečo práve ja? Pozri sa na mňa. Som samá nedokonalosť, bojím sa fyzickej a psychickej bolesti,

pri myšlienke na ňu beriem nohy na plecia. Každý deň ťa prosím, môj Pane, aby si ma neľúbil, lebo nie som tá pravá, ale ty sa usmievaš a naplňuješ moje srdce pokojom a nehou k všetkým tvojim milovaným. Bolí ma, že posledné mesiace sme sa s kolegyňou odcudzili, ale sám najlepšie poznáš dôvod. Vieš, ako sa ma snažila ovládať, manipulovať mnou a nakoniec ma pokorila na tom najboľavejšom mieste. No nehnevám sa na ňu. Úpenlivo ťa prosím, zmiluj sa nad jej dušou. Neprosím za seba, ale za ňu.

V tichosti som sa modlila ruženec Božieho milosrdenstva až do chvíle, kým nenastala chvíľa odchodu domov.

Čas plynul a ja som sa necítila najlepšie. Podvedome som tušila, že fyzická bolesť, ktorá ma trápi, má nejakú príčinu ukrytú kdesi hlboko v mojom tele. Bolesť neustupovala a stačilo, že som zjedla obed a vystupňovala sa tak, že som takmer omdlievala. Rozhodla som sa navštíviť lekára. Po niekoľkých vyšetreniach doktorka zodvihla oči od mojich výsledkov a smutne na mňa pozrela.

- Nepoteším vás. Musíte ísť na pár dní do nemocnice.

Vypleštila som na ňu oči.

- Do nemocnice?! - zopakovala som potichu pre seba. - A čo moja práca? Moje deti? Nemôžem ísť ležať do nemocnice.

Na druhý deň som prišla do práce a naďalej sa venovala svojej činnosti. Rozhodla som sa byť ticho, nechať si tajomstvo pre seba a ignorovať to. Únava z bolesti však bola silnejšia ako ja. Nevydržala som dlho

a chtiac-nechtiac som musela ísť do nemocnice. Počítala som s tým, že si tam oddýchnem, pobudnem týždeň či dva a potom šup naspäť do školy v *Ďatelinke*. Lenže človek mieni a Boh mení. Z jedného týždňa sa stal celý mesiac. Stále som počítala minúty, kedy ma konečne pustia. Vnútorne som cítila, že moja dlhoročná práca je ohrozená.

- Neboj sa, o tvoje deti je dobre postarané, - ubezpečovala ma počas pravidelných telefonátov riaditeľka. - Mysli na seba! Musíš byť zdravá. Práca nie je všetko.

- Pre mňa áno, - vzdychala som so sklonenou hlavou a slzami v očiach do telefónu. Zrazu som sa cítila ako ruka bez prstov.

- Musíš sa vyliečiť! Nemôžeš podpísať reverz a vybrať sa domov a do roboty, - písala mi každý deň to isté zástupkyňa. - Zdravie je dôležité, nezahrávaj sa s ním.

Zástupkyňa nikdy nikomu neprejavila city, ale tentoraz som cítila, že ma má rada. Celé roky si držala odo mňa odstup a ja som sa jej bála ako čert svätenej vody. Lenže ona ma nenápadne pozorovala, všimala si moju prácu, kým ja som sa bála vstúpiť do riaditeľne vždy, keď tam sedela. Môj strach opadol a pocítila som väčšiu dôveru.

Mesiac v nemocnici ubiehal veľmi pomaly. Začínala som chápať, čo znamená nekonečno. Krátila som si ho rôznymi záškodníckymi aktivitami. Zdravotnícky personál svojím odmeraným prístupom vyvolával vo mne nezbedné, neposedné dieťa, ktoré má stále za ušami.

- Nesmiete schádzať z postele, ste po vážnom zákroku, - hrozila mi často so zdvihnutým prstom zdravotná sestra.

- Ehm, budem ležať, - prisahala som jej pravidelne. A ona si ma pravidelne nedôverčivo premeriavala. Vedela, že musí byť v strehu.

- Nezdá sa mi, že by ste ležali pokojne.

- Prečo? Niečo sa vám nezdá?

- Na tvári vám hrá nezbednosť. A v očiach blikocú ohníčky.

Zasmiala som sa. Odrovnala ma jedinou vetou. Prekvapene sa na mňa pozerala a nechápala, prečo sa vlastne škerím. Odišla z izby a ja som spustila nohy z postele a hompáľala nimi. Keďže som nízka a posteľ bola vysoká, nohy mi viseli vo vzduchu. Hodila som pohľad na stojan vedľa postele, na ktorom visela fľaša, z ktorej hadičkou stekala tekutina priamo do mojej žily na ruke.

- Nebudem tu takto šunky váľať! Idem na prieskum.

A už som pendlovala po nemocničných chodbách so stojanom a nazerala do izieb. V jednej z nich ležali dve ženy a boli také smutné, až ma pichlo pri srdci. Boli asi v mojom veku. Neodolala som a ako veľká voda som vošla do izby.

- Ahojte, lemry, - zvalila som sa na jednu z postelí. Ženy šokovane zažmurkali, akoby nemohli uveriť, že sa niekto ocitol v ich izbe.

- Nepozerajte sa na mňa tak, som živá, - pokračovala som a opäť som hompáľala nohami.

- Kto si? - odvážila sa opýtať jedna z nich. - A čo tu chceš?

- Nechcem nič. Iba som išla okolo a uvidela som, že tu

len tak lemrite, preto som neodolala a som tu.

- Si celá zelená. Vyzeráš ako duch. Mala by si ležať.

- Ja? Nemôžem ležať, pretože potom mi je zle. A navyše som na úteku.

- Na úteku? - vypleštila jedna z nich oči. - Odkiaľ a pred kým?

- Zo svojej izby. Utekám pred sestrou, núti ma ležať hore pupkom.

Moje dve nové smutné kamarátky sa začali dusiť smiechom.

- Ty si nám tu chýbala...

- Ako sa voláte? Nie, nie, počkajte, nehovorte, vymyslím vám mená. Zabavíme sa, dobre?

Ženy pozreli na seba a prikývli.

- Bože, si ako dieťa, - skonštatovala tá s vysokými páskovanými podkolenkami.

- Ty si vysoká a máš pekné podkolenky, budem ťa volať Stonožka.

Výbuch smiechu. Oči mi padli na nočný stolík tej druhej.

- A ty budéééééš... Hašlerka. Máš na stolíku moje obľúbené cukríky. Mňam, - zagúľala som očami.

Izba burácala smiechom. Chceli niečo povedať, ale nemohli. Smiech im to nedovolil. Prvá sa nadýchla Stonožka.

- A ty budeš Bubáčik.

Pokrútila som nosom.

- Prečo?

- Lebo si malá a vlásky ti trčia ako anténky. Vidieť na tebe, že si šidlo.

- Keď inak nedáte...

Pozreli sme sa na seba a zachvátila nás tretia vlna smiechu. Až taká, že Hašlerka híkala a lapala po vzduchu. Nie-len ja, ale aj ony sa vrátili do detských čias. Zrazu sa rozleteli dvere izby a stála v nich zdravotná sestra, ktorú sme okamžite pomenovali Ohida.

- Čo tu robíte?! - vyvalila na nás prísne oči. Tvárila som sa, že ničomu nerozumiem, a otočila som sa, obzerajúc sa za seba.

- Kto? Za mnou nikto nie je. Myslíte mňa?

- Vás! - skríkla a rázne vykročila ku mne. - Ste po vážnom zákroku a beháte po chodbách?!

Schmatla ma pod pazuchu a vliekla ako retardovanú osobu do mojej izby.

- Lenže ja som nebehala. Kde by som vzala na beh sily? Iba som bola na prechádzke, - snažila som sa jej vysvetliť.

- Ach, budem mať z vás mladé!

Pokrčila som nosom a zháčila sa.

- Uf, prepáčte, ale zo mňa nemôžete mať mladé. Dobre viete, že to nie je možné.

Chcela mi odvrknúť niečo štipľavé, ale keď som dokončila vetu, začala sa smiať a objala ma.

- Poďte si ľahnúť, prosím. Skutočne musíte byť teraz disciplinovaná, ak sa chcete vyliečiť, - dohovárala mi, keď ma ukladala do postele, a potom sa usmiala. - Vidím, že si tu s vami užijeme ešte kopolu zábavy.

- Na vašom mieste by som sa netešila. Dlho tu nepobudnem. Iba týždeň.

- S vašou diagnózou určite oveľa dlhšie. V očiach som jej zbadala smútok a bolesť.

- Aha, zasa ma ošuškali. Na plecيا mi sadol smútok a oči zaliali slzy.

Zobudila som sa uprostred noci a pozrela na stojan. Do žíl mi prúdila akási nová tekutina. Chvíľu som nehybne ležala. Vtom som si spomenula na vetu sestry Ohidy: *S vašou diagnózou určite oveľa dlhšie.*

Myšlienky neistoty začali útok na môj mozog.

- Musím sa ísť poprechádzať. Horko-ťažko som sa posadila, spustila nohy a počkala, kým sa mi dotočí hlava. A pod' ho na prechádzku! Bosá. Ohida mi kamsi skryla papuče, naivne sa domnievajúc, že ma to zastaví. Vykukla som spoza dverí. Chodba zívala prázdnotou a z izieb sa ozývalo pochrapkávanie pacientov. V pološere som cupkala po chodbe, ťahajúc za sebou stojan. Blížila som sa k rohu končiacej sa chodby, keď sa na mňa vyrútila biela postava a začala jačať: - Prečo nespíte?!

- Nedá sa mi, - lapala som po dychu, lebo v prvom momente som sa vyľakala, že som narazila na nejaké miestne strašidlo. Primárka nebola na tom inak. Tiež predýchala.

- Viete, ako ste ma vyplašili? Takmer som zobudila krikom celé oddelenie.

- Tiež som sa zľakla, ale vášho kriku. Celá vec mi bola

smiešna. Začala som sa rehoť. Primárka tiež.

- Naľakala som sa vášho tieňa na stene. Pozrite. Vlasý strapaté, bosá, divne pískajúci stojan a tu, aha, infúzia do žily vyzerá ako chvost. Keď som ten tieň zbadala, myslela som si, že je to čert.

- Prepáčte, pani primárka. Od smiechu mi trhalo kútkmi úst.

- Poďte si ľahnúť. Podoprela ma a pomalým opatrným krokom kráčala so mnou až do izby. Uložila ma do postele, a keď ma zakrývala perinou, spýtala sa: - Čo vás trápi okrem zdravia?

- Chcem ísť domov a do práce, čakajú ma deti. Väčšina z nich má iba mňa.

- Chvíľu tu s nami pobudnete. Potrebujete sa dať do poriadku. Vydržte, prosím, v záujme vašich zverencov, - chlácholila ma.

Snažila som sa zaspáť, ale spánok neprichádzal.

*Zbláznim sa, nemôžem tu ostať!* kričala z celej sily do tmy moja duša, ale odpoveď neprichádzala.

Neustále ležanie ma ničilo, ubíjalo moju dušu. Veľa som si čmárala s Omrvinkou, kamarátkou, ktorú som spoznala iba nedávno, ale od prvej chvíle sa stala mojou oporou. Celý život som túžila mať kamošku, ako je Omrvinka, a dobrý Boh mi dal nakoniec darček. Čmáranice s ňou ma vždy upokojili. Bolesti hlavy a žalúdka ma s veľkou silou prepadávali uprostred noci, ale často aj cez deň. Infúzie ma uniesli do ríše snov len na chvíľu. Bola som hladná ako vlčica, ale bála som sa čokoľvek zjesť. Napínanie a kŕče

ma vždy nemilosrdne vyplieskali.

Kým Omrvinka trávila čas na školení, ja som sa rozhodla pre samoliečbu terapiou nekontrolovateľného blázna a šaša celého oddelenia. Nemohla som sa dívať, ako ľudia na oddelení klesajú na duchu. Musela som ich rozosmiať. Každé ráno som netrpezlivo čakala, kedy bude po vizite, aby som mohla nastúpiť do práce. V jedno ráno však pani primárka zahlásila: - Sestra, pre bezpečnosť pacientky založite na jej posteľ ohrádku.

- Ako prosím? Som človek, nie zvieratko.

- Upokojte sa, Naďa, je to pre vaše dobro. Ešte som nezabudla na vaše prieskumnícke výlety po chodbách oddelenia v noci, - žmurkla na mňa sprisahanecky. - A sú mi známe aj vaše varietné čísla v izbách počas dňa, - potľapkala ma primárka chlácholivo po ruke, z ktorej mi trčala kanyla s infúziou. Čelo sa mi zamračilo hnevom ako malému dieťaťu.

- Aj tak utečiem, - zamrmlala som si pod nos a zakryla si perinou hlavu, aby mi to nevyčítali z očí. A veruže ani inak nebolo. Kým osadenstvo rannej vizity prešlo celým oddelením, ja som už ťahala čiaru k svojim lemrím kamarátkam do ich izby.

- Ahojte, lemry. S vypätím všetkých síl som sa dotiahla k ich posteliam.

- Ahoj, Bubáčik, - odpovedali vyrehotané. Už ma čakali.

- Čo máš dnes na pláne? - obrátila sa Stonožka na mňa s otázkou.

- Asi zdúchnem do parku. Teda, buď zdúchnem do parku fajčiť, alebo zostanem tu a budem vám robiť zléééééé. Vyberte si! - poštekli sa na nohách. Rozosmiali sa a trčiacie nohy schovali pod periny. Hašlerka zvažovala.

- Ak chceš ísť do parku, potrebuješ našu pomoc. Prišla si nás vydierať, - okamžite odhadla situáciu Hašlerka. Prikývla som.

- A ako sa chceš dostať von, keď máš ležať a nevládzeš toľko prejsť, há?

- Na chodbe som videla vozík, - začala som sa kývať dopredu a dozadu a významne gúľať očami.

- Bože, kde chodíš na takéto nápady? - vybuchli moje lemry do smiechu. Hodila som rukou.

- No tak, nezdržiavajte, musíte mi pomôcť, kým tam ten vozík je.

- Čo s tebou? Si horšia ako moja päťročná dcérka, - riekla Hašlerka. Vstala a obliekla si župan.

- Ideme s tebou, - zahlásila Stonožka a s úsmevom ma objala okolo pliec.

Akcia *Park* sa mohla začať. Hašlerka sa vybrala na chodbu poprechádzať sa a nenápadne zistiť stav terénu. Ja so Stonožkou sme ticho čakali v izbe. Neubehlo ani desať minút a Hašlerka dofrčala s vozíkom.

- Sadaj, rýchlo! - zavelila.

- Tebe sa to povie, ale ja som chodiaca bolesť.

- Zatni zuby, nádych - výdych, otvor oči doširoka a sadaj! - prikázala druhýkrát. S dusiacim smiechom som

odkväcla do vozička. Ako nabité duracelky ma tlačili moje lemry do parku a ja som sa celý čas nevedela prestať tlmenie smiať. Sloboda. Chodbou sa ozýval môj chichot a piskľavý zvuk kolies vozíka. Už-už sme sa blížili k dverám, keď sa za nami ozval hlas: - Kam ste sa vybrali, dámy? Pribehla k nám sestra Fifipierko a postavila sa vozíku do cesty, rozhodnutá zabrániť nám v odchode vlastným telom.

- Len do parku, na čerstvý vzduch.

- A kto vás pustil?

- Jasné, že pani primárka, - odpovedala som pohotovo a takmer som si zlomila prsty na rukách, aby som sa nezačala rehoť. Fifipierko chvíľu uvažovala a potom ustúpila.

- Tak choďte, vonku je pekne. Nebuďte však dlho.

Vystrelili sme ako rakety. Tešili sme sa ako malé deti, že sme vonku na slniečku.

- Fajčíš? - vytiahla Stonožka zo župana cigarety. Prikývla som, ale aj zaváhala.

- Nemala by som, ale vyskúšam. Bude zábava.

Bolo nám dobre. Sedeli sme v tieni mohutnej lipy, fajčili a potichu sa zhovárali. Odrazu sme boli znovu ľudia, nie pacienti a diagnózy, keď zrazu Hašlerka so strachom v očiach povedala: - Primárka. Vyfúkla dym, rýchlo zahasila cigaretu a sucho skonštatovala: - Bude zle.

Stonožka rýchlo zahodila cigaretu za seba a ja som ju nezahasenú strčila do vrecka župana.

- Ženy, čo tu robíte?

- Chytáme teplé lúče slnka, - odvetila som pohotovo za všetky tri, prižmúrila som oči a vystavila tvár teplým lúčom.

- Fajčíte? - nedala sa prekabátiť primárka.

- Nie, božechráň. Veď ja to nesmiem, pani primárka, - dušovala som sa a pre väčšiu dôveryhodnosť sa bila pritom do prs.

- Takže nefajčíte? - znovu položila kontrolnú otázku primárka. Zagúľala som očami a nechápavo rozhodila rukami, akože nerozumiem, o čo jej ide.

- A prečo vám potom horí vrecko župana, Naďa?

- Božinku, ja horím! - začala som sediac na vozíčku kričať a hasiť vrecko, z ktorého vystupoval kúdol dymu a kde-tu už vystrkovali rožky malé plamienky. Primárka pohotovo otvorila fľašku s minerálkou a s prehľadom zažehnala požiar. Potom mi pozrela vážne do očí.

- Ste nenapraviteľná! Ani sa nebudem pýtať, kto prišiel s nápadom ísť von.

Pohotovo som ukázala prstom na Stonožku. Tá sa zvíjala smiechom. Dobré sa jej smialo, keď nehorela. Deň so smiechom ubehol veľmi rýchlo, lebo smiech je najlepší lekár. Vedela to aj primárka. Už som sa tešila, ako večer všetko vyrozprávam Omrvinke, keď bude cestovať domov vlakom. Omrvinka a mamina boli dve ohnivká, ktoré ma udržiavali v rytme. Ich kontakt so mnou, aj keď iba na diaľku, ma vždy naplňal nádejou, že bude dobre.

- Nadi, vieš, že je tu aj detské oddelenie? - informovala ma jedného dňa Hašlerka.

- Áno? - zaiskrilo mi nezbedne v očiach a už som začala kuť plán. Myšlienka sa napojila na myšlienku a ocitla som sa na detskom oddelení. Smutné tváričky detí bez iskry v očiach ma obarili.

- Ahojte, deťúrence, - prihovorila som sa im.

- Kto si?

- Taká teta, ktorá spadla z neba, - odpovedala som.

- Chi-chi-chi, že z neba.

- Zahráme sa na slepú babu?

- Ááááánoo! - výskali deti a okamžite začali rečňovanku.

- ... ika, ika, ikajú, Indiáni cikajú, - ukázal na mňa malý vysmiaty špunt a ja som sa stala prvou slepou babou. Oči mi obviazali uterákom, zatočili ma a hra sa mohla začať. Keďže som si vybrala tichú slepú babu, bolo pre deti veľmi ťažké udržať smiech. Darilo sa im predou mnou síce utekať, ale smiech ich vždy prezradil. Nakoniec som chytila jedného zajatca a začala som rukami zisťovať, o koho ide. Samozrejme, že ruky mi vyleteli vyššie od mojej hlavy a pod prstami som zacítila niečo hrboľaté.

- Ženské prsia? - zadivila som sa. Ktosi mi strhol uterák. Predou mnou stála primárka a z očí jej šľahali skutočné hromy-blesky. Ruky som mala stále položené na jej prsiach a nie a nie ich dať dolu, lebo som skamenela od strachu. Za chrchtom sa mi ozýval hurónsky smiech detí.

- Prepáčte, pani primárka, nemala som v úmysle chytať vaše nárazníky, - slabikovala som nechtiac ako robot a zahabene som spustila ruky pozdĺž tela. Primárka sa

nezdržala a začala sa smiať tak, že sa až predkláňala.

- Raz ma zničíte smiechom, Naďa, alebo hnevom, - snažila sa zase vojsť do roly primárky. - Poďte konečne na oddelenie, na ktoré patríte.

- Vzdychna som si, natiahla ruky, akoby som mala na zápästiach policajné železka, a takto zaistená som deťom šepala: - Ak sa mi podarí utiecť, ešte prídem.

Deti mi mávali na rozlúčku. Keď sme vyšli z detského oddelenia, primárka mi riekla: - Zabudnite na to. Musíte sa šetriť. Myslite, prosím, na seba.

Mesiac v nemocnici sa konečne presypal cez presýpacie hodiny a ja som mohla ísť spať do práce. Deti ma privítali s radosťou a nadšením. Poobede som zažila šok. Nerómski chlapci z *Ďatelinky* sa poberali domov.

- Kam idete, chlapci? Máme predsa športový krúžok.

- Domov, pani asistentka. Keď ste tu neboli, bolo povedané, že Ďatelinčania musia ísť poobede domov.

- Kto šíri také nezmysly? Do srdca mi vstúpila horkosť.

- Pekne zostaňte, máte krúžok, do ktorého ste riadne zapísaní. Čo ak sa vám cestou niečo stane a ja budem za to zodpovedná, pretože ste mali byť na krúžku?

Chlapcom zažiarili očka.

- Naozaj môžeme zostať? Ste perfektná. Zahráme si?

- Zahráme a potom pôjdeme do dediny. Všetkých pozývam na pizzu.

- A my vás na kávu.

Hra bola v plnom prúde. Sedela som na lavičke

a pozorovala svoje ratolesti. Bolo vidieť, ako sa tešia z maľičkosti, ako je hokejka.

Chlapci hrali polhodinku. Stopla som hru.

- Chalani, teraz si pôjdete oddýchnuť do počítačovej učebne a vymeníte sa s dievčatami. A potom pôjdeme do dediny.

- Dobre, pani asistentka, aj tak sme už spotení ako myši a nevládzeme.

Chlapci odišli do učebne a prišli dievčatá.

- Dievčatá moje, čo poviete na to, keby sme si zahrali vybíjanú?

- Pani asistentka, dnes sa nechceme hrať, radi by sme sa rozprávali s vami v kruhu priateľstva so sviečkou.

Prikývla som a potichu sme vplávali do triedy. V priebehu niekoľkých sekúnd sedeli v kruhu so zapálenou sviečkou uprostred.

- Pani asistentka, chýbali ste nám. Chceme vám povedať, čo sme zažili, kým ste tu neboli.

Naše sedenie pri sviečke prerušili chlapci, ktorí sa prirútili ako tornádo do triedy. A za nimi vreštiaca kolegyňa Sofia.

- Čo tu robia Ďatelinčania?! Čo tu hľadá tento?! Prečo sedí v počítačovej učebni, keď jeho otec brojil proti škole?!

- ziapala na mňa. V triede nastalo ticho.

- Majú so mnou krúžok. Poslala som ich tam, aby nešli spotení so mnou do dediny.

- Nie je žiadny krúžok! - vrešťala kolegyňa ďalej.

Bola som naplnená hnevom ako rozbuška. Stačilo

potiahnuť šnúrkou.

- Myslím, že je to môj krúžok a poobede sú deti moje.

Zostala stáť v nemom úžase. Mne však neunikol vystrašený pohľad chlapcov. Zazvonilo, čo bol signál, že je čas ísť domov. Krúžok sa skončil. Deti sa bez slova pobrali do svojich domovov a kolegyňa do zborovne. Zostala som v triede sama ako opustený prst.

- Čo tá pizza? - spýtala som sa prázdnych múrov.

- Bože môj, nestačil im stres, ktorým sme si prešli? Prečo ešte stále pokračujú a idú z extrému do extrému? Ved' sú to len deti, nemôžu za svojich rodičov. Či sme nehovorili, že pre nás sú dôležití všetci žiaci?! Vodu kážeme a víno pijeme? Cítila som, ako ma ich hnev a nenávisť trhajú na franforce. Všetky moje sny a túžby sa rozplynuli.

Ved' ničia moju prácu. Prácu, ktorej sa roky venujem, na ktorej mi tak veľmi záleží a pre ktorú som tak veľa obetovala.

Všade bolo ticho a ja som si bola istá, že som v škole sama. Zobrala som si veci a odišla do zborovne. Sedela tam riaditeľka. Čakala ma.

- Sadni si. Odsunula mi stoličku, aby som sa mohla posadiť. Položila som si veci na stôl a zošuchla sa na stoličku proti nej. Hlavu som si vložila do dlaní.

- Pani riaditeľka, už tu nechcem učiť. Nemôžem byť súčasťou takéhoto nepedagogického prístupu. Naše deti si toto nezaslúžia, či už sú rómske, alebo nerómske, či ich rodičia stáli na tej, alebo onej strane. Zodpovedám sa za svoju prácu vám a pani zástupkyňi. Nikto nemá právo

posielať domov moje deti z krúžku! Nemôžem za to, že žiaci sa hlásia na môj krúžok a nebaví ich zumba. Prosím, nehnevajte sa, ale nedokážem pracovať, ak viem, že niekto ohrozuje výsledky mojej práce, - išiel zo mňa príval slov a blen posledných mesiacov. Riaditeľka ma počúvala a bolo vidieť, ako sa jej bolesť a sklamanie z kolegyne Sofie odrážajú v očiach.

- Lenže ja ťa nepustím, Naďa, - riekla po chvíli.

- Deti ťa potrebujú. A ja tiež. Hádám sa len tak nevzdáš!

- Prepáčte, neviem pracovať pod nátlakom a bez podpory. Tiež som iba človek.

- Rozmysli si to. Prosím, neurob unáhlené rozhodnutie.

- Nebudem a nechcem tu už učiť, - zopakovala som vetu a cítila sa ako postrelené vtáča, ktoré nemôže vzlietnuť. Obidve sme odišli domov s veľkou dierou v srdci.

Na druhý deň sa na mňa kolegyňa Sofia so svojou dcérou nemohli ani pozrieť. A ja som sa všemožne vyhýbala zborovni. Hodina matematiky, ktorú učila kolegyňa a kde som mala asistovať, bola pre mňa ako trest. A pritom som tak milovala tento predmet! Trieda, ktorá bola zvyknutá, že som na hodinách, bola v šoku. Žiadny úsmev, pohladenie či len obyčajné štuchnutie. Nič. Jediné, čo sa triedou ozývalo, bol kolegyňin krik. Skončila sa hodina utrpenia a ja som sa pratala na chodbu.

- Pod' na chvíľu do kabinetu, - povedala Sofia. Krv mi stuhla v žilách a cítila som sa ako jedno z detí.

- Nikdy ti nezabudnem, ako si zhodila moju dcéru! Už

som ti prízvukovala, že Ďatelinčania majú chodiť domov.

- Je to môj krúžok, ja rozhodujem, kto na ňom môže byť. A nie som až tak vážne chorá, aby som nevedela posúdiť, čo je správne a čo nie. A tebe sa tu a takto zodpovedať nebudem. Zodpovedám sa iba vedeniu školy a nikomu inému, - vychrlila som, vstala a odišla z kabinetu.

Bojovať sama na bojovom poli, ktoré je celé podmíňované, bolo pre mňa veľmi ťažké. Netušila som, kedy ktorá mína vybuchne a roztrhá ma na franforce. Na pleciah som cítila ťarchu, ktorá ma tlačila k zemi a zo dňa na deň bola ťažšia. V mysli som sa vrátila do čias, keď som bola v Krakove a stále som musela zápasiť a bojovať. Namiesto tvorenia dobra a príležitosti pre každého. Takýto dennodenný boj s vnútornými sabotérmi ma unavoval, ničil a pomaly zabíjal. V škole som sa cítila príjemne iba s deťmi. Boli ako ja. Keď sa poobede dalo, brali sme nohy na pleciah a hýbaj čo najďalej od školy. Dusno, ktoré vládlo v jej priestoroch, každý deň kládlo svoje pazúry na môj krk a dusilo ma. Nechápala som, ako je možné, že sme zvládli obdobie krupobitia a teraz sa takto navzájom hryzieme. Vedela som iba jedno - že skôr či neskôr budem musieť naozaj opustiť miesto, ktoré je pre mňa také vzácné.

Riaditeľka so zástupkyňou nenechali nič na náhodu. Začali hasiť oheň na streche rázne a bolestne. Videla som, že určitým ľuďom sa ich kroky nepáčia, ale nemali inú možnosť, len ustúpiť.

Zavolali Sofiu a jej dcéru Žanetu do riaditeľne.

- Sme škola, - začala riaditeľka, - ktorá sa snaží pomocou inklúzie vychovať deti s veľkým srdcom, deti, ktoré budú rúcať predsudky a budú schopné navzájom sa rešpektovať. A pani asistentka Naďa je nám v tomto veľkou pomocou a oporou. Len vďaka jej prítomnosti sme sa aj my pedagógovia naučili pracovať s deťmi z komunit, preto nestrpím, aby ste vy dve útočili na žiakov, poza môj chrbát robili rozhodnutia a mňa ako riaditeľku školy stávali do veľmi chúlостivej pozície!

Sofia urazene sedela a bolo na nej vidieť, že nie je ochotná akceptovať riaditeľkino rozhodnutie.

- Tu sa pracuje s deťmi, nemôžeme sa správať ako na trhu! Každý jeden pedagóg nech sa radšej venuje svojej práci. A vy tiež. Vyprosím si špehovanie pani asistentky a žiakov na poobedňajších aktivitách! - rúznym hlasom dodala pani zástupkyňa.

Moja práca začala prinášať prvé ovocie. Všetko sa zdalo ideálne. Lenže moje vnútro, moja láska a odhodlanosť k práci už boli nahlodené akousi nechufou. Každý deň som vláčila smútok na svojich pleciah a nezniesla som dlhší pobyt v práci. Cítila som, že moja iskra zhasína. Akoby vyhorela. Odrazu nebolo nikoho a ničoho, čo by ju premenilo na plameň. Uvedomila som si, že moja práca už neznamená pre mňa vášeň, ale nutnosť. Prvýkrát po toľkých rokoch som začala z práce utekať, len čo sa skončila posledná hodina. A bolo mi to jedno. Všetko mi bolo

jedno. Niekedy som ani nemala silu pohnúť prstom. Načo? Myslela som si, že je to mýtus, neverila som tomu. A nakoniec sa mi to stalo. Vyhorela som. Dokážem sa z vyhorenia niekedy pozbierať? Vylížem sa z neho?

Covid-19 ako tieň, ako nebezpečný tichý nepriateľ, začal svoju tichú inváziu. Obliekol sa do obleku chrípky či prechladnutia. Tváril sa ako neškodný nepriateľ človeka. Ľudia ho spočiatku bagatelizovali. O to väčšiu paniku zasial, keď ukázal svoju plnú silu a zatlačil nás do svojich domovov. Celoštátna karanténa. Školské brány sa na takmer štyri mesiace zatvorili. Pre *Ďatelinku* to znamenalo prejsť na dištančnú formu vzdelávania cez internet. Začalo sa vzdelávanie, o ktorom deti snívali, keď sa im ráno nechcelo opustiť teplé postieľky alebo keď ich v škole čakalo veľké skúšanie či písomka. Dištančné vzdelávanie bez osobnejšieho kontaktu, bez emócií. Deti sa začali ukrývať pred nami za internet. Stal sa ich hovorcom, priateľom a útočiskom. Nevedela som si zvyknúť na dni naplnené neosobným kontaktom s deťmi, keď boli neraz neochotné zapnúť si vôbec kameru. Ich smiech mi chýbal ako sladký cukor do kávy, bez ktorého ju neviem piť. Celé dni som chodila po dome ako bez duše. Moje deti z marginalizovaných rómskych komunít, kde okrem covidu už desiatky rokov zúrila generačná chudoba, zostali bez možnosti vzdelávať sa. Nemali počítač, tablet ani mobil. Nemali internet. Pre chudobného človeka, ktorý žije zo dňa na deň, je to zbytočný a nedosiahnuteľný luxus.

Dilema, ktorú riešila škola, bola jasná: ako vzdelávať rómske deti, za ktoré sme v ostatných rokoch tak bojovali.

*Pani asistentka, kedy prídete za nami do osady? Kedy nám donesiete pracovné listy? Chceme sa s vami okrem učenia aj hrať a veľmi nám chýba škola,* písali mi moje rómske deti z cudzích telefónnych čísel, keď sa ich príbuzní či známi zmiľovali a na chvíľku im požičali telefón. Ako im odolať? Aj keď som doniesla pracovné listy pre deti, vždy som ich nechávala na príslušnom obecnom úrade, ale trhalo mi srdce. Táto realita ma udierala do hrude. Nemohla som dýchať.

- Pani riaditeľka, mám nápad. Nestačí mi robiť poštára, chcem viac. Túžim po kontakte so svojimi kuriatkami.

- Ako to myslíš? - potichu sa ma pýtala v telefóne.

- Chcem byť s deťmi minimálne tri hodiny denne. Chodiť do terénu, tráviť s nimi trochu času. Toto je priestor pre pedagogických asistentov. Pedagogický asistent má asistovať, nie sedieť doma v obývačke.

- Pochop, že máš po onkoliečbe ešte stále slabú imunitu! Takému riziku ťa nevystavím! - zahrnelo v telefóne rázne a ja som poslušne sklopila zrak. Uznala som, že má pravdu.

Nadálej som roznášala deťom na obecné úrady pracovné listy a nadálej som nemala šancu byť s nimi v kontakte. Riaditeľka však vedela, že tento stav mi nevyhovuje a že sa trápim. A moje kuriatka tiež. Ubehlo niekoľko týždňov a ministerstvo školstva súhlasilo s možnosťou ísť do terénu a venovať sa deťom. A ja som hneď skočila po

príležitosti ako žaba po muške. V momente som začala telefonátmi bombardovať starostov obcí.

Na moje prekvapenie sa starosta obce Lievikovo potešil a veľmi rád dal k dispozícii na vzdelávanie v menších skupinkách nevyužitú miestnosť obecného úradu. Po príchode do Lievikova bola miestnosť dokonca upravená na malú triedu a na laviciach sa na mňa usmievali písacie potreby, zošity a dezinfekcia, príspevok obecného radu na vzdelávanie najmenších občanov. Chýbali mi už len deti.

- Dobrý deň, pani asistentka! - vyrútila sa na mňa hŕba malých nezbedníkov. Objímali ma, výskajúc od radosti. V rúškach som ich ani nevedela spoznať. Za tie tri mesiace narástli.

- Chýbali ste nám! - prekrikovali sa chlapci a dievčatá.

- Aj vy mne, kuriatka moje.

- Budeme sa učiť? Aj hrať? - vyzvedali.

- Najprv si pekne posadajte, nech si vás poobzerám.

Skúsím uhádnuť, kto sa skrýva pod rúškami, dobre?

Poslušne si posadali na sedačku ako sliepočky na bi-dielka. Usmiala som sa. Moju pozornosť zaujali očká, ktoré som nepoznala. Neboli z našej školy. Boli malé, drobné a zračil sa v nich smútok.

- Ahoj, neznáme očká.

- Dobrý deň, - sklonili hlávku a dlane si schovali za chr-bátik.

- Hm, ako sa voláte? - kľakla som si k chlapcovi a chy-tila jeho malé špinavé rúčky do svojich.

- Miško, - hanblivo si ich vytrhol.

- Pekné meno. Ty však nie si žiakom našej školy, však?  
Poznala by som ťa...

- Chodím do špeciálnej triedy v Malom Ideli. Nevadí?  
Môžem tu zostať? Deti mi povedali, že sa budeme hrať  
a tancovať.

- Budem rada, keď budeš chodievať každý deň.

- Pani asistentka, aj my sme tu! - trochu žiarlivo sa pri-  
pomenuli dievčatá.

- Prepáčte, že som si dovolila zabudnúť na vás, -  
usmiala som sa na ne. - Tak začnite, ako ste sa mali?

- Viete, aká je doma veľká nudaááááá?

- Oj, nuda? A prečo ste jej dovolili, aby vás nudila? Mali  
ste ju chytiť za pačesy a...

- Och, pani asistentka, to nie je len tak! Viete, nuda sa  
do vás zahryzne a tak vás unudí, že jej podľahnete.

Cítila som, ako v mojich žilách povoľuje napätie. Uzol,  
ktorý mi zväzoval žily, sa uvoľnil, v tele mi začala tanco-  
vať radosť a znovu zapálila vo mne malé výkonné  
ohničky. Pozorovala som deti, ako sa skláňali na pracov-  
nými listami, ako si samy pre seba šepkali správne vý-  
sledky a hľadali riešenia. Sem-tam sa zodvihla niektorá  
hlávka a usmiala sa na mňa.

Deti som nevidela tri mesiace. Podrástli, ale z očí im  
stále sršal detský pohľad. Veľmi som sa bála, že budú iné  
a odcudzí sa im škola. Tá im však chýbala. Prahli po ve-  
domostiach, chýbali im kamaráti, sociálne kontakty. Co-  
vidová karanténa upevnila ich detské priateľstvá ešte  
viac.

Celé dni sme prežívali v striedaní učenia sa a detskej hry. Deti neriešili nástrahy a následky covidu, hľadali spôsob, ako zabiť nudu. Spoznávanie okolia obce Lievikovo bolo prospešné. Potulky prírodou som využila na vyučovanie prvouky či vlastivedy, zemepisu a biológie.

- Jaj, pani asistentkáááááá, čo je to? Pozrite, aký veľký bufak!

- Aký bufak?!

- Aha, - ukazoval Miško na húseničku, lezúcu po liste veľkej lipy.

- Ach, ty bufak, - objala som ho okolo pliec. - To je len húsenička. Pozri sa, ako sa zľakla tvojho kriku.

- Vy sa nebojíte, že vás zje?

- Nie, nebojím sa. Naopak, teším sa, lebo už čoskoro sa premení na krásneho motýľa. Kým sa tak však stane, zakuklí sa a bude veľa búvať a veľa papať.

- Mám strach, že keď bude veľa papať, zje aj mňa.

- Teba? Nerozumiem ako.

- Čomu nerozumiete? Môže ma tiež zjesť a hotovo! - dupol nôžkou Miško a pobral sa lesnou cestičkou preč. Trielil ako olympionik. Ja za ním.

- Hej, užar roma! - fučala som za malou vyplašenou rozbuškou.

Miško zastal a vyplašene si ma premeriaval.

- Bojím sa.

- Aj ja sa bojím, ale o teba, že utečieš ďaleko do lesa a ja ťa nedobehnem, - objala som ho a privinula k sebe.

- Vieš, húsenička je neškodná. To malé zelené čudo sa

vyplašilo viac ako ty. Až mu zabehol zelený list.

- Naozaj? - neveriacky sa uvoľnil z objatia Miško.

- Ta ozajsky, ta ne?

- Báľ som sa, že ma chce zjesť. Ja sprostý, - ťukol si do čela.

- Nesmieš si takto nadávať, - zamračila som sa a vytiahla z mikiny mobil.

- Pozri, aký bude z húseničky krásavec, - ukázala som mu obrázok motýľa. - Keď budú prázdniny a vonku poletovať takéto motýle, spomeň si na húseničku.

Miško si zamyslene prezeral obrázok v telefóne a potom sa rozbekol za deťmi, aby sa podelil s nimi o celý tento húseničkovo-motýľí zázrak.

Každodenná blízkosť detí a ich rodičov ma naplňala chuťou do života. Deti celkom zabudli, ako veľmi im chýba príjem vitamínu zvaného škola, pretože tá, aj keď v malom množstve, prišla za nimi. V srdci obce Lievikovo sa zrodila malá rodinná školská bunka.

Jediné, čo ma trápilo, bola neochota starostov spolupracovať. Ich nekonečný strach, že im poslanci obecných zastupiteľstiev nebudú oporou, a potom samotné písanie projektov a ich realizácia. Nevedomosť ma vždy vedela rozčarovať.

- Viete, pani asistentka, nemôžem pokračovať v projekte obecný asistent, - prekvapil ma informáciou starosta.

- K tomu vám poviem iba jedno: nezbavíte sa ma! Keď ma vyhodíte oknom či dverami, prídem komínom.

A zburcujem celú komunitu a budem vás v spánku strašiť, kým niečo nerozbehnete a nezačnete si ako starosta veriť, - vyhrážala som sa a zároveň pomáhala, ako som vedela. A keď som nevedela, zavolala som pani D.

Dlhé a nekonečné rozhovory s pani D. nad projektmi ma vždy obohacovali a cítila som, že mi rozumie. Nikdy som sa s ňou nestretla, mostom, ktorý nás spájal, bol telefón, e-mail a Rómovia.

- Ako je to možné, že aj keď nie je Rómka, predsa mi rozumie? Je to preto, lebo dlhé roky pracuje na Úrade splnomocnenca pre rómske komunity a jej srdce je rómske, aj keď je biela? Jediná pochopila, čo chcem, jediná ma počúvala, keď som stála nerozhodná uprostred križovatky a starostovia obci Malý Ideľ a Lievikovo si spievali svoju pesničku: „Nebudem pomáhať Rómom, nebudem...“ Ďakujem ti, môj Pane, za pani D., ktorú si mi poslal do cesty. Svieti mi na ňu ako svätotajánska muška a drží nado mnou ochrannú ruku. Je mojím múrom nárekov a novým chrobákom v hlave. Je čas snažiť sa meniť veci inak...

*Ďateľinka*, miesto, ktoré som si zamilovala od prvej chvíle, miesto, ktoré mi ukradlo srdce. *Ďateľinka*, miesto, ktoré počulo môj smiech, ale tiež videlo moje slzy. *Ďateľinka*, miesto, o ktorom som si myslela, že tu zostanem na veky vekov až do amen.

*Ďateľinka*. V rýchlych strihoch sa mi pred očami mihajú spomienky. Prvé kontakty s deťmi, prvé prehry aj víťazstvá, šťastná a naplnená únava, potlesk na vystúpení pre

dôchodcov, úctivé pozdravy rodičov, tváre kolegýň, veľký šéf peniaci na verejnom zastupiteľstve, náš vzájomný otvorený boj, a hlavne deti, balzam na moju dušu. Plné ihrisko detí, plné chodby smiechu. A naplnenie. Naplnenie tejto kapitoly života. Cítila som, že dozrel čas odísť a pridať ruku k dielu na inom mieste, v inej pozícii. A cítila som, že s mojím rozhodnutím súhlasí aj Boh, záhradník môjho života, aj moje detské ja, môj najbližší spoločník. V mojom srdci zavládol pokoj.

Nechávam sa unášať prúdom života. Dovolila som vlhnám osudu, aby ma odniesli k brehom ostrovov, ktoré ešte nepoznám. Sedím v autobuse. Vedľa mňa veľký cestovný kufor. Môj nový ostrov sa nachádza uprostred Bratislavy, v náručí šialene pulzujúceho života. Rozhodla som sa vyzliecť si oblek pedagogickej asistentky a obliecť si kostým ženy, ktorá sa pokúsi meniť rómske veci priamo tam, kde sa kreujú.



Nela Nezábudková napísala aj dielo

**Dievčatko z kláštora.**

**Ďatelinka** je jeho voľným pokračovaním.



Tiež odporúčame:

Anina Botošová



**Čarovné  
príbehy**



MICHAELA MIHOKOVÁ

# Poškvornená